

Muntanya

www.cec.cat

ANY 141 • SETEMBRE 2017

922

RETORN AL NEPAL

La vall de Kàtmandu
El massís de l'Annapurna
La selva de Chitwan
La Pemba, una xerpa de Goli

EXCURSIONISME

Itineraris per
l'Alt Pirineu

PARCS NACIONALS

Viatge d'un geòleg als
parcs de l'oest americà (2)

3,95 €

00922
9 770212 211006

**del 10 al 17
d'octubre**

MARROC

TRESC A L'ANTI-ATLES

.....
JBEL SAGHRO · TERRA DE NÒMADES

COMENÇA L'AVENTURA AMB VIATGES CEC!

CEC Centre
Excursionista
de Catalunya

Paradís, 10 , Barcelona · Tel. 933 152 311 · viatges@cec.cat · www.cec.cat

**Redacció,
administració
i publicitat**

Centre Excursionista
de Catalunya
Paradís, 10
08002 Barcelona
☎ 933 152 311
revista.muntanya@cec.cat

Director

Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Consell assessor

Joan Campañà, Enric
Nosàs, Josep M. Sala

Consell de redacció

David Mengual,
Mari Nivera, Damià Pérez,
Joan Quintana, Albert
Vidal, Enric Soler

Edició i correcció

Ferran Alexandri

Disseny i maquetació

Estudi Toni Inglès

Cartografia

Albert Martínez

Subscripcions i vendes

Marina Simó
☎ 933 152 311
coordinacio@cec.cat

Atenció al lector

Ernest Godó
ernest.muntanya@cec.cat

Distribució a llibreries

Llibreria Altaïr
☎ 933 427 177

Impressió

SAGRÀFIC

Dipòsit legal:

B-545-1958
ISSN:0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

La revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, segons el que preveu l'article 32.1 paràgraf segon del TRL-PI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines d'aquesta revista, o bé una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de resums de premsa. Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser feta amb l'autorització dels titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Adreueu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta publicació (www.conlicencia.com;
☎ 917 021 970 / 932 720 445).

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Muntanya

ANY 141 • SETEMBRE 2017 922

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA / CLUB ALPÍ CATALÀ

SUMARI

8 PELS BOSCOS DE TORNAFORT I EL PIC DE LA MÀNIGA

Olga Rovira i David Guiu

Dues rutes senzilles per endinsar-nos en el paisatge privilegiat de l'Alt Pirineu, el parc natural més gran de Catalunya, per travessar els boscos esplèndids de Tornafort o trescar pels vessants del pic de la Màniga.

16 EL COR DEL NEPAL. DE KÀTMANDU A POKHARA

Ferran Alexandri

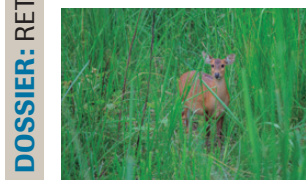
Quan anem al Nepal a fer muntanya no només completem itineraris i reptes concrets, sinó que a més ens enduem una bona part de l'essència d'aquest país amb nosaltres, en una veritable lliçó d'etnografia i cultura.

24 GHANDRUK, UN TREC AL PEU DE L'ANNAPURNA SUD

Ferran Alexandri

Un recorregut senzill però amb al·licients extraordinaris, perquè ens permet descobrir els pobles gurun i gaudir unes vistes excel·lents del massís de l'Annapurna.

32 LA SELVA DE CHITWAN. UNA DE LES JUNGLES PRIMÀRIES MÉS GRANS D'ÀSIA

Jordi Canal-Soler

Al sud del país hi ha el primer parc nacional del Nepal, Chitwan, situat a les planures del Terai, on és possible trobar l'emblemàtic rinoceront de l'Índia d'una sola banya.

44 LA PEMBA, GOLI I UN REPORTATGE A L'HIMÀLAIA

Josep Pérez

La història del retrobament d'una xerpa amb el seu poble natal, Goli, al peu de l'Everest, vint anys després d'haver-hi marxat. Lluny del que podríem pensar, la Pemba no escala muntanyes, sinó que canta les cançons tradicionals del seu país.

52 VIATGE D'UN GEÒLEG ALS PARCS NACIONALS DE L'OEST AMERICÀ (2)

Albert Martínez Rius

Segona part del viatge als parcs dels Estats Units, que va des del paisatge alpí del Grand Teton al festival de colors del Canyó Bryce, passant pels paisatges de les pel·lícules de l'oest i els delicats arcs de pedra d'Arches.

SECCIONS

4 EDITORIAL 5 LA COLUMNA 6 ARA FA 45 ANYS... 7 MATERIAL NOU
64 NOVETATS EDITORIALS 66 CRÒNICA ALPINA 68 VIES D'ESCALADA
72 L'EXCURSIÓ 74 DESCOBERTES FAMILIARS 76 L'ENTREVISTA 78 NOTÍCIES

Els nous grans reptes

En els darrers anys, la nostra societat està vivint un procés de transformació que comporta reptes en l'àmbit social, polític i econòmic. Un dels nous paradigmes és la rellevància de la societat civil en aquest procés de canvi i la seva implicació directa en la definició dels objectius i en la presa de les decisions corresponents.

En aquest darrer quadrimestre de l'any hem d'acceptar amb coratge una tasca de construcció important on els protagonistes serem els ciutadans, ja que la nostra democràcia creix i madura de forma accelerada i som conscients que la nostra participació individual i col·lectiva és fonamental per al correcte funcionament del país.

THINKSTOCK

El CEC no és una excepció en aquest procés de canvi i, un cop més, la societat catalana es troba en un conjunt de cruïlles davant de les quals haurà de decidir la direcció que vol prendre, tot acceptant les incerteses associades. Al CEC tenim el repte de la construcció d'una entitat renovada a la qual ens sentim novament orgullosos de pertànyer i on cal la revisió dels processos interns, la racionalització de l'estructura organitzativa i la concreció d'un model de gestió econòmica sostenible.

Els canvis no són fàcils, ens treuen de la nostra zona de confort, però avui són imprescindibles per a la nostra supervivència futura. Durant els propers mesos hi hauran convocatòries per participar activament en aquest procés. Us demano la vostra màxima complicitat i que us sentiu interpel·lats per posar el vostre talent al servei del nostre estimat CEC.

Eduard Cayón i Costa
President del Centre Excursionista de Catalunya

Retorn al Nepal

La gent del Nepal reclama al món el nostre ajut i suport. Fa dos anys que es van produir dos terratrèmols devastadors que assolaren el país de les muntanyes. Fa dos anys que esperen amb il·lusió el turisme, que encara no hi acaba de fer cap.

En aquesta edició hi hem tornat, perquè no hem deixat mai de contribuir a la tasca solidària amb el poble del Nepal. Amb aquest objectiu hem elaborat un dossier que proposa un viatge de contacte al Nepal per a tots els públics, tant per als excursionistes com per als viatgers, amb la finalitat de gaudir un panorama divers en un país de geografia variada, on conviuen en pau tantes races i cultures diferents. Una proposta que va de les zones més muntanyoses, i alhora accessibles, de l'Annapurna Himal i el Solu Khumbu fins a les planes subtropicals del Terai, a la recerca del rinoceront unicorn.

Esperem que aquest treball permeti conèixer encara més les mítiques terres de l'Himàlaia i, tal vegada, descobrir-vos potser alguna curiositat, anècdota o novetat que no sabíeu, alhora d'adonar-vos que avui dia el Nepal és un país tranquil i plenament operatiu.

Ferran Alexandri
Director de Muntanya

JORDI CANAL SOLER

Poratda: un llaurador gureng treballa un camp d'arròs a la vall del Modi (Birethanti, Nepal).

20 anys de l'Escola de Muntanya del CEC

David Mengual Padrós

El novembre de 1996, la Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya va aprovar la creació de l'Escola de Muntanya dins del marc d'un procés de reorientació de l'entitat que va afectar a molts altres àmbits del nostre club. L'escola va començar a donar les primeres passes durant l'any 1997 i recollia l'esperit formador que el Centre havia mantingut des dels seus inicis.

Els socis sempre s'havien dedicat a la divulgació de tot allò que anaven descobrint en el decurs de les seves activitats i sempre anaven donant informació i formació de tot allò que feien. Els primers cursos es van organitzar a partir de l'any 1942, des del recent Centre Acadèmic d'Escalada (CADE); posteriorment s'organitzaren cursos d'excursionisme (1943), monitors (1967), monitors de jovent (1972), etc. En l'àmbit de l'esquí, el Centre també organitzà un munt de cursos a través de l'Escola d'Esquí de la Molina des de l'any 1945.

L'any 1997, el que es pretenia era aglutinar tot aquell bagatge formador tant en l'àmbit esportiu com en l'àmbit cultural a fi i efecte d'ordenar els currículums formatius de les diferents disciplines, treballar per mantenir-los constantment actualitzats, dotar-se d'eines que permetessin la continuïtat en el temps i, al seu torn, adaptar-se i contribuir a la legislació oficial que en aquell moment es començava a treballar des de l'Administració Catalana.

Els dos eixos vertebradors es basaven per una banda en la formació de monitors, guies o responsables de les activitats, i per l'altra en la formació de tots aquells socis o no socis que tinguessin interès a formar-se en qualsevol de les diferents disciplines.

En aquell moment encara no existia a Catalunya formació reglada oficial en l'àmbit dels esports de muntanya i des del Centre es va treballar amb la Secretaria General de l'Esport, amb la Conselleria d'En-

senyament i amb el Conselh Generau d'Aran, que ja tenia algunes d'aquestes competències transferides, fins al punt que des del Centre es va treballar molt activament en la creació del Centre Públic de Tècnics Esportius d'Era Val d'Aran. Amb el decurs del temps però, aquesta línia d'actuació no va reeixir per diferents motius d'ordre intern.

El que sí que va funcionar i encara funciona va ser la part dedicada a la formació de socis i amics del Centre en diferents disciplines, tant en l'àmbit esportiu com en l'àmbit cultural. Es van integrar a l'escola els cursos que fins aquell moment es feien des de les seccions i es va començar a fer-ne de nous donant resposta a la demanda de cada moment i a les novetats que anaven sorgint, com l'excursionisme en BTT, la raqueta de neu o el descens d'engorjats.

Durant aquests 20 anys s'han fet més de 600 cursos en els quals han participat més de 7.000 alumnes, la qual cosa de ben segur ha estat una contribució més que positiva a la divulgació i promoció dels esports de muntanya i de la natura al nostre país.

Cal destacar la feina ingent desenvolupada durant tot aquest temps per molts voluntaris del Centre i tanmateix la bona feina feta pels professionals que s'hi han dedicat i que ha donat uns resultats remarcables i sense precedents.

El projecte era ambiciós, una novetat. Com sempre passa quan hi ha canvis en una entitat que porta molts anys d'inèrcia, en el decurs dels anys hi ha hagut moments de tot, qüestions i dubtes permanents de moltes coses, però el fet és que l'escola continua funcionant, continua donant formació de qualitat i contrastada i continua sent una eina de captació i d'integració de socis a l'entitat. És d'esperar que tota aquesta activitat no s'aturi i que la pròpia evolució porti a recuperar el vessant de formació de tècnics, perquè en això, el Centre encara té molt a dir i a fer.

CEC

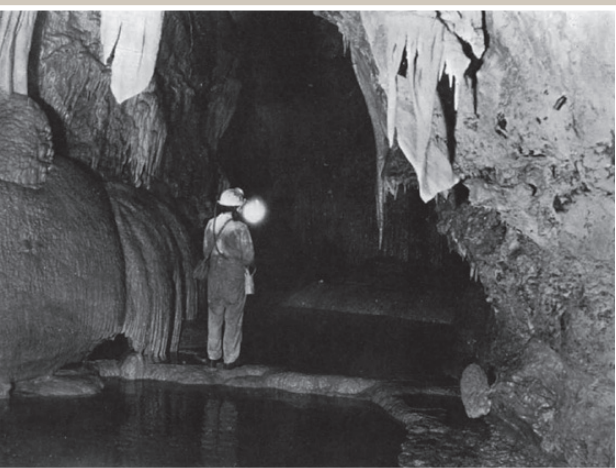
L'ERE a l'Atlas del Marroc

En la revista *Muntanya* 662 (agost de 1972) es va publicar un interessant article de Carles Ribera sobre recerca espeleo-lògica a l'Atlas Central, on s'exploraren diferents cavitats en el marc d'una gran expedició organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya amb motiu del 90è aniversari de l'entitat, que es remuntava al 1966. Tot i que l'equip tornà al Marroc en moltes ocasions, fins gairebé a dia d'avui, cal destacar les exploracions dels anys 1968 i 1971 que es ressenyen en el resum de més avall.

L'ERE del CEC s'ha dedicat durant 65 anys a estudiar i divulgar el patrimoni subterrani, tant del nostre país com de la resta del món, seguint l'esperit de l'excursionisme científic que propugnava Norbert Font i Sagué en el seu temps al mateix Centre.

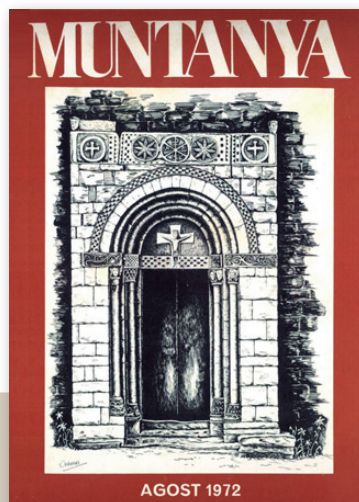
L'any 1966, amb motiu de la celebració del seu 90 aniversari, el Centre Excursionista de Catalunya va organitzar el Campament Atlas 66, en què participaren representants de les diferents seccions del Centre. Entre ells hi anaren 6 membres de l'Equip de Recerques Espeleològiques, grup que es va dirigir a l'Alt Atlas Central, a la zona d'Ait-Mehammed. Aquesta regió es troba a uns 2.000 m d'alçada i l'acció de les aigües ha produït, en el seu terreny calcari, un gran nombre de fenòmens espeleològics de considerable envergadura. Es varen explorar un total de cinc cavitats, la més important de les quals era la **cova d'Ifri N'Touaia**, una surgència d'un important riu subterrani, amb una única galeria inundada que es remunta 1.500 m.

Aquesta primera presa de contacte amb el món subterrani nord-africà va demostrar a l'ERE la importància dels fenòmens càrstics de la gran serralada de l'Atlas, així com el gran interès que presentava el seu estudi, perquè aleshores era un indret poc explorat i que amagava grans sorpreses en totes les branques de l'espeleologia científica.

La cova de Wit Tandoum (Tazentout).

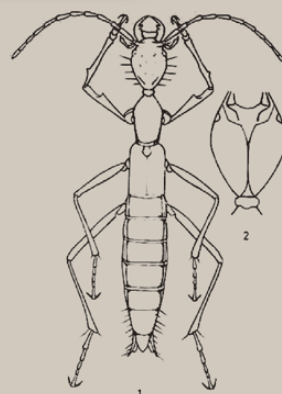
C. RIBERA

Podeu
llegir sencer
el nº 662 a

**Dibuix d'un exemplar
de *Domene cantonsi*
Esp. descobert l'any
1971 a la cova de
Wit Tandoum.**

L'ERE va tornar al Marroc l'any 1968, aquesta vegada al l'altiplà dels Llacs (2.600 m), a l'Alt Atlas Central, on es va explorar la **cova d'Akiam-Ims-Ez-Rebi**, una de les més antigues del sud del Marroc, i a la zona presahariana de Boudenib, on s'explorà la **cova de Kef-Aziza**. L'agost de 1971 l'equip tornava a l'Atlas per explorar la **cova de Wit Tandoum** –la de més recorregut del Marroc, que supera el 4 km–, la **cova de Dar-El-caïd** i també per prospectar el sud del uadi Draa.

Posteriorment, a Ait-Mehammed, biòlegs de l'ERE van fer una recerca faunística a la cova de Dar-El-Caid. La fauna cavernícola que viu al subsòl marroquí és poc coneguda i la dedicació de l'equip obtingué molt bons resultats: a l'avenc **Iri Subils-Godoy** es va capturar un coleòpter de la família dels Trechidae (*Subilsia senenti* Esp.), que va ser un gènere i espècie nous per a la ciència. També es va recollir, a la **cova de Kef-Aziza**, un exemplar dels Staphylinidae (*Apteranillus ruei* Esp.), nova espècie, i a la cova de Wit Tandoum va aparèixer una nova espècie de coleòpters: *Domene cantonsi* Esp.

FOGONET LLEUGER I COMPACTE PRIMUS

El nou fogonet MICRONTRAIL és sinònim de lleugeresa i resistència. Un cop plegat, les seves dimensions reduïdes caben a la butxaca d'una camisa. A més a més, és capaç de fer bullir un litre d'aigua en un cassoleta PrimeTech només en tres minuts.

La vàlvula del cremador ha estat dissenyada amb molta cura per garantir un control precís de la flama en tot moment. La regulació es fa a través d'una clau plegable de grans dimensions ideal per usar amb guants. L'encesa és piezoelèctrica.

www.primus.eu

Aquest fogonet presenta tres opcions: 1) sense piezoelèctric; 2) amb piezoelèctric, i 3) amb piezoelèctric i cremador regulat (que garanteix una potència més estable i efectiva quan queda poc gas o bé la temperatura exterior és baixa). Proveït amb una funda de transport inclosa en les tres opcions. Pes: 90 g (opció amb piezoelèctric) i 94 g (opció amb piezoelèctric i cremador regulat). Potència: 2.600 W. Temps d'ebullició: de 2:30 a 3:30 min. Duració del combustible: 85 min amb cartutx Primus de 230 g. Preu: 55,90 € / 78, 40 €

MOTXILLA FERRINO TRANSALP 60

Enguany, l'opció per a excursionistes i senderistes es re-inventa amb un disseny exterior i colors nous.

Característiques:

- Un munt de butxaques per poder organitzar el material durant molts dies de travessa.
 - Diferents possibilitats d'accés a l'interior de la motxilla: boca superior, obertura frontal i obertura de base.
 - Dues butxaques laterals àmplies amb cremallera. A la tapa, un altre parell de butxaques.
 - Cintes de compressió laterals i pectoral per dur la càrrega més estabilitzada.
 - Cinturó ample a l'entorn del cos per assegurar el confort i amb una butxaca amb cremallera d'accés ràpid.
 - Respatller DEA amb encoixinat i regulació vertical per un ajustament perfecte a l'altura de qualsevol usuari.
- Teixit de polièster Jacquard Wave 500D amb reforç Supertex®. Capacitat: 60 l. Pes: 2.450 g. Preu: 125 €

www.ferrino.it

BOTES ALTERRA GTX

La marca AKU fa un pas innovador davant dels seus competidors en desenvolupar el nou sistema ELICA en el disseny de les soles. La clau d'aquesta construcció revolucionària consisteix en respectar el moviment natural que fa el peu en caminar. Si tenim en compte els diferents punts de recolzament i pressió, el sistema ELICA incorpora diferents gruixos, graus d'inclinació i nivells de duresa en la sola, plataforma interior, mitja sola i tacs, per aconseguir una adaptació perfecta de la bota al moviment o balanceig del peu. El resultat és un rendiment millor de l'usuari a cada pas i un cansament menor al final del recorregut.

Aquestes botes incorporen tots els avantatges del sistema ELICA i encara més coses:

- Pell amb protecció de la membrana impermeable i transpirable Gore-Tex® Performance.
- Més confort en eliminar la molla de la llengüeta de l'empenya i aplicar teixit stretch per aconseguir una adaptació millor en aquesta zona del peu.
- Tall amb disseny específic (en forma de costelles) que agafa el peu i garanteix una estabilitat millor en terrenys difícils. Collar de turmell en material stretch per a una adaptació al moviment.
- La sola Vibram® Octopus i les zones de reforç en Liba Smart en polieuretà afegeixen més durabilitat.
- Micropolitis en acer inoxidable i sistema de cordons desplaçats perquè ajustin més bé. Pes: 530 g (1/2 parell). Preu: 219 €

www.aku.it

Pels boscos de Tornafort i el pic de la Màniga

Text i fotografies d'**Olga Rovira Pijuan** i **David Guiu Oliver**

Dues rutes senzilles per endinsar-nos en el paisatge privilegiat de l'Alt Pirineu, el parc natural més gran de Catalunya, per trescar entre els boscos esplèndids de Tornafort o els vessants del pic de la Màniga.

Tornafort, poble del municipi de Soriguera (Pallars Sobirà), al vessant N de la muntanya de Baén i amb el Montsent de Pallars al fons.

EL PARC NATURAL DE L'ALT PIRINEU

L'espai protegit més gran de Catalunya és el parc natural de l'Alt Pirineu, situat bàsicament a la franja oriental del Pallars Sobirà, però també en una petita zona al nord-oest de l'Alt Urgell, un paisatge molt relacionat amb el món rural.

El parc inclou reserves naturals parcials, com la de l'Alt Àneu i la de la Noguera Pallaresa-Bonaigua, amb les capçaleres de la Noguera de Vallferrera i de la Noguera de Cardós i la vall de Santa Magdalena. En les seves serralades hi trobem els cims més alts de Catalunya, tot i que també combina una gran diversitat de paisatges d'alta i mitjana muntanya pirinenques.

Aquest relleu està marcat sobretot pels cims més emblemàtics del país, com la pica d'Estats (3.143 m), el sostre de Catalunya; el pic Verdader (3.129 m); el pic de Sotllo (3.072 m); el pic de Canalbona (2.966 m), el Monteixo (2.095 m); el pic de Gerri (2.858 m); el pic de Norís (2.827 m); la serra de la Màniga, que culmina a 2.516 m al cim del mateix nom, i, més al nord, lo Covil (2.576 m) i el pic de Salòria (2.788 m).

També destaquen al parc l'estany i pic de Certascan i la vall Ferrera. L'estany de Certascan, d'origen glacial, situat a 2.236 m d'altitud, a la capçalera de la vall de Cardós, a l'est del pic homònim, és el més gran de Catalunya (amb gairebé 60 ha) i un dels més profunds (105 m). Actualment, l'estany té una presa per a l'aprofitament hidroelèctric. Tampoc podem oblidar el pla de Boavi i el seu bedollar, capçalera del riu Lladorre, una excursió molt recomanada des de Tavascan.

La flora del parc és especialment interessant, amb un bon nombre d'endemismes pirinencs, com l'espècie aquàtica *Hippuris vulgaris*, i també plantes rares, com la coneguda flor de neu (*Leontopodium alpinum*). La fauna cobra un interès especial amb la presència de l'ós bru (*Ursus arctos*), i encara més amb un endemisme exclusiu: la sargantana pallaresa (*Iberolacerta aurelioi*), descoberta l'any 1994, sens dubte l'animal més rellevant del parc.

El parc de l'Alt Pirineu fou creat per la Generalitat de Catalunya l'any 2003, amb una superfície de gairebé 70.000 ha, té la forma d'una lluna creixent, amb el vèrtex meridional situat al santuari d'Arboló, i el septentrional al port de la Bonaigua. El logo del parc està representat per una flor de sis pètals, que simbolitza una natura excepcional modelada per una activitat humana mil·lenària.

Aquesta activitat humana es veu reflectida en un patrimoni important, representat pel monestir de Sant Pere de Burgal, el santuari de Sant Joan de l'Erm o el santuari de la Mare de Déu d'Arboló, considerada com la mare de tots els pallaresos. Així mateix, també hi podem trobar construccions militars, com els búnquers construïts durant la guerra civil d'Espanya, que poden visitar-se a la Mollera d'Escalarre i a la Guingueta d'Àneu. I encara més: no oblidem el llegat arqueològic representat pels dòlmens de la vall

L'ÓS BRU A L'ALT PIRINEU

Després que s'iniciés la reintroducció de l'ós bru als Pirineus l'any 1996, s'ha vist que al 2014 l'ós bru ha trepitjat les valls d'Àneu, de Cardós i Ferrera; fins i tot, la Vall d'Aran. A l'estiu se'l pot veure quan va a menjar a les zones de prats humits, per atipar-se d'avellanes verdes, nabius, gerdos i altres fruits del bosc. No podem deixar de visitar la Casa de l'Os Bru del Pirineu, a la casa Sastrès d'Isil (a 10 Km d'Esterri d'Àneu), el primer centre d'interpretació de l'ós a Catalunya.

GENERALITAT DE CATALUNYA (WIKIMEDIA COMMONS)

LA SARGANTANA PALLARESA

Viu a les roques, entre herbes i matolls nans, amb un grau d'humitat adequat. Aquesta sargantana s'ha adaptat molt bé a les condicions de vida extremes de l'alta muntanya. Tot i així, ens trobem davant d'una espècie amenaçada, per la qual cosa actualment s'està elaborant el Pla de recuperació de la sargantana pallaresa.

BENNY TRAPP (WIKIMEDIA COMMONS)

de Castellbò o el Dipòsit de Bronzes de Llavorsí, i també les mines de ferro de l'època ibero-romana, romana i visigòtica a la vall Ferrera o la vall de Baiasca i Romadriu.

L'Alt Pirineu destaca, doncs, per molts aspectes. És un espai on s'hi concentren molts atractius. El caràcter muntanyenc afavoreix l'excel·lència de les carns i, sobretot, els format-

ges, que ofereixen variada gamma. A més, és possible fer visites guiades a les formatgeries per veure com es produeix i s'elabora el producte, com ara el Tros de Sort, situada a la sortida de la carretera de la Seu d'Urgell a tocar de la Noguera. També cal esmentar Casa Mateu, a Surp, a la qual accedirem des de la sortida nord de Rialp. Encara en queda un bon ventall: Montsent de Pallars, a Rialp; *La Roseta de Gavàs*, a la Guingueta o *La Peça d'Altron*. La majoria els podreu comprar a les carnisseries de les diferents poblacions o tastar-los en els excel·lents restaurants, per exemple, *El Cellar dels Joglars*, a Montardit de Baix o *El Fogony* a Sort, tots dos ben propers a la ruta de Tornafort.

Pel que fa al recorregut del pic de la Màniga, us podeu apropar a l'*Espai Tomata de Burg*, un restaurant amb una cuina plena de productes ecològics de la zona. La xarxa d'allotjaments i de restauració, a més d'altres serveis, és força ampla arreu del parc. Hi ha de tot: càmpings, refugis, cases rurals, hotels, etc.

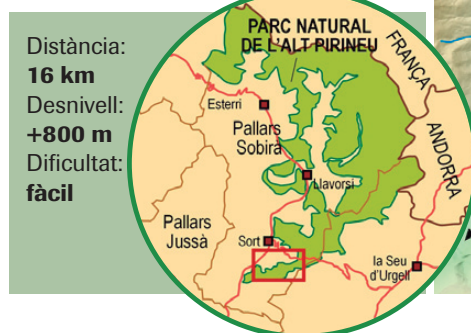
Un absis i dues absidioles a llevant que rematen les tres naus de l'església de l'antic monestir romànic de Sant Pere de Bungal. (Escaló, la Guingueta d'Àneu, Pallars Sobirà).

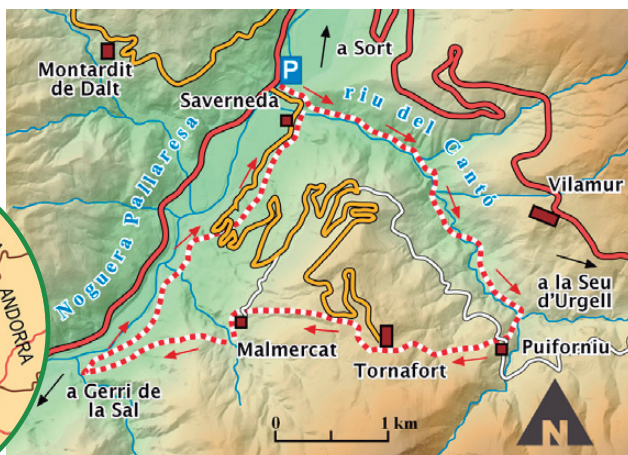
REINHARD HAUKE (WIKIMEDIA COMMONS)

UNA EXCURSIÓ PELS BOSCOS DE TORNAFORT

Distància:
16 km
Desnivell:
+800 m
Dificultat:
fàcil

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGO)

El punt de sortida és el poble de Saverneda, de l'antic terme de Soriguera, prop de Sort. Des de la Pobla de Segur anirem cap a Sort i a tocar del PK 283 de la C-13 deixarem la carretera per anar cap a Tornafort. Farem una baixada, creuarem un pont estret i immediatament després aparcarem el cotxe en una clariana amb taules de pícnic que queda a l'esquerra.

És aquesta una excursió ideal per fer a la tardor o a la primavera. En el primer cas, pels colors dels boscos que traspuen aquelles sensacions tan especials d'aquesta estació. I a la primavera pel contrast del verd i la neu encara present als cims de l'entorn, com l'esplèndid Montsent de Pallars. Tot i així, per la seva orientació, també pot ser una opció molt bona per fer una matinal a l'estiu. Tot plegat sempre per corriols evidents i fàcils aptes per a tothom.

En primer lloc travessarem a gual el riu del Cantó i a continuació tombarem a la dreta per iniciar una remuntada llarga a prop d'aquest mateix riu en direcció a Tornafort, Malmercat i Baro (cal seguir marques grogues) i tendència vers l'est. Aviat trobem un sender a la dreta que ens faria creuar una altra vegada el riu, però no el seguirem. En aquest primer tram sempre hem d'ascendir pel marge orogràfic dret. Més endavant, a la cota 810, sí que el travessarem, però hem de continuar sempre ben a prop i no fer cas d'alguna pista que marxa a la dreta, que puja cap a Llavaners. A mesura que anem guanyant metres el sender es va fent cada cop més

Tornant a Saverneda per un camí entre el bosc prop de la Noguera Pallaresa.

obac. A la cota 1.000, just després d'un tram especialment bonic, sortirem a la pista que va des de Puiforniu a Vilamur i la seguirem a la dreta (S). Arribarem a Puiforniu, no per la pista, sinó pel sender que fa dreuera respecte a la pista (cal parar atenció a les entrades).

Des de Puiforniu (1.130 m) hem de prendre la pista que puja a Tornafort durant una estona (O), fins que en un revolt marcat a l'esquerra (1.230 m) l'abandonarem per pujar els darrers metres per un bonic sender. Fent cas de les marques grogues assolirem el poble acimat de Tornafort (1.290 m). Des de l'extrem sud del poble sortirem per un petit túnel per prendre un sender que duu a la carretera (marques grogues) per on baixarem molt poca estona, perquè agafarem un sender que baixa a l'esquerra entre murs i que vers l'oest ens durà fins a Malmercat (980 m).

Des de l'extrem sud del poble en sortirem per un camí de tractors que, a poc a poc, es va transformant en corriol (atenció a les marques grogues), al mateix temps que es va orientant cap a l'oest/sud-oest; gairebé sempre és en baixada, però hi ha una petita remuntada bastant

L'enlairat poble de Malmercat, al municipi de Soriguera (Pallars Sobirà), damunt la Noguera Pallaresa. En primer terme, l'església romànica de Sant Andreu.

al principi (atenció perquè el corriol fa una mica de corba a l'esquerra). El sender es va movent entre terreny boscós, preciós i altres de més secs i oberts amb molt bones panoràmiques. A la cota 730 trobem una altra cruïlla de corriols. Anem cap a la dreta (N-E) en direcció a Saverneda i Sort en un tram de sender de constants ondulacions fins que sortim a la carretera. Ja a l'asfalt, seguim la via en descens durant uns 250 m fins que trobarem un indicador de Saverneda i Sort. Prenem aquest sender a la dreta (marques grogues) que ens farà remuntar uns 100 m més, fins a una cruïlla de corriols. Anem a l'esquerra, cap a Sort, ara en descens (marques grogues).

Finalment, passarem Saverneda pel sender de darrere de les cases i aviat anirem tombant a l'esquerra (E) per situar-nos relativament propers al riu. Seguint paral·lels al riu, arribarem sense més complicacions a l'aparcament.

DE BURG AL PIC DE LA MÀNIGA

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

Distància:
18 km
Desnivell:
+1.300 m
Dificultat:
mitjana

Partim de l'indret de Burg. Des de Llavorsí cal prendre la L-504 cap a Alins i just passada la cruïlla a Ribera de Cardós prendrem la carretera que puja a Tírvia. Un cop a Tírvia continuarem per la carretera que duu a Farrera i després de 4 km serem a Burg.

Des de l'extrem est de Burg buscarem una pista que surt cap a llevant i que va per sobre

de la carretera que mena a Farrera. Aviat es transforma en un bonic corriol que a la tardor ofereix un cromatisme espectacular. A la cota 1.510 sortirem a una pista secundària i la prendrem, a l'esquerra. Aviat farem un marcat revolt a la dreta i, a continuació, deixarem una primera pista a la dreta per girar a l'esquerra. Poc després, ignorem una altra pista a la dreta que és per on tornarem quan baixem del cim. Progressivament ens orientem a l'oest i llavors tirarem per un llarg flanqueig per la solana de Burg. Primer creuarem alguns camps i després per terreny boscós. Acabarem sortint al llom

Remuntant pel bosc cap al llom de la serra de la Màniga.

La carena final del pic de la Màniga.

de la serra de Màniga, a la cota 1.520, just a la zona on hi ha un antic campament republicà de l'època de la guerra civil. Era un lloc clau per controlar Tírvia o les posicions franquistes situades, per exemple, al coll de la Bana, a uns 4 km a l'oest.

A partir d'aquí hem d'estar atents de no baixar per cap de les pistes que s'endinsen al bosc Virós. Per això hem de continuar pel preciós sender que va força proper al llog, fins que a la cota 1.810 comença a baixar cap al refugi del Gall Fer. Nosaltres no n'hem de fer cas, d'aquest descens, i hem de pujar pel llog, ara per un sender que de vegades es perd (ja no trobarem marques grogues); però de fàcil orientació perquè sempre hem de seguir pel fil, cap a l'est.

Abans d'arribar al cim, el llog s'estreny una mica i en algun punt hem de fer servir les mans, especialment en un moment que hem de perdre uns pocs metres per la banda solana del llog, cap a la cota 2.350. L'exigència per assolir el cim torna a decreïxer en els darrers 200 m. Des del pic de la Màniga hem de baixar pel pendent llog sud fins al coll homònim, tot

i que podem entrar a la coma de Burg una mica abans d'arribar al coll (cota 2.330). Aviat anirem trobant el sender que baixa cap a l'oest fins a les bordes de Burg. De vegades el corriol desapareix i cal tirar d'intuïció, però la direcció és evident (O) i les referències visuals molt clares. A continuació mantindrem la tendència que portàvem, en un tram una mica confús, on cal estar atents a les marques grogues, i aviat tornarem a enllaçar amb el sender que hem utilitzat per començar l'excursió, per la qual cosa ja només ens quedarà desfer fins a Burg.

PER SABER-NE MÉS

ROVIRA, Olga / GUIU, David. 25 excursions imprescindibles pel parc natural de l'Alt Pirineu. Saragossa: Prames, 2017.

ALEXANDRI, Ferran. 1001 curiositats del Pirineus catalans. Barcelona: Redbook Edicions, 2016.

DOSSIER:

Retorn al Nepal

Tornem al Nepal, un país tranquil, acollidor i hospitalari dos anys després d'aquell terratrèmol devastador, quan el país es va recuperant a poc a poc per tornar a la normalitat, en condicions de rebre el turisme de sempre.

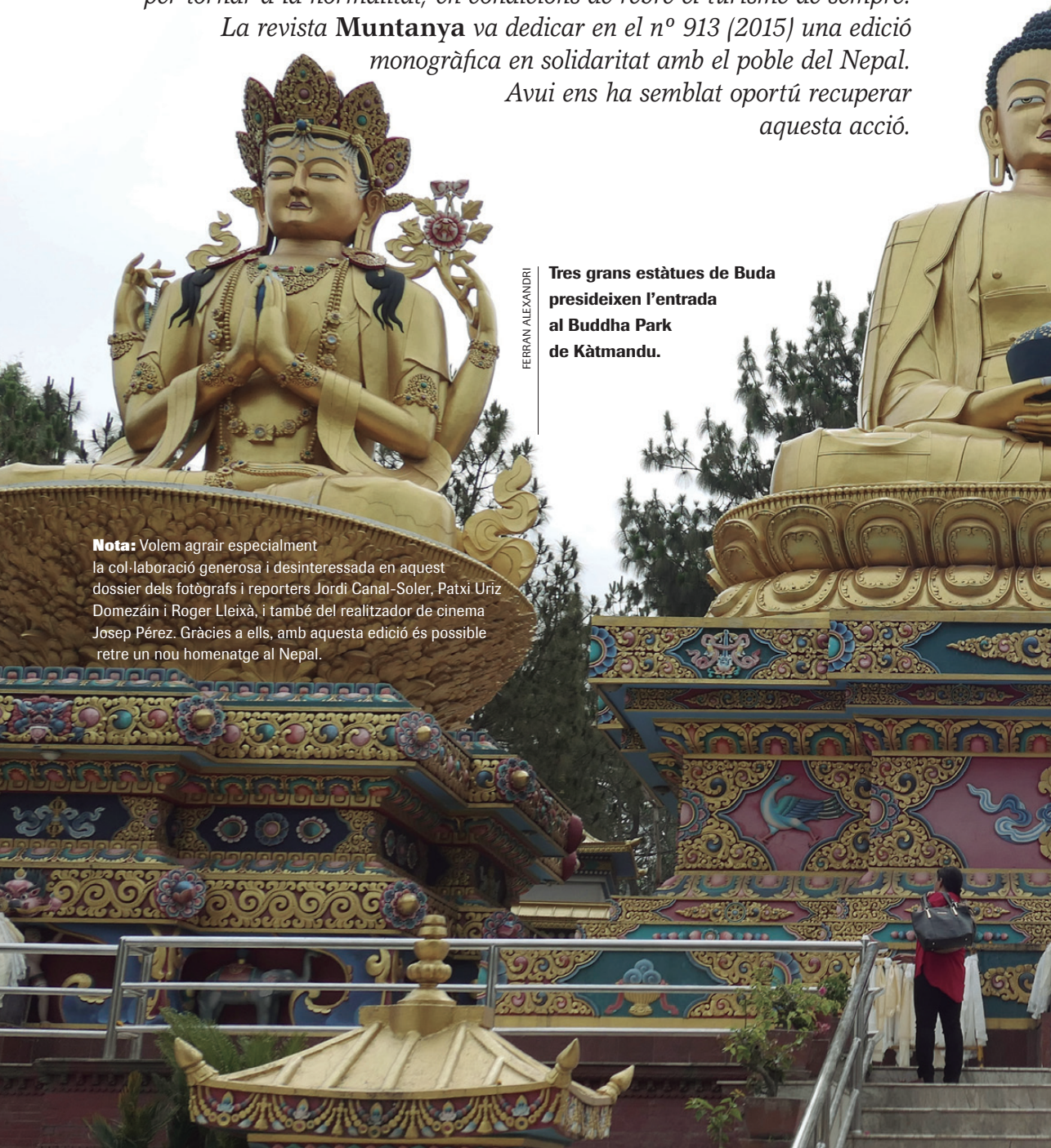
*La revista **Muntanya** va dedicar en el n° 913 (2015) una edició monogràfica en solidaritat amb el poble del Nepal.*

Avui ens ha semblat oportú recuperar aquesta acció.

FERRAN ALEXANDRI

Tres grans estàtues de Buda presideixen l'entrada al Buddha Park de Kàtmandu.

Nota: Volem agrair especialment la col·laboració generosa i desinteressada en aquest dossier dels fotògrafs i reporters Jordi Canal-Soler, Patxi Uriz Domezáin i Roger Lleixà, i també del realitzador de cinema Josep Pérez. Gràcies a ells, amb aquesta edició és possible retre un nou homenatge al Nepal.

El viatge que us proposem comença a la vall de Kàtmandu, cruïlla que fou de civilitzacions antigues de l'Àsia, on podem visitar més d'un centenar de monuments, alguns, Patrimoni de la Humanitat. Seguint la vall del riu Trishuli i passant per l'antiga ciutat de Bandipur, arribem a Pokhara, la terra dels gurung, per fer un petit tresc al peu de l'Anna-

purna Sud. D'aquí anirem cap al sud, cap a les planures del Terai, per endinsar-nos al parc nacional de Chitwan.

El darrer treball ens reporta la història del retrobament d'una dona xerpa amb el seu poble natal, Goli, al peu de l'Everest, vint anys després d'haver-hi marxat per començar una nova vida a Taradell.

-
- 18 | **EL COR DEL NEPAL. DE KÀTMANDU A POKHARA**
Per Ferran Alexandri
- 24 | **GHANDRUK, UN TREC AL PEU DE L'ANNAPURNA SUD**
Per Ferran Alexandri
- 32 | **LA SELVA DE CHITWAN**
Per Jordi Canal-Soler
- 44 | **LA PEMBA, GOLI I UN RODATGE A L'HIMÀLAIA**
Per Josep Pérez

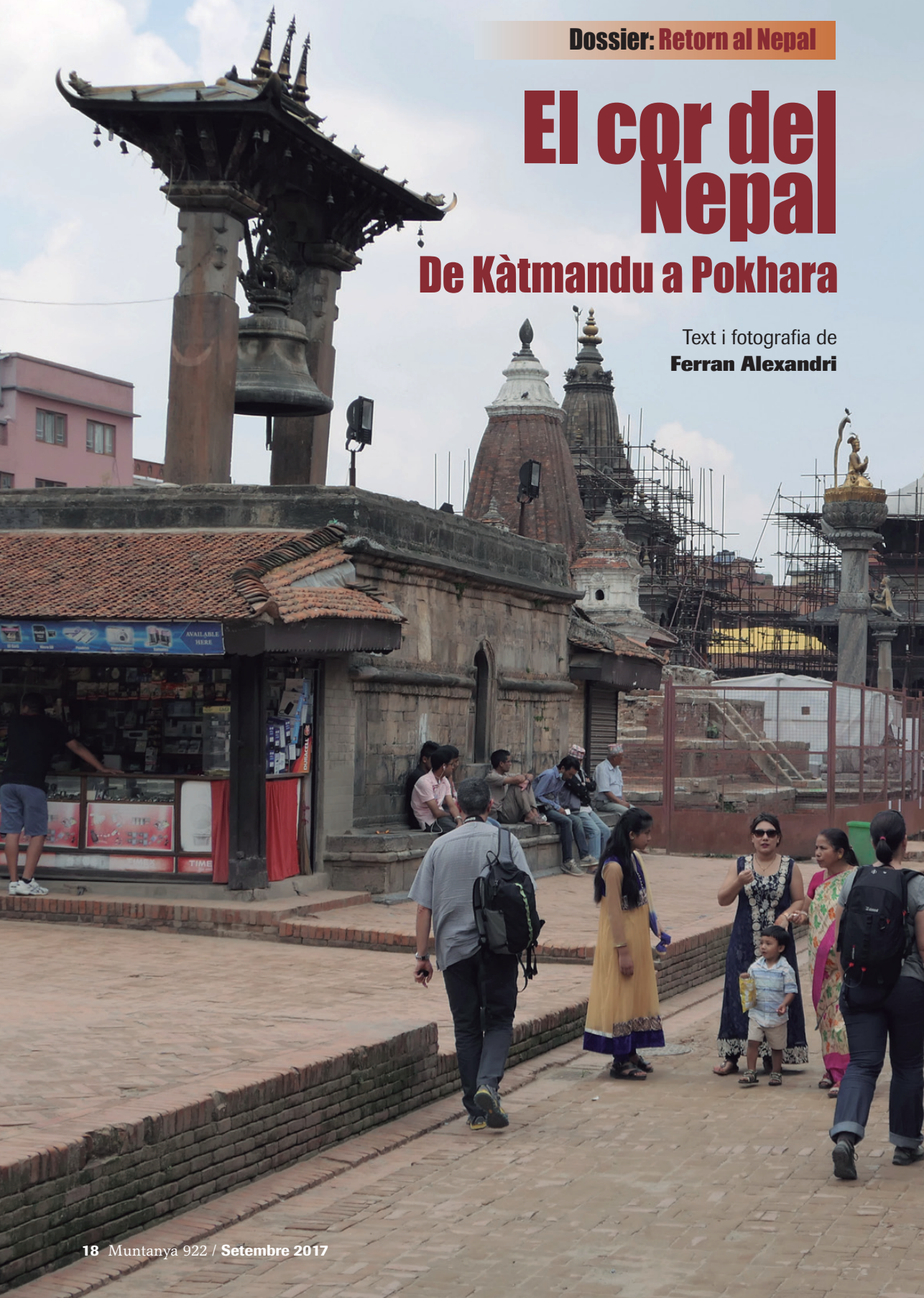

Dossier: Retorn al Nepal

El cor del Nepal

De Kàtmandu a Pokhara

Text i fotografia de
Ferran Alexandri

Quan anem al Nepal a fer muntanya no només completem itineraris i reptes concrets, sinó que a més ens enduem una bona part de l'essència d'aquest país amb nosaltres en una veritable lliçó d'etnografia i cultura.

Una dotzena de temples de la dinastia Malla s'escampen per la plaça Durbar de Patan, dividida per una avinguda, alguns apuntalats, altres desapareguts a causa dels terratrèmols del 2015.

El Nepal és un país capaç de sadollar els somnis de tot excursionista i viatger: paisatges esplèndids, que van des de les terres baixes i les immenses valls fins a les altes muntanyes de l'Himàlaia. Ambients tropicals al sud, a les planes del Terai, fins als aires hivernals de la gran serralada del planeta. Però a més a més de tot aquest patrimoni natural, també hi podem trobar una arquitectura i una artesanía úniques al món, fruit del treball meticulós i artístic d'antigues civilitzacions. El Nepal és un país de bona gent, sense problemes de seguretat, on és possible conèixer moltes ètnies, mesclades en un país d'una gran multiculturalitat, amb tradicions i costums ancestrals. Per ser en un dels països més pobres del món, el Nepal posseeix una riquesa paisatgística i humana sense límits. Viatjant-hi podem contribuir a la seva recuperació.

Els ulls de Buda ens observen des de la gran stupa de Swayambhunath o el temple de les Mones.

LA VALL KÀTMANDU

Kàtmandu és la capital del Nepal, situada al centre del país, en una de les regions més fèrtils, enmig d'una antiga ruta de caravanes que unia l'Índia amb el Tibet, a prop de la confluència dels rius Bagmati i Vixnumati. Un milió d'habitants viuen en una ciutat caòtica, bruta i atapeïda, de carrers tortuosos i ben plena de vida. Si passegem per Thamel, el barri dels comerços, veurem pullular els *rickshaws*, entre turistes i naturals, i potser tipus que et busquen per vendre't a preu de voluntat el famós bàlsam de tigre (*Wild Tiger*). Aquí hi trobareu de tot: material de muntanya, artesanía, joieria i tota mena de productes tradicionals. Urbs comercial, amalgama de cultures. Olor, colors, persones, bullicia, temples, déus i curiositats impensables passen pels carrers laberíntics i inacabables d'aquesta ciutat. La gent és al portal de les cases, van amunt i avall, en un trànsit atrafegat, compartint via amb les poques vaques que encara queden, avançant d'esma, vacil·lant, sense que ningú les molesti.

Però aquesta ciutat, alegre i colorista, també posseeix monuments i racons bellíssims, a més de mercats i carrers com Makhan Tole, on encara es respira molt profundament l'ambient d'un indret antic, on el temps, per mandra, s'ha aturat, encara que sigui només una mica. Als barris del sud de la capital, molt menys freqüentats, podem contemplar vells santuaris i atrotinats edificis que proporcionen un ambient diferent.

D'entre els conjunts monumentals declarats Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO l'any 1978, cal visitar almenys els següents.

(Després del terratrèmol del 2015, alguns edificis monumentals han desaparegut i altres han perdut pisos o plints; però les tasques d'apuntament i neteja mostren actualment la voluntat de recuperació, encara molt provisional.)

Plaça Durbar de Kàtmandu. Plaça del palau (*durbar*) i cor del casc antic, la més gran de les places reials de tota la vall, amb una seixantena d'edificis històrics (alguns remunten al segle ^{xiii}). Considerada el conjunt de temples i palaus més bonic de la ciutat, la joia de l'arquitectura newar, l'ètnia històrica de la vall. Els

El carrer principal, enllosat, de l'antiga ciutat de Bandipur conserva un encant especial.

PER SER EN UN DELS PAÏSOS MÉS POBRES DEL MÓN, EL NEPAL POSSEEIX UNA RIQUESA PAISATGÍSTICA I HUMANA SENSE LÍMITS

newar crearen una cultura urbana sofisticada i elegant entre els segles ^{xv} i ^{xviii} i el seu art s'estengué fins al Tibet i la Xina. Sobresurt el **Hanuman Dhoka**, el palau reial del segle ^{xvii} i els seus patis ornamentats. A la casa de **Kumari Ghar** (1725), a l'exterior de la plaça, hi viu la nena venerada com a deessa vivent, que sota l'expectació dels turistes, de tant en tant treu el cap per la finestra.

Stupa de Swayambhunath. La gran stupa amb els ulls de Buda mirant als quatre punts cardinals. El monument budista més antic de la vall, situada damunt d'un turó, des d'on es pot contemplar tot Kàtmandu. Es coneix popularment com el **temple de les Mones** perquè aquests animals tenen el domini absolut: salten pels arbres, corren pel terra, entre la gent, s'enfilen a les teulades dels temples, lliures, en una munió cridanera i anguniosa. No us hi acosteu però, que mosseguen.

Plaça Durbar de Patan. Ciutat situada a 6 km de la capital, a l'altre costat del riu Bagmati, veritable mostra de l'arquitectura de la dinastia Malla (s. XII), dels antics reis de Patan. Una dotzena de temples s'escampen per aquesta plaça palatina, dividida per una avinguda. Obra de molts artesans, apogeu de l'estil newar, cal fixar l'atenció en l'art d'esculpir la fusta fosca de l'arbre sal (*Shorea robusta*) que hi ha a les portes i finestres. És una fusta molt resistent a l'aire i la pluja, on encara queden obres del segle XII sense que s'hagin deteriorat, amb talles consagrades als déus Xiva, Vixnu, Krixna o Ganeixa. No és estrany, doncs, que Patan també sigui coneguda amb el nom de *Latipur* 'la Ciutat de la Bellesa'. Hi ha diversos temples i monuments al voltant del palau reial: de Taleju, de Krixna, d'Hiranya Barna Maha Bihara (el temple de l'or o de les rates) i el mercat de Mangal Bazar, on deambulen els santons.

BANDIPUR

La vall de Kàtmandu ens deixa altres tresors que no podem deixar de visitar. La bonica ciutat de Bandipur. Un antic centre comercial molt pròsper, on es va desenvolupar una comunitat amb característiques pròpies de ciutat, amb grans edificis de curioses façanes neoclàssiques i carrers enllosats, sorprenents en un país asiàtic. Bandipur és situada dalt d'un turó (1.030 m), a 143 km a l'oest de Kàtmandu i a 80 km a l'est de Pokhara. Encara avui s'hi accedeix a peu (el cotxe es queda al final de la carretera, a l'entrada de la vila), on de seguida descobrim el carrer principal, empedrat, ple de petits comerços i hotels d'encant. La resta de carrers i cases es distribueixen en els vessants sempre abruptes d'aquestes muntanyes. Si tenim sort, i hi arribem en un dia clar, podrem veure el Manaslu, l'Himal Chuli i el massís dels Annapurna, cosa que sovint és difícil en aquest país boirós.

En el segle XVII Bandipur es va convertir en un punt d'intercanvi de comerç per part dels comerciants newar de Bhaktapur a la vall de

Kàtmandu, però l'apogeu d'aquesta vila s'associà en temps de Rana (1846-1951). La seva ubicació, lliure de malària, la convertí en un lloc excel·lent per desenvolupar-hi una important parada al llarg de la ruta comercial entre l'Índia i el Tibet.

Estàtua daurada de Xiva, una de les divinitats més importants de l'hinduisme, a la ciutat de Patan.

La ciutat de Pokhara s'escampa a l'entorn del llac Phewa, un espai agradable on la gent es recull cap al tard.

POKHARA

És la segona ciutat més important del Nepal, situada al centre de l'antiga ruta comercial entre el Tibet i l'Índia, a la riba del llac Phewa, que convida a navegar-hi en barca, i al peu del

massís de l'Annapurna, a la vall de Pokhara, la segona més gran del país, i on plou més.

Però la joia d'aquesta ciutat és als afores, al mirador de Sarangkot, des d'on es pot contemplar tot l'Annapurna Himal. És un indret únic, perquè en cap altre lloc del món les muntanyes no s'aixequen tan ràpidament fins als 8.000 m, on és possible albirar el Dhaulagiri, el massís de l'Annapurna i el Manaslu. Per gaudir aquesta panoràmica, però, cal matinar. Caldrà que ens llevem a les 4 de la matinada per ser abans de les 5 al mirador i veure sortir el sol. És un espectacle, si tenim la sort de tenir un dia clar sense boires ni núvols al cel, observar com el sol lentament va aixecant la testa i, amb un gran habilitat, va pintant de rosa els cims nevats. Avui tenim sort i els cims estan nets de núvols i la serralada es veu sencera, clara, imponent. La llum de l'alba dóna un to rosat a la paret impressionant de l'Annapurna II i, poc després, al doble cim del Machapuchare. A les 6 ja podrem marxar, perquè la calitja ho espatllarà tot.

ALBERT MARTINEZ (BASE ASTER)

Ghandruk

un tresc al peu de l'Annapurna Sud

Text de **Ferran Alexandri**

Un recorregut senzill però amb al·licients extraordinaris, perquè ens permet descobrir els pobles gurung i gaudir unes vistes excel·lents del massís de l'Annapurna.

JORDI CANAL-SOLER

Temple budista de Ghandruk, la capital dels gurung, situat al peu de l'Annapurna Sud i el Hiun Chuli.

Sovint tenim la idea que al Nepal només s'hi fan trescs d'altura perquè som en un país on les muntanyes arriben fins al vuit mil metres. En canvi, de seguida notem que ens trobem en un país de molts paisatges, fins i tot de baixa i mitjana muntanya, aptes per a tot excursionista.

El popular tresc de Ghandruk és considerat com una excursió de curta distància, que podem fer en tres dies, situat a l'Àrea de Conservació de l'Annapurna, de desnivells modestos, amb pernoctació i àpats en diferents *Tea House*. Però la gràcia d'aquest recorregut és que ofereix unes vistes panoràmiques impressionants del massís de l'Annapurna (sobretot de l'Annapurna Sud, el Hiun Chuli i el Machapuchare).

Els camins passen per valls profundes, com la vall del riu Modi, envoltades de cims que superen els sis mil metres, fins que arribem a

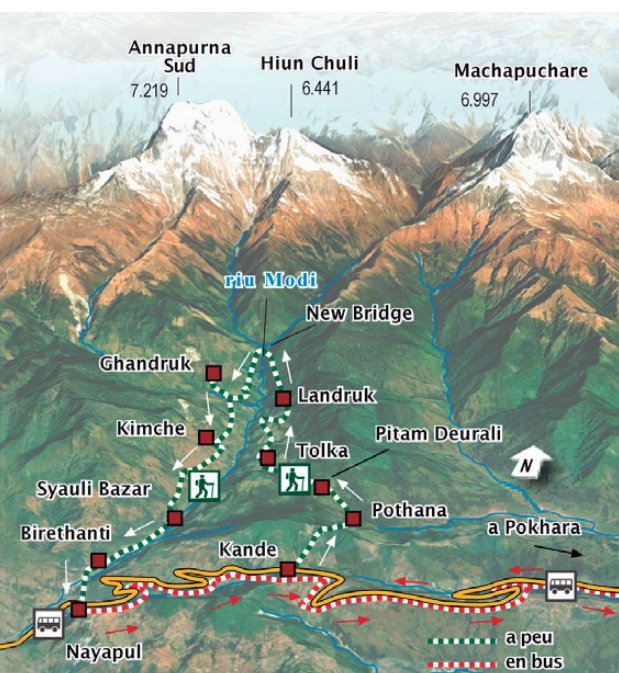
TRESC DE GHANDRUK

Desnivell acumulat: **2.760 m**

Etapes: **3**

Temps de camí: **14 h 30 min**

Dificultat: **mitjana**

FERRAN ALEXANDRI

Sortint de Kande comença un camí empedrat que ens durà fins a la primera parada, a Pothana.

ALBERT MARTINEZ (BASE GOOGLE MAPS)

Ghandruk, el més important dels pobles gurun, l'ètnia més emblemàtica i nombrosa del Nepal.

El massís de l'Annapurna constitueix una barrera entre l'Índia i el Tibet, on a banda i banda els pobladors s'adaptaren a les possibilitats que els donava la terra: al nord la sal dels llacs i al sud els conreus. El comerç els vingué a través dels pocs passos que la serralada els oferia. Per això molts pobles viuen a l'entorn d'aquest massís, cosa que fa que aquesta ruta tingui una gran varietat d'ètnies. En definitiva, viles tranquil·les de gent pacífica i acollidora i paisatges encisadors. Les zones del tresc, gràcies als excursionistes i alpinistes, aporten riquesa a la gent local i fan possible que el món rural no quedi abandonat.

Per fer el tresc que us proposem, cal anar fins a la ciutat de Pokhara. Disposa d'aeroport i és a 200 km de Kàtmandu (de 6 a 8 h per carretera).

1

DE KANDE A TOLKA: EL BOSC HUMIT

Itinerari: Kande (1.770 m) - Pothana (1.890 m) -

Pitam Deurali (2.100 m) - Tolka (1.700 m)

Desnivell: 730 m (+ 330 m, -400 m)

Temps de camí: 5 h

Dificultat: mitjana

Des de Pokhara caldrà anar cap a l'oest, en direcció a la vall de Kali Gandaki, fins a Kande. S'hi pot anar amb bus o en taxi, en una hora per carretera. Ens trobem en una vila petita i típica nepalesa, disseminada per la fondalada i els vessants de la muntanya, solcada per la gran vall que forma el riu Modi, provinent del massís de l'Annapurna.

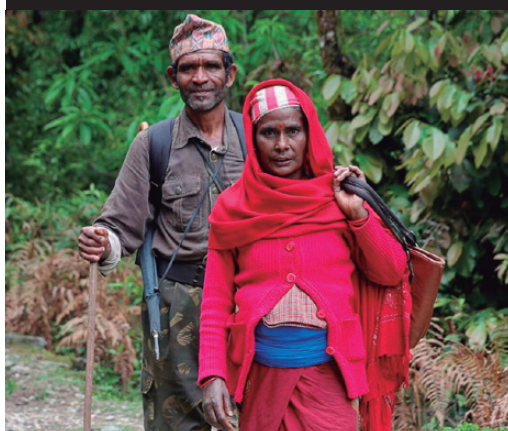
El camí comença passant el carrer principal de Kande, ple de vida i cases pairals, on els venedors ambulants et surten al pas per vendre't alguna polsera o bagatella de granissa. Aquí i al llarg del camí no deixarem de trobar els petits negocis familiars que sustenten l'activitat turística. Després, el camí s'enfila en còmodes graons de pedra que els llogarencs han

ELS GURUNG

Els gurun formen el grup predominant de la regió de l'Annapurna, escampats per les altes valls del vessant sud de la carena dels Annapurna i de l'Himal Chuli, i també establerts en els pobles de les comes que envolten Pokhara. Ghandruk és el centre de tota la comunitat. Són una de les ètnies més importants del Nepal, més nombrosos fins i tot que els xerpes. De fesomia mongoloide, amb rostres amples i rodons i ulls ametllats, els gurun –o *tamu*, com ells prefereixen anomenar-se– tenen un origen tibetobirmà, amb una llengua pròpia, el gurun, de la qual no hi ha mostres d'escrits. Són adeptes a la religió budista-lamaista o la budista-xamanista.

Conten les tradicions que provenen d'una població de pastors nòmades de l'oest de Mongòlia que entraren per l'altiplà tibetà i el regne del Mustang, i que s'instal·laren als pendents meridionals de l'Annapurna. Altres llegendes diuen que la migració va venir de Birmània, travessant la regió de l'Assam, al nord-est de l'Índia, per assentar-se a la regió de Pokhara. Viuen a les muntanyes, a les altes valls, aïllats en poblets pobres. Es dediquen a l'agricultura de muntanya, condicionada per un relleu i un clima difícil, feta en petites feixes tallades sobre els pendents abruptes. Conreen arròs a les valls inferiors, i en altitud, blat, blat de moro, mill o ordi; encara que també viuen de la ramaderia (xais, vaques, cabres i búfals).

A més, els gurun tenen fama com a soldats d'elit i reclutes principals del regiments gurkhes. Avui dia encara serveixen en els exèrcits britànic i indi, les forces de la policia de Singapur i també participen en missions de les Nacions Unides.

JORDI CANAL-SOLER

fet per anar a les altres contrades. Una comoditat que facilita l'ascensió per un passeig empedrat ben agradable a través d'aquest bosc subtropical, espès i atapeït, d'una flora diversa i aclaparadora, muntanya amunt, sempre amunt. El camí puja serpentejant i boirós, en un dia que s'ha tornat rúfol. Un pal llarg de més de dos metres, plantat al terra com una vela amb els populars cavalls de vent (*lungta*) voleiant ens avisa que som a a Pothana. És un bon lloc per parar a dinar. Pothana és un llogaret interessant amb refugis d'estil fonda o casa d'hostes, i algun comerç, que mostra el colorit crida-

ÉS EL TRAM DE BOSC MÉS ESPÈS I FOSC FINS QUE LA LLUM INUNDA NOVAMENT EN ARRIBAR A TURÓ DE PITAM DEURALI

ner de les cases de sostre verd i parets blaves i roses. Un vell teler de llançadora fabrica draps de llana que acabaran en acolorides *pashmines*. A la Heaven Gate, Guest House & Restaurant tastem el típic menjar nepalès, format per una safata amb el plat nacional, el *dal bhat* (lenties amb arròs) i algunes verdures, acompanyat d'una herba amargant i salses de curri i arròs bullit i una mica enganxós, per barrejar; en deferència als estrangers, hi afegeixen una mica de pollastre amb salsa (o cabra o búfal). La ma-

El lloc de Pitam Deurali, equipat amb Tea Houses, és un mirador excel·lent del massís de l'Annapurna, si el temps acompanya.

nera de servir-lo és curiosa: una safata amb bols, pulcrament ordenada.

Havent dinat continuem l'ascens. Sortim a poc a poc amb una pluja fina, que ben aviat minva i desapareix. És el tram de bosc més espès i fosc fins que la llum inunda novament en arribar a turó de Pitam Deurali (2.031 m). És el punt més alt de la ruta, un altre indret preparat per acollir els excursionistes, però especialment interessant com a mirador de l'Annapurna Sud (7.219 m) i del Hiun Chuli (6.441), i també del

vessant de Ghandruk, població que assolirem en l'etapa següent. Això si tenim la sort de trobar un cel sense núvols, que avui ens manca.

A partir d'aquí comença la davallada, entre el plugim i les clarianes fins a Tolka, on podrem gaudir novament, si la boira ho permet, d'una panoràmica magnífica de l'alta muntanya himalaienca. Cap al vespre arribem al vilatge de Tolka i ens dirigim dret al lloc més ben situat, l'Hotel Namaste. La instal·lació és un veritable jardí cobert de gespa, on s'arren-

gleren els bungalows, senzills, però còmodes i nets (hi ha llits amb matalàs i llum elèctrica). El menjador restaurant és al centre. A la nits, infants dansen alegres balls nepalesos, seguits per l'encuriosida mirada dels hostes, divertits.

2

EL CAMÍ CAP LANDRUK I L'ASCENSIÓ A GHANDRUK

Itinerari: Tolka (1.700 m) - Landruk (1.565 m) -
New Bridge (1.340 m) - Ghandruk (1.940 m)

Desnivell: 960 m (-360 m, +600 m)

Temps de camí: 5 h

Dificultat: mitjana

L'endemà, el dia es desperta amb una sorpresa: la boira de l'alta muntanya ha escampat una mica i, de tant en tant, ens deixa veure un petit tast de l'Annapurna Sud, i també el vessant muntanyós, a l'altra riba del Modi, que avui ascendirem per arribar a Ghandruk a primera hora de la tarda.

Sortim d'hora, en un camí de lenta davallada cap a la vila de Landruk, on diuen que viuen els llegendaris *caçadors* de mel. Les abelles de l'Himàlaia produeixen diferents tipus de mel, segons l'estació de l'any i l'altitud, de propietats i fins diversos, penjades en ruscos enormes enganxats a les parets dels penya-segats. Durant el camí trobem indrets curiosos, de treball de camp, de quefers a les endreçades cases, dels nens que van a l'escola, tots uniformats, ben d'hora perquè vénen de lluny (l'escola comença a les 10 i acaba a les 4). Però els nens hi fan cap diligentment, obedients, contents, en ordre, de dos en dos o en grups petits. Els agrada veure forasters i es deixen fer fotos. Ens diuen adéu amb les mans i reprenen el seu camí contents (algú s'ha endut una xocolatina de premi).

Tot i que són dies d'eleccions municipals i alguns cartells dels partits s'exposen en les parets de les cases, avui a Landruk han fet la matança i es preparen per a la festa, estampa que ens recorda que el Nepal és també un país de festes i tradicions populars. Una jove es renta els cabells en un abeurador.

L'ÀREA DE CONSERVACIÓ DE L'ANNAPURNA

Es tracta de la zona protegida més extensa del Nepal, amb una superfície de 7.629 km². L'Annapurna és el massís que la presideix, juntament amb el Machapuchare, la muntanya sagrada i encara no escalada del Nepal. Hi trobem també el riu Gandaki (o Kali Gandaki), una profunda gorja a través de l'Himàlaia de 630 km.

L'àrea de l'Annapurna és també una mostra de biodiversitat, amb 28 tipus d'ecosistemes, on viuen més de 3.430 espècies de plantes (56 espècies de magnoliòfites endèmiques), un centenar de mamífers –27 dels quals estan protegits pel Conveni sobre el Comerç Internacional d'Espècies Amenaçades de Fauna i Flora Silvestre (CITIS)–, 474 tipus d'ocells, 39 rèptils i 22 amfibis. Les espècies simbòliques de la zona són el lleopard de les neus, el cérvol mesquer de ventre blanc, l'argalí tibetà, el llop tibetà, l'àguila reial i la grua damisel·la.

L'Àrea de Conservació de l'Annapurna és una zona molt visitada pels excursionistes d'arreu del món. Per entrar-hi, cal tenir en compte que s'ha de pagar el permís de tresc (Registration Card for Trekkers) corresponent a l'Annapurna Conservation Area (color blau per als grups i verd per als permisos individuals). Aquests diners serveixen per a la conservació i manteniment de la zona, i alhora són una ajuda al poble del Nepal, perquè els seus ingressos principals provenen del turisme. Sigueu conscients i solidaris: no aneu a fer muntanya al Nepal com uns furtius, pagueu els permisos d'entrada en tots els parcs que visiteu. És també una mesura per a la vostra seguretat.

JORDI CANAL-SOLER

PATXI URRIZ

Un cop passat el lloc d'Himalpani anirem a parar al pont anomenat en els mapes locals com *New Bridge*, que travessa el riu Modi, que avui baixa amb un color lletós del massís de l'Annapurna. Una breu aturada en una botiga per comprar aigua, i enfilem una pujada en fort pendent de més de 3.000 esglaons de pedra fins a l'enlairada població de Ghandruk. La pujada és, però, interessant: ens permet conèixer la vida autosuficient dels llogarencs. Les feines del camp encara són rudimentàries en aquestes terres, perquè l'altitud i el relleu es-

El camí cap a Landruk ens regala la vista amb la gran serralada de l'Annapurna.

ens regala una panoràmica magnífica: tres cims imponents a sobre mateix dels nostres caps: l'Annapurna Sud (7.219 m), el Hiun Chuli (6.441 m) i el Machapuchare (6.997 m). Just allò que volíem contemplar.

Ghandruk és la població per excel·lència dels gurung. L'arquitectura de crida tant l'atenció com el seu emplaçament: precioses cases de fusta i pedra estan pintades de colors vius,

amb bells ornaments florals i camperols. Envoltant les cases, sempre hi ha petits jardins atapeïts

ENFILEM UNA PUJADA EN FORT PENDENT DE MÉS DE 3.000 ESGLAONS DE PEDRA FINS A L'ENLAIRADA POBLACIÓ DE GHANDRUK

carpat fan difícil el cultiu. Conreen blat, arròs i ordi, en les terrasses esgraonades dels espats de la muntanya. Un llaurador mena un jou de dos búfals que arrossegueu l'arada que fereix la terra. Uns llenyataires carreguen troncs als rucs, que pugen també cap a Ghandruk. Tothom té feina al camp.

Arribem al nostre destí amb plugim que, de sobte para i surt el sol ple d'esplendor damunt d'un cel blavíssim, sense gairebé núvols, que

de flors. Un paradís al cor de l'Himàlaia. Infants de poca edat surten al pas pel carrer, pel pati de les cases, noiets que juguen a pilota ens animen a participar. Una anciana somrient carregada amb una bala d'herba seca es deixa fotografiar a l'entrada de la seva pobra, neta i endreçada casa. I encara ens conviden a prendre licor de mill i carn de búfal assecada. ¿Què més es pot demanar en aquest poble aïllat i pacífic de tan bona gent?

3

EL DARRER DIA:
DESCENS A NAYAPUL

Itinerari: Ghandruk (1.940) - Kimche (1.640 m) - Syauli Bazar (1.220 m) - Birethanti - (1.025 m) - Nayapul (1.070 m)

Desnivell: 1.070 m (-915 m, +155 m)

Temps de camí: 4 h 30 min

Dificultat: fàcil

Avui és el darrer dia del tresc i fa un dia magnífic. L'Annapurna i el Machapuchare s'han deixat veure amb esplendor cap a les cinc del matí. Tot i que no s'han emboirat gaire, el sol els ha velat per la calitja. La davallada cap a Nayapul és plàcida i harmoniosa. Marxem amb els records d'aquestes muntanyes que anem deixant a poc a poc i ens distreu la vall del Modi amb els seus pobles i cultures i amb la vida tan pura i autèntica que desprenen. Una pista ens duu fins a Kimche, després un caminó deliciós ens fa baixar entre marjades fins a Syauli Bazar. A partir d'aquí una nova pista ens porta a la població de Birethani.

Aquest matí també hem coincidit amb els nens que van a escola, ara muntanya avall, somrients, contents, com sempre. De vegades s'aturen perquè els fem una foto i tot seguit baixem plegats fins a l'escola. Novament les feixes fèrtils, ara més amples i no tan escarpades, omplen els vessants de la muntanya, on verdeja el blat, alt, i les hortalisses queden arrecerades en petits hivernacles. De tant en tant es veuen marjades de terra fosca, acabada de llaurar. Els naturals feinegen, treballen la terra malgrat el sol de plom. Un marjal inundat, el llaurador el treballa amb la vella arada arrossegada pels búfals. Més endavant, un pla s'omple de gra d'arròs posat a assecar al sol en un llençol.

Finalment i amb recança arribem a Birethanti. L'excursió és gairebé acabada. Una breu parada per tastar la cuina local, i reemprenem el camí fins a la població de Nayapul, on novament el bus ens durà fins a Pokhara. Ha estat un tresc de tres dies, intens i ben plaent. Si feu un viatge al Nepal per descobrir paisatges i cultures, i no voleu deixar de fer muntanya, us recomano aquest petit tresc.

EL MACHAPUCHARE (6.997 m)

Escrit *Machhaphuchhare* en nepalès, aquest cim del massís de l'Annapurna és la muntanya sagrada del déu Xiva, déu del sacrifici en la mitologia índia. Es tracta d'un doble cim, estilitzat, en forma de cua de peix; per això també és conegut com el *Fish's Tail*. Situat al final d'una llarga cresta, fa frontera oriental amb el santuari de l'Annapurna, on hi ha el camp base de l'Annapurna Sud.

Encara que per als nepalesos totes les muntanyes són sagrades, des de la conquesta dels cims més alts de la Terra i la pràctica i escampament de l'alpinisme i les expedicions a la serralada de l'Himàlaia del Nepal, el Govern del país va decidir deixar aquesta muntanya verge. Encara que oficialment no ha estat mai escalat, se sap que hi ha hagut intents, com el de l'any 1957, quan un equip anglès es va quedar a 50 m del cim.

JORDI CANAL-SOLER

LA SELVA DE CHITWAN

UNA DE LES JUNGLES PRIMÀRIES
MÉS GRANS DEL CONTINENT ASIÀTIC

Text i fotografia de **Jordi Canal-Soler**

Uns fils de boira espessa floten sobre les aigües calmades del riu, s'arrapen a les canyes que creixen a la vora i s'estiren fins a arribar als primers arbres de la selva, allà on un parell de langurs grisos esquerden amb els seus crits el silenci de l'albada. Són les cinc del matí al parc nacional de Chitwan, al sud del Nepal, i aquí, a diferència del nord muntanyós del país, l'horitzó només mostra una extensió d'arbres de capçades molsudes de tots els tons del verd. Els cims alts de roca, neu i glaç queden molt lluny d'aquest paisatge pla.

Un poruc axis (*Axis axis*) mig
amagat entre el matollar d'herba
d'elefant de la selva de Chitwan.

El Nepal és un país de contrastos. A causa dels alts cims de l'Himàlaia i les grans expedicions per assolir-los que ens arriben a través dels documentals o les notícies, se sol tenir molt més de referència el vessant muntanyós del país; però en canvi es desconeix que també té una de les selves primàries més extenses del continent asiàtic: Chitwan, literalment 'el cor de la jungla'.

EL PARC NACIONAL DE CHITWAN

El riu Rapti, que flueix calmat per la plana del Terai, que s'estén per tot el sud de Nepal i s'allarga fins a l'Índia, delimita la frontera nord de Chitwan, el parc nacional més antic i més ben conservat del país. Des de fa un parell de segles els reis de Kàtmandu i els aristòcrates de la cort venien aquí a caçar els grans animals salvatges. Aleshores, la selva s'estenia encara més i arribava fins als 2.600 km². A partir de mitjan segle xx van començar a arribar immigrants d'altres parts del país buscant camps per al conreu i es van desbrossar grans extensions de bosc primari fins que, al 1973, es va crear definitivament l'àrea protegida de

Chitwan que, després d'algunes expansions, s'ha quedat en 932 km².

Comença a sortir el sol i m'estic al balcó del Jungle Villa Resort, un dels molts hotels d'estil *lodge* africà que permeten viure l'experiència de la selva dormint just al costat del parc i on organitzen excursions i safaris a l'interior per descobrir la fauna i la flora. Les aigües del riu Rapti, en la penombra de l'inici del dia semblen tenir el mateix color marró del te masala que m'han servit mentre espero que surti el sol. Ple d'espècies i calent, m'ajuden a aguantar la fresca de la matinada. Sento cridar de nou el parell de langurs que acaben desapareixent en la foscor de la selva. Veig un bòlid d'intens atzur que creua l'aigua a pocs centímetres de la superfície. És un blauet desentumint les ales i preparant-se per a tot un dia de pesca al riu fèrtil. Sento un xipolleig i miro cap a baix del balcó.

Centre de cria i conservació de gavials, rèptils crocodilians, reintroduïts després al medi, al proper riu Rapti.

Pel meu davant creuen el riu un parell d'elefants que es mullen fins a la cintura. La línia de l'aigua queda ben marcada com una espècie de grossos pantalons sobre la seva pell grisa quan surten de l'aigua en una de les illes que hi ha al centre del riu. Aquí hi creix abundant i alta l'herba d'elefant, una gramínia de la qual s'alimenten els paquiderms i que pot arribar a tenir més de tres metres d'alçada. És una herba abundant a les clarianes del parc i a tot al llarg del riu, i un dels llocs preferits per a amagar-s'hi la majoria d'animals. Els dos elefants hi han arribat conduïts pels seus *mahouts*, els conductors que cada matí els porten a buscar el menjar del dia. En un sol dia poden arribar a consumir fins a 240 kg de menjar, així que quan arriben a l'illa els conductors baixen de les muntures i comencen a segar herba per fer-ne grossos farcells que, quan en tinguin una vintena, pujaran a l'esquena dels elefants per tornar cap al tancat on passen el dia. Són elefants de treball, entrenats per portar visitants a l'esquena i seguir els estrets camins de la jungla, animals imprescindibles per poder travessar les extensions de l'herba alta. No trigo a comprovar-ho: la primera excursió per la selva de Chitwan serà sobre el llom d'un elefant.

Dalt del llom d'un elefant per un terreny pantanós, anem a la recerca del rinoceront de l'Índia, que habita aquests indrets.

UN PASSEIG PER LA SELVA EN ELEFANT

Des de fa uns anys les activitats al parc nacional de Chitwan s'han reduït i ja no es permet ni l'ús de *lodges* dins del parc ni tampoc passejar-s'hi amb elefant. Ara això només es pot fer a la zona perifèrica de la reserva, però en molts d'aquests indrets la vegetació i la fauna que s'hi observa és la mateixa que la del parc mateix. És per això que encara avui en dia muntar dalt d'un elefant per poder endinsar-se a la selva de Chitwan és una de les experiències més interessants de tot Nepal.

MUNTAR DALT D'UN ELEFANT PER PODER ENDINSAR-SE A LA SELVA DE CHITWAN ÉS UNA DE LES EXPERIÈNCIES MÉS INTERESSANTS DE TOT NEPAL

Mentre el pas monòton i silenciós de l'elefant balanceja la cadira on ens hem enquibit fins a quatre expedicionaris, em vénen a la ment altres viatges en elefant, com el que va portar a Phileas Fogg i els seus companys entre Kholby i Allahabad en la seva volta *al món en 80 dies*; però sobretot recordo les fotografies de

les processons d'elefants a Kerala i Sri Lanka o les grans partides de caça del tigre on els maharajas patrullaven la selva disparant als felins des de la seguretat dels seus trons *howdah*. Avui no veurem el tigre. Hi ha uns 120 tigres a tot el parc de Chitwan, però és un animal tan esquerp que difícilment es pot veure. Només la sort pot fer que en veiem algun, potser a primera hora del matí, quan s'apropen al riu a beure. Però el que sí que veiem són moltes de les possibles preses de les quals s'alimenten: cérvols i porcs senglars, i algun mico ocasional. La gran massa de l'elefant, a pesar de la seva mida, no espanta els animals, i ens podem apropar fins a una vintena de metres als petits cérvols que ens miren encuriolats. N'hi ha de quatre espècies diferents a Chitwan, totes visibles en aquesta excursió o endinsant-nos més a la selva: cérvol porquí, muntjac, axis i sambar. Però el gran animal de la selva de Chitwan apareix una mica més endavant.

HI HA UNS 120 TIGRES A TOT EL PARC DE CHITWAN, PERÒ ÉS UN ANIMAL TAN ESQUERP QUE DIFÍCILMENT ES POT VEURE

Dos mahouts duen el seu elefant a pasturar a la riba del Rapti, mentre ells segaran l'herba de reserva que després carregaran al llom de l'animal.

L'elefant encara ha de creuar una bassa plena de nenúfars i deixar enrere el bosc d'arbres sal fins a arribar a una clariana a tocar del riu. Aquí l'herba hi és tan alta que ens arriba a fregar els peus. En Ram, el nostre *mahout*, escruta la vegetació durant uns instants, sembla que detecta una silueta i pressionant el darrere de les orelles amb la punta dels peus nus, crida «¡Agat-agat!». Els elefants poden entendre una vintena de paraules i una vintena de moviments de peu del seu *mahout*, i en notar les instruccions la nostra muntura comença a avançar cap al centre de la clariana.

A menys de trenta metres ja veiem una esquena grisa, compacta i segmentada. Pertany a l'animal símbol per excel·lència del parc de Chitwan: el rinoceront de l'Índia. Amb un sol corn i de mida més petita que els seus cosins africans, el rinoceront de l'Índia té les plaques protectores de la pell, formades per plecs endurits, molt més marcades. Aquesta és la primera espècie que va ser coneguda a Europa, quan el soldà Muzafar II del Gujarat va regalar-lo al governador de l'Índia portuguesa Alfonso d'Albuquerque i aquest al seu torn el va enviar al rei Manuel I de Portugal, que va decidir rega-

Un pont damunt un afluent del Rapti, a la zona perifèrica del parc nacional de Chitwan.

lar-lo al papa Lleó X de Roma. De camí van desembarcar-lo a l'illa d'If a l'arxipèlag de les Frioul davant de Marsella, on el rei Francesc I de França va parlar a visitar l'animal que ja s'havia convertit en la gran atracció d'Europa. El rinoceront no arribaria viu a Roma. Una tempesta va fer naufragar el vaixell i morí ofegat, però la seva pell va ser recuperada, farcida amb palla i reenviada al Vaticà on, de ben segur, no va causar tanta impressió al papa.

A mi sí que me'n causa, d'impressió. Segons en Ram es tracta d'un mascle de vint-i-cinc anys. Jove encara, perquè l'edat màxima sol ser d'una quarantena. Hi ha uns sis cents rinoceronts a Chitwan, una de les majors concentracions d'aquesta espècie al món. Aquí, sens dubte, és dels millors llocs per observar-los i el primer que veiem, tot i estar mig amagat darrere les canyes altes, ens impressiona tant com a tota l'aristocràcia medieval europea que el va veure o al públic que va imaginar-se'l a partir del gravat d'Albrecht Dürer, el primer artista que retratà el rinoceront.

SELVA, NATURA I ANIMALS SALVATGES

Aquella nit, mentre contemplo els estels al balcó de l'hotel, penso en el rinoceront que hem vist. Tan a prop i tan lluny a la vegada. Tan mans i tan salvatge. Sento un soroll de passes i em giro. És un dels naturalistes del parc, que també ve a relaxar-se en la bellesa de la jungla nocturna. Comencem a parlar entre guspires de cuques de llum. Es diu Jit, i fa quatre anys que treballa aquí al *lodge*, però abans ho havia fet a l'interior del parc i té moltes anècdotes per explicar. De divertides i de perilloses. Un cop guiava a un turista holandès pel parc, em diu, i van veure un arbre que es movia. Pensant que era un elefant s'hi van apropar, però eren un parell de cadells d'ossos morruts, vegetarians i poc perillosos, excepte quan un es troba amb mares enrabades. No la van veure i era damunt entre les branques de l'arbre. Pensant que les seves cries corrien perill, l'ossa va atacar de cop. El turista holandès va ser el primer en rebre una mossegada. En Jit, per salvar-lo, va intentar foragitar l'animal i va rebre al seu torn una altra mossegada a l'espatlla. Més espantada que agressiva, l'ossa va acabar marxant corrents amb els seus cadells. Des d'aleshores, el guia guarda un respecte reverencial

Un langur gris del Nepal (*Semnopithecus schistaceus*) enfilat en les branques més altes dels arbres de la selva de Chitwan.

per la natura. «Amb la natura no s'hi pot jugar», em diu abans de deixar-me pensatiu...

L'endemà veig que aquest respecte per la natura i la voluntat de conservar-la han promogut diverses actuacions. La primera és evitar la caça il·legal. A la biblioteca de l'hotel hi descobreixo el llibre *Quatre anys per al rino*, de Kamal Jung Kunwar, que explica les seves actuacions com a guarda encarregat de les accions antifurtivisme del parc de Chitwan. Contractant espies i informants van poder capturar diversos caçadors furtius i comerciants de banyes de rinoceronts i van aconseguir reduir dràsticament les matances d'animals.

Però hi ha animals la població dels quals ja és tan baixa que ni evitant-ne la caça no n'hi ha prou. És el cas del gavial, un cocodril especialitzat en la pesca que es troba en greu perill d'extinció a causa de la pèrdua del seu hàbitat. Anem a veure on viu en un viatge amb canoa. Riu amunt embarquem prop d'unes cases i ens endinsem a les aigües tèrboles del Rapti. Són

Navegant en pitagua pel riu Rapti. A sota, un gavial (*Gavialis gangeticus*), un rèptil de morro estret i allargat, espera sorprendre algun peix a la riba del mateix riu.

canoes fetes amb un llarg tronc buidat, governades per un timoner a la popa i mogudes per una espècie de gondoler a la proa que l'impulsa amb l'ajuda d'una llarga perxa que clava al fons del riu, no gaire profund. Mentre llisquem suaument prop de la riba veiem uns quants ocells que, des de branques properes, esperen llançar-se a l'aigua quan vegin algun peix per pescar-lo. Fa anys, alguns trams de la riba estaven plens de gavials o cocodrils indis, les dues espècies que viuen a l'Índia i al Nepal, però aquests dos animals ja són cada cop més difícils de veure. Només veiem un gavial, una femella petita, quieta esperant sobre un llit de flors que el sol l'escalfi. Ens aturem a l'altra ribera del riu, al costat d'un tancat de canyes mig submergit a la llera.

Caminant un quart d'hora per entre la vegetació espessa de la selva arribem al Gharial Conservation Breeding Center, un espai per a

la cria del gavial on es poden veure tots els estadis de creixement dels rèptils. Primer van haver de començar formant a la gent local i ensenyar-los que no podien robar els ous que els cocodrils ponien, i ara ho han après tan bé que quan troben un niu porten els ous aquí per a ajudar a millorar l'èxit dels embrions. En una dotzena de basses enreixades hi ha gavials agrupats en diferents mides en un esforç de cria en captivitat la finalitat de la qual és acabar alliberant a la natura els animals adults, quan ja es poden valdre per si mateixos. El tancat que hem vist just al costat del lloc on hem

DES DE 1978 S'HAN ALLIBERAT JA 1.250 GAVIALS, I ESPEREN QUE DE MICA EN MICA LA POBLACIÓ A CHITWAN I MÉS AVALL, FINS AL GANGES, VAGI CREIXENT

arribat amb la canoa és justament l'últim dels confinaments dels cocodrils. És fràgil expressament, construït amb canyes dèbils, per tal que quan els gavials se sentin prou forts puguin derrocar-lo i escapar-se cap a la llibertat del riu. Des de 1978 s'han alliberat ja 1.250 gavials, i esperen que de mica en mica la població a Chitwan i més avall, fins al Ganges, vagi creixent.

El rinoceront de l'Índia (*Rhinoceros unicornis*), d'una sola banya, és el símbol per excel·lència del parc.

UN SAFARI PEL PARC

Els Land Rover típics dels safaris africans aquí al Nepal són vehicles tot terreny Mahindra o Tata de fabricació índia, però la funció és la mateixa: dur els passatgers, asseguts a la caixa del darrere del cotxe en còmodes bancades elevades, a través dels boscos i prats del parc per veure els animals. Un safari pel parc de Chitwan no té res a envejar als safaris africans: els animals són variats i nombrosos. Cèrvols, senglars i mones (de les dues espècies que

amortits per la vegetació densa del bosc, però sentim el crit conegut d'un paó blau. A casa nostra són ocells ornamentals i exòtics, però aquí al sud del Nepal i a tot l'Índia són animals comuns a la selva i els seus crits d'aparellament omplen la densa jungla.

La selva es converteix en un prat d'herba alta d'elefant, que pot amagar altres animals menys vistosos i cridaners. Per poder-los distingir cal enfilarse a la *machan* de Budhirapti, una alta torre de fusta que s'alça a un extrem de la zona descoberta. Originàriament, aquests tipus de construcció servien com a punt alçat per la caça, però des que al parc no s'hi pot caçar és un dels molts punts d'observació des d'on veure els animals i comptar-los per als censos. M'enfilo amb cura.

El vent i els meus propis passos fan balancejar tota l'estructura, però

quan arribo finalment dalt dels vint metres dels quatre pisos de la torre les vistes mereixen tot l'esforç i el risc. A una banda el sostre arbori de la jungla. A l'altra, el riu Rapti escolant-se cap a la plana de l'Índia. I just davant, una plana extensió d'herba vellutada d'un verd in-

I MOVENT-SE A POC A POC PER ENTRE L'HERBA DISTINGEIXO L'ESQUENA GRISA D'UN RINOCERONT ADULT

es poden trobar al Nepal, els langurs grisos i les mones rhesus) no s'espanten per la presència dels cotxes a les pistes forestals i cada revolt del camí ens permet de sorprendre algun animal nou. De tant en tant, el conductor s'atura a escoltar. Els sorolls de la selva queden

tens. I movent-se a poc a poc per entre l'herba distingeixo l'esquena grisa d'un rinoceront adult, avançant com una segadora mentre s'alimenta de les herbes. S'apropa cap a la pista forestal així que baixo ràpid per informar el conductor i tornar cap enrere amb el tot terreny per sorprendre l'animal quan arribi finalment a la carretera. L'interceptem just quan entra en una petita àrea d'herba trepitjada propera a la pista. El podem veure perfectament, amb tot el detall de les plaques de pell amb cercles berrugosos als extrems, les orelles de vores peludes i fins i tot el corn sobre el musell, la protuberància que el fa únic i a la vegada tan desitjat pels caçadors furtius.

- Hi va haver una època en què cada setmana mataven un rinoceront a Chitwan -em comenta en Dukhi Chowdhari, el cap dels guies del *lodge*, que ens acompanya a la caixa posterior del tot terreny-. Alguna vegada jo m'havia trobat algun cadàver, amb un forat de bala en un dels costats i l'espai buit del corn arrencat a destrallades. Només els salvatges poden matar un animal únicament per a endur-se'n el corn...

- ¿Però ara, com està la caça il·legal a Chitwan? -li pregunto.

- ¡Ah! Ara està millor que mai, i a tot el Nepal. En una mica més de deu anys hem passat de només 375 individus a més de 645 en tot el país.

El rinoceront, però, encara no està lluny d'un perill crític d'extinció.

ENTRE ELS THARU

L'ensenyament i la conscienciació mediambiental són bàsics per reduir i eliminar la caça il·legal. La majoria dels caçadors detinguts al llarg dels anys eren tharu, l'ètnia local, que treballaven per a revenedors i mercaders de Pokhara i Kàtmandu. La pobresa en què viu aquesta ètnia és la que porta a molts al negoci de la caça il·legal del rinoceront. Per fer-nos una idea de les condicions en les que viuen els tharu, visitem un dels seus poblats, Ghailaghari Gaon, al costat del riu Rapti. Són cases aïllades, amb un parell d'habitacions, un porxo per protegir-se del sol i de la pluja i un pati on s'hi sol plantar un pal de paller (*tauwa*), per po-

sar-hi la palla d'arròs amb la qual alimenten el parell de bous que puguin tenir.

Hi ha qui diu que els tharu són un poble originari de l'Índia, que al segle XIII van arribar a les selves de Chitwan del sud del Nepal provinents de les ermes arenes del desert del Thar. D'altres diuen que descendeixen de l'antic regne nepalès dels banara, d'origen mongoloide, que es van establir a Kapilvastu, i del qual el mateix Buda descendiria. Sigui quin sigui el seu origen, el fet és que els tharu es van saber adaptar molt bé a les noves condicions i actualment són un dels pobles que coneix millor la selva de Chitwan. Van adaptar les seves construccions tradicionals amb els nous materials. Les parets, per exemple, les construeixen de branques, fang i fem, però deixant unes finestres molt petites que mantenen la

La machan de Budhirapti és una torre de fusta alta ideal per a l'observació dels animals del parc de Chitwan.

frescor a l'interior i a la vegada no permeten entrar tan fàcilment als esperits malignes que viuen a la selva, segons la seva tradició.

A l'època de la festivitat del Holi també pin-ten flors i motius geomètrics a les parets de les cases, com una espècie d'amulets protectors. Fins i tot sembla que el seu cos s'hagi immu-nitzat vivint a la selva, perquè són coneguts especialment per la seva resistència a la malà-ria. Fins i tot hi ha estudis mèdics que han detectat una prevalença genètica entre els thar-u de talassèmia, una malaltia que provoca una deficient producció de glòbuls rojos, però que en canvi té beneficis com a defensa contra la malària.

El gran coneixement de la selva dels tharu ha fet que molts d'ells hagin estat temptats pels rà-pids beneficis de la caça il·legal. Els camps d'ar-ròs i blat de moro que cultiven moltes vegades no dóna prou per poder alimentar les seves famílies, sovint amb més d'una dona i molts fills. La voluntat dels rangers del parc és formar-los perquè en comptes d'atacar la fauna salvatge la cuidin, la protegeixin i s'enriqueixin a través d'ella, i això es pot fer gràcies al turisme.

CHITWAN, LA PORTA AL TURISME D'AVENTURA

Després dels terratrèmols del 2015 en què les infraestructures de tot el país van quedar da-nyades, avui dia el Nepal ja es troba en condi-cions de rebre el turisme d'abans. Per això, el govern promou accions de publicitat d'un tu-risme no només de trekking i aventura, sinó també cultural, familiar i de natura, i aquí és on el parc nacional de Chitwan hi intervé com el principal receptor de turisme al país. Ben cuidat i preparat, són els propis visitants qui permetran amb les seves divises que la pobla-ció salvatge de la reserva no només es mantin-gui, sinó que creixi de nou.

El turisme també beneficia a la resta dels negocis de la zona, com els hotels, *lodges*, res-taurants o fins i tot a la població local. La ma-joria dels guardes són tharu. Alguns fins i tot són caçadors il·legals reconvertits. I en molts

Dones tharu ballant danses tradicionals a les nits dels resorts. Els tharu, de cares planes i pòmuls alts, són una ètnia reconeguda com a nacionalitat al Nepal.

dels resorts cada nit hi ha balls típics en què es mostren les danses tradicionals dels tharu. Veig una d'aquestes danses l'última nit, en una petita àrea rodona coberta prop de l'entrada del *lodge*. Una trentena de ballarines i músics ocupen el centre. També hi ha nois vestits amb vaporoses faldilles blanques, que toquen els tambors i canten. Les noies, vestides amb llargues bruses blanques, els braços decorats amb polseres i collarets de monedes al coll, ballen amunt i avall de la pista en espirals concèntriques marcant el ritme dels seus passos amb el repic de bastons, el sacseig de sonalls o el ventar de petites panderetes ornamentades de plomes. Durant mitja hora els tambors i els cants omplen el recinte i s'escampen fins arribar a la selva adormida.

¿Quantes d'aquelles cançons s'han cantat durant segles en aquesta regió remota del Nepal? Moltíssimes. Les que van acompanyades amb repics de bastó fins i tot s'han tornat cèlebres. Les va revitalitzar Mallu Mahato, un tharu de Sauraha que no només va ajudar a conservar la dansa tradicional, sinó que va revalorar Chitwan per convertir-la en una de les principals zones turístiques de Nepal. Diuen que els reis Tribhuvan, Mahendra i Birendra venien a Sauraha per a veure'l actuar. I és que Mahato, amb més de cent anys, és una llegenda viva. Diuen, fins i tot, que un cop va cavalcar sobre un rinoceront per guanyar una aposta. Li va costar gairebé la vida, però ell està orgullós de dir que va ser per només cinc rupies.

Quan ja és negra nit m'adormo escoltant els grills i algun ocell nocturn que canta enmig de la foscor, però en el meu somni els insectes es transformen en el ritme dels tambors i s'acaben convertint en uns roncs forts i profunds que semblen provenir de l'habitació del costat. Em desperto i miro el rellotge. Tornen a ser prop de les cinc de la matinada, una altra bona oportunitat per fer fotos de la sortida del sol. Em vesteixo. Els roncs no han cessat i m'adono que no vénen de les parets laterals, sinó del balcó que mira a la selva. Obro amb cura la porta de vidre, m'apropo a la barana i a un parell de me-

tres veig la causa d'aquell soroll: un rinoceront mascle, de més de tres metres de llargada, jeu de costat, dormint com una soca, a l'herba davant el meu balcó. Si estirés el braç quasi podria tocar-lo. El cel ja clareja quan l'animal es desperta. Em veu a mi i a uns quants hostes i personal del *lodge* que el mirem encuriots, però sense prestar-nos atenció, es desperta amb calma, s'aixeca, estira el coll i comença a men-

I EN MOLTS DELS RESORTS CADA NIT HI HA BALLS TÍPICS EN QUÈ ES MOSTREN LES DANSES TRADICIONALS DELS THARU

jar herba. Al cap d'una hora, quan vaig a esmorzar, ha entrat al riu, on s'està quiet, gaudint de l'aigua fresca de la qual només treu el musell armat del corn. Una estona després acabarà de travessar el Rapti i s'endinsarà a la selva de Chitwan i es convertirà en un més dels animals anònims que fan, d'aquest racó del Nepal, un lloc increïble.

PER FER UN SAFARI FOTOGRÀFIC A LA SELVA DE CHITWAN

El safari en jeep és operatiu tot l'any menys en l'època dels monsons, perquè la pluja fa que hi hagi molt de fang i la selva és intransitable, fins i tot en vehicle tot terreny. Per tant, està tancat des de finals de juny fins a finals de setembre. La resta de l'any, el parc és obert (a l'estiu de 7 a 19 i a l'hivern de 7 a 17). Cada safari dura unes tres hores. Es pot contractar des dels *lodges*.

Pemba Chhoti Sherpa
(a l'esquerra) va tornar a
casa seva vint anys després
d'haver hagut d'emigrar.

La Pemba, Goli i un rodatge a l'Himàlaia

Text de **Josep Pérez**
(productor, guionista i realitzador de cinema)

Fotografia de **Roger Lleixà**

Quan diem la paraula xerpa tots fem automàticament un viatge mental a l'Himàlaia i pensem en aquells que ajuden els alpinistes occidentals a pujar les muntanyes més altes de la terra, ja sigui com a guies o com a portadors. Però el cert és que el mot xerpa només indica que pertanyen a una ètnia específica que viu al Nepal, originalment a la rodalia de l'Everest, a l'anomenat districte del Solu Khumbu.

Tot i que avui en dia els xerpes, dels quals es diu que n'hi ha aproximadament uns 200.000, s'escampen per tot el món, molts encara viuen a l'Himàlaia; però també n'hi ha molts a la capital del país, a Kàtmandu, i d'altres, empesos per l'emigració econòmica, arreu del món. La comunitat de xerpes més gran de Catalunya es troba a Taradell, a la comarca d'Osona, on n'hi ha una vintena. Com en tots els fluxos migratoris, primer en va arribar un, concretament una noia, la Puri Sherpa que, de mica en mica va anar engrescant amics i familiars fins a formar la colla que avui en dia està establerta en aquesta població de la comarca d'Osona. La majoria de parelles estan formades per un home i un dona xerpa, però també es dona el cas de noies xerpes, com la Yangdu, que es van acabar casant amb un català i que ja tenen fills que són meitat xerpes meitat catalans, consumant així la total integració del col·lectiu. Si feu una volta pel poble i parreu amb algun veí de Taradell us diran que són molt estimats i apreciats per la seva comunitat d'acollida.

LA PEMBA TORNA A GOLI, EL SEU POBLE NATAL DEL SOLU KHUMBU

Així ho vam poder comprovar de primera mà durant la preestrena del documental *La Pemba torna a Goli*, que qui signa aquest article va dirigir i produir en coproducció amb TV3, i que vam presentar el passat mes d'abril en un atapeïda biblioteca municipal de Taradell davant uns dos-cents veïns que van ser allà per mostrar, amb una sèrie de parlaments i gestos, tot el seu agraïment cap a aquesta comunitat.

La pel·lícula explica la història d'una d'aquestes veïnes del poble, en concret, de la Pemba Chhoti Sherpa, que, a més, no compleix amb cap dels estereotips que tots hem construït al nostre cap quan pensem en els xerpes. De fet, el primer que em va dir quan ens vam conèixer va ser que «tenia vertigen i que era molt fredolica», i que «mai havia tingut cap interès a pujar muntanyes».

La Pemba, però, sí que tenia quelcom que la feia molt especial, i era precisament haver trencat tota una sèrie de barreres invisibles però potents que fins llavors limitaven la seva comunitat. La Pemba és cantant de música folklòrica

nepalesa, ha enregistrat sis discos i dut a terme una multitud de gires promovent la cultura del seu país, i ella ha estat la primera dona que aconseguia aquesta fita en un univers discogràfic fins llavors reservat als homes. En motiu d'això, a ella i a altres dones que lluiten pels drets de les dones al Nepal, fa uns mesos els van dedicar un llibre en aquell país. Ella també va ser la primera persona del seu poble natal, Goli (a la vall del Solu Khumbu), en obtenir un títol universitari. Això és molt remarcable si pensem que fins als 10 anys va viure en un poblet situat a tres dies a peu de la carretera més propera, que no tenia ni escola. I també va trencar al seu dia amb una tradició molt arrelada i per la qual encara es lluita a dia d'avui a tot el Nepal com la dels matrimonis de conveniència; ella es va casar, contravenint totes les indicacions socials i familiars, amb la persona que s'estimava, l'Hem, que actualment viu a Catalunya amb ella i amb el fill de tots dos, el Pasang.

Al film expliquem el viatge de retorn de la

**El monjo Nwgang Jigme mostra a la Pemba les
ruïnes del desaparegut monestir de Goli Gumpa.**

Pemba al seu poble natal, Goli. Feia vint anys que la Pemba no visitava el poble, principalment, perquè tota la seva família, empesa per l'èxode rural que va sacsejar el Nepal a la dècada de 1980, es va instal·lar a Kàtmandu. Precisament amb la intenció de poder donar una educació a la nova generació de la qual la Pemba n'era llavors un dels seus exponents. Amb aquest viatge de retorn, la Pemba volia descobrir què quedava del lloc on va créixer, el qual, d'alguna manera, havia idealitzat en el seu record. Segons ella, una mena de Shangri-La on la gent vivia, d'una banda, sotmesa a unes condicions de vida molt dures, per estar desconnectats del progrés; però de l'altra, feliços d'estar allunyats de les pressions de la vida moderna. Però també volia fer un viatge interior per veure què quedava de la nena que un dia va marxar d'allà havent rebut una educació primària i que ara tornava convertida en una persona de món i amb una sòlida formació, i veure com aquest contrast l'afectaria internament.

El monsó dota les muntanyes del Solu Khumbu d'uns colors intesos i una vegetació exuberant.

EL CONCERT DE GOLI I EL RODATGE DEL DOCUMENTAL

Amb la Pemba vam especular amb la possibilitat de fer un concert al poble, el qual seria, a més, el primer concert que mai s'havia fet a Goli. La paradoxa de la seva vida és que tot i dedicar-se a fer proselitisme de la cultura i el folklore xerpa, mai havia actuat al seu poble natal, el qual és, a més, un dels bressols de la cultura xerpa ja que hi ha el conegut monestir de Goli Gumpa, de pelegrinatge budista. La idea del concert, a priori i en termes de producció, no semblava gens fàcil, ja que Goli continuava estant a tres dies a peu de la carretera més propera, seguia sense tenir electricitat ni aigua corrent, i tota la logística necessària per organitzar un esdeveniment com aquest semblava molt complicada. Sobretot perquè caldria afegir-la a la logística de fer el documental, la qual ja prometia aventures de tot tipus.

Sigui com sigui, ens vam embarcar en el viatge de fer la pel·lícula, i un any després de tenir aquesta conversa i després de moltíssima feina per aixecar la producció (una producció de mínims, cal dir-ho), ens trobàvem a l'aero-

port del Prat disposats a viatjar cap a Kàtmandu. De Catalunya sortíem tres persones, la Pemba, el Roger (el director de fotografia) i jo. Però a Nepal se'ns afegirien la resta del grup de rodatge, tots ells xerpes, organitzats a través de l'empresa de trekking dels germans de la Pemba, el Kami i el Nigma. Aquest equip seria flexible i depenent de les exigències de producció seríem entre cinc i onze persones. Un assistent i un cuiner fixos, i portadors i guies a discreció.

Només arribar a Kàtmandu una persona molt coneguda a la comunitat xerpa com la Lakhputhi Sherpa va voler entrevistar-se amb la Pemba. La Lakhputhi ha estat la primera dona guia de muntanya i la primera escriptora en llengua xerpa, que avui en dia treballa al Govern del país endegant projectes d'infraestructures a les muntanyes. Totes dues dones

s'admiren mútuament per la seva tasca en defensa dels drets d'aquesta comunitat. Vam tenir l'oportunitat d'entrevistar-la per al film, però per motius de muntatge, la seqüència la vam descartar al darrer minut.

Alguns dies més tard, ja quan ens trobàvem caminant pel Solu Khumbu, en el camí que va de Jiri a Goli, la Pemba no deixava de rebre missatges a través de les xarxes socials d'altres xerpes que s'havien assabentat que estava a les muntanyes i que volien trobar-se amb ella. Fins i tot vam caminar sota una nit plujosa per arribar a Ràdio Kayron, l'emissora de ràdio dels xerpes, situada d'alt d'un turó al poble de Deorali (un turó de 3.000 m), on dos joves periodis-

La Kanchi Sherpa és grangera i subsisteix de la mateixa manera que ho han fet els seus avantpassats durant els darrers cinc segles.

tes amb pinta de Hipster i que feien funcionar l'emissora amb una cinquantena de bateries de cotxe usades i amuntegades, van entrevistar la Pemba amb motiu del seu retorn al territori dels seus ancestres. Allà li van preguntar: «¿Com viu una emigrant?», «¿Com és Catalunya?», però sobretot, «¿Què hem de fer els xerpes perquè la gent entengui que som una ètnia i no una professió?». Espero que el film respongui a aquesta pregunta de forma implícita.

UNA HISTÒRIA DE RETROBAMENT

Cal pensar que tot i que per a l'espectador català la Pemba fos un personatge anònim, per als xerpes no ho era, ja que allà tothom havia escoltat la seva música alguna vegada. En una comunitat de 200.000 persones tothom es coneix. I especialment quan has estat la primera dona cantant que posa veu a les seves desventures.

En el procés de documentació del film em vaig afartar de veure documentals de xerpes, sense anar més lluny, el mateix any que nosaltres estàvem de producció se'n va fer una desena. Alguns, encapçalats per productores tant potents com National Geographic o Discovery Channel, i d'altres potser més petits, però fets amb gran coneixement de causa per cineastes nepalesos i fins i tot xerpes. Contra cap d'aquestes dues coses podríem competir, ni l'espectacularitat i capacitat de documentació d'una producció mil·lionària, ni el rigor i profunditat en el coneixement de la cultura que té un cineasta local.

Així que vaig tenir clar que el film seria important en la mesura que tot ho veiéssim a través dels ulls de la Pemba. Havia de ser la seva història de retrobament, les seves sensacions, la seva experiència tornant a les muntanyes vint anys després, i sobretot, el seu punt de vista sobre la realitat. No el meu, el seu. Recordo una frase que em va dir quan portàvem pocs dies a les muntanyes: «No hem de fer un espectacle de la pobresa». La sentència portava a collació una trobada casual que vam tenir amb uns alpinistes estrangers amb els quals vam xerrar una estona. Un d'ells ens va ensenyar amb orgull una foto que havia fet aquella

tarda: es veien els seus peus al costat dels peus d'un dels portadors. Ell duia calçades unes botes de muntanya amb tota la tecnologia dels nostres dies (*Gore tex*, *Vibram*, etc.) i el portador xerpa duia unes xancletes atrotinades. La foto era fins a cert punt innocent i sense mala intenció. Però hi havia una mirada condescendent que no tocava; la qual no podia aparèixer en el film sota cap concepte.

RODANT SOTA LA PLUJA DEL MONSÓ

El monsó ens va fer la guitza i va ploure tots i cadascun dels dies que vam estar rodant. Ho havíem calculat tot per arribar quan acabés (la segona setmana de setembre habitualment), però el 2016 es va endarrerir sis setmanes i vam haver de bregar amb pluges torrencials cada dia. Això, quan treballes amb càmeres de cine i ordinadors pot arribar a ser un gran problema. La part bona, és que el cel tenia un color blau fosc i les muntanyes un verd elèctric que transmetien perfectament el caràcter malenconiós que la història de retrobament de la Pemba necessitava.

Quan vam arribar a Goli va ser molt emotiu, per a la Pemba va ser un xoc molt gran. Les

QUAN VAM ARRIBAR A GOLI VA SER MOLT EMOTIU, PER A LA PEMBA VA SER UN XOC MOLT GRAN

dues seqüències on ella veu el poble per primera vegada, i una estona més tard, quan visita les ruïnes de la seva antiga casa, van ser molt difícils de gravar, i no per complicacions tècniques, si no perquè per a ella era un moment molt important i emocionant. I de la mateixa manera que ella em demanava que no fes un xou de la pobresa, jo sabia que el més important era salvaguardar a tota costa la seva dignitat com a personatge. Si en algun moment, veient el material rodat, hagués pensat que ratllava el *groguisme*; o ella m'hagués dit que no volia mostrar aquesta part tan íntima de la seva vida, ho hauria desestimat.

Tal com explica el film, vam trobar Goli devastat pel terratrèmol que havia sacsejat el país un any i mig abans. Totes les cases havien anat a terra o eren inhabitables. Això calia expli-

car-ho molt bé a la pel·lícula perquè cap espectador es confongués i es pensés que els xerpes de Goli vivien en les circumstàncies de precarietat que, en algun moment, mostra el film.

Per descomptat això també va afectar a la producció, teníem previst allotjar-nos en una cabana amb parets de fusta i sostre de plàstic, però la humitat interior a causa del monso ens va fer canviar d'idea. La Pemba va dir: «Si dormim aquí, acabarem tots amb tuberculosi». Així que tot l'equip vam passar les tres setmanes de rodatge a les muntanyes vivint en tendes de campanya, tendes bones d'expedició, però tendes en definitiva. La qual cosa, quan passes jornades senceres treballant a l'aire lliure, moltes de les quals moll de cap a peus i traient-te les sangoneres del damunt a totes hores, pots acabar molt desgastat. Sense oblidar que cada dia cal revisar el material gravat, fer còpies de seguretat als ordinadors, traduir les entrevistes, i tota una sèrie d'exigències del món audiovisual que a casa semblen molt fàcils, però que en meitat de l'Himàlaia poden ser molt feixugues. A tall d'exemple, a Goli no hi ha electricitat, així que vam haver de carregar el grup electrogen i tota la benzina necessària per cadascun del dies.

Respecte als veïns que vam entrevistar, van tenir una disponibilitat total. Però això hauria estat impossible sense la Pemba. Ella era la filla pròdiga del poble, que ara tornava a casa per fer un concert i tothom ens va obrir les portes de les seves llars i van esplaiair-se només perquè ella ens acompanyava. També és cert que abans de les entrevistes, i per guanyar-nos la seva confiança, vam fer visites de cortesia a moltes cases, visites que incloïen àpats familiars, una animada conversa i partides de cartes

que es podien perllongar durant hores fent gala de la famosa hospitalitat xerpa. El més inesperat va ser les ganes de comunicar-se que tenien davant la càmera. Cada vegada que fèiem una pregunta a algú en una de les entrevistes, ens contestava amb una conversa de deu minuts. El primer dia vaig quedar parat i vaig pensar que era cosa d'aquella persona. Després ja em vaig adonar que era l'habitual. Tothom tenia ganes d'explicar la seva història. El problema va venir després en traduir totes les hores de material que vam gravar. Vam emplenar una llibreta de 200 pàgines amb totes les transcripcions.

EL CONCERT DE LA PEMBA A GOLI

El concert, tal com explica el film, va ser una veritable odissea, vam haver de negociar amb els lames del poble, ja que volíem fer-lo coincidir amb el festival Dashain per poder tenir més públic. Però sobretot, vam necessitar la col·laboració de l'organització del jovent local, la Pikey Creative Sherpa Youth Club, i van ser ells qui ens van aconseguir coses com el bafle autoalimentat, que dues persones van transportar sobre les esquenes durant tres dies, creuant rius i muntanyes, fins a Goli. O el cartell que es veu al film, el qual es va imprimir en el poble més proper amb una impressora (dos dies a peu en direcció est). Però sobretot, van ser ells qui van fer una crida a través de les xarxes socials dels xerpes perquè acabés venint la gentada que, finalment, va venir aquella tarda d'octubre. Al final van venir més de quatre-centes persones, moltes de les quals van caminar durant dies per les muntanyes per ser allà, que no els importava gens que aquell vespre caigués un aiguat torrencial de mil dimonis. Aquesta és, sens dubte, la millor seqüèn-

cia del film i la que resumeix millor l'essència, almenys per a mi, del poble xerpa. L'alegria de viure, la resiliència i el poder de saber gaudir encara de les petites coses.

La pel·lícula la vam acabar el febrer del 2016 i des de llavors hem fet diverses projeccions en petit comitè i amb un cinefòrum posterior, a banda de l'estrena televisiva, i sempre tothom coincideix amb el mateix: el bon rollo que donen els personatges del film, i us puc ben assegurar que això no té res a veure amb una visió premeditada del muntatge. Ells són, en la majoria dels casos, així, i penso que qualsevol excursionista, alpinista o turista que hagi visitat la regió en farà una lectura similar.

El Nepal s'enfronta a grans reptes en el seu futur immediat. La pobresa és, encara avui, secular. I els dèficits en infraestructures, majúsculs. Penso que hem de plantejar-nos com ajudar-los. Hi ha en marxa molts projectes

El rodatge es va perllongar a les muntanyes durant quatre setmanes.

d'ajuda al Nepal. Alguns en mans de grans organitzacions i d'altres engegats per grups d'amics i petites entitats. Només cal que feu una ullada a internet i trobareu projectes diversos on podeu col·laborar: per construir un pont, una escola, o per dur l'electricitat a un lloc remot o muntar un centre sanitari... Podeu afegir-vos a un d'aquests projectes o organitzar el vostre. O més fàcil encara: aneu de vacances, a fer un tresc, llogueu guies locals i feu despesa allà, penseu que el turisme, com al nostre país, és un sector cabdal de la seva economia. Si feu això no només els estareu ajudant a ells, sinó que també a vosaltres mateixos. Ja que si aneu al país dels xerpes sempre rebreu molt més del que pugueu donar.

Viatge d'un geòleg als parcs

Geologia en estat pur: del Grand Teton al Canyó Bryce

Text i il·lustracions d'**Albert Martínez Rius**

Segona part del viatge, que va des del paisatge alpí del Grand Teton al festival de colors del Canyó Bryce passant pels paisatges de les pel·lícules de l'oest i els delicats arcs de pedra d'Arches.

A photograph of the Delicate Arch in Arches National Park, Utah. The arch is a natural rock formation made of red sandstone, with a large opening in the center. Through the arch, a desert landscape with mountains in the distance is visible under a blue sky with scattered clouds. The lighting suggests it's either early morning or late afternoon, with a warm orange glow on the rock.

nacionals de l'oest americà

2

Delicate Arch, l'arc més famós del Arches Parck. Aquesta imatge geològica és tant estimada per la gent d'Utah, que és la que s'utilitza com a símbol a les matrícules d'aquest estat.

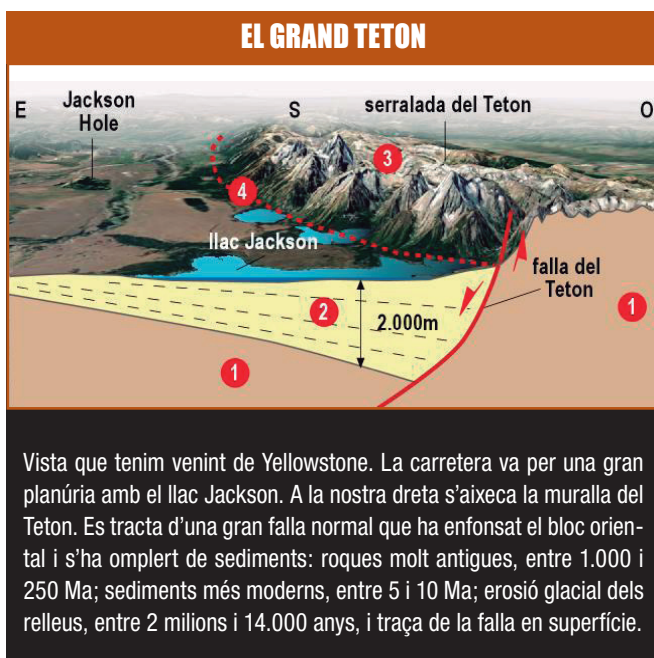

Seguint la carretera cap al sud arribem al límit de Yellowstone i comença el parc nacional del Grand Teton. Aquí canvia el paisatge. S'ha acabat el vulcanisme de Yellowstone i comencen muntanyes de roques metamòrfiques i granítiques erosionades per glaceres. Això ja ens és més familiar, perquè ens pot recordar a certes parts dels Pirineus o dels Alps.

EL GRAND TETON

La principal peculiaritat és que una gran falla normal de direcció aproximada NNE-SSW va enfonsar, fa 10 milions d'anys, el bloc oriental. En aquesta zona deprimida es van anar acumulant quasi 2.000 m de sediments neògens, principalment lacustres (menys de 10 milions d'anys), que han donat lloc a una vall molt àmplia i plana on hi ha el gran llac Jackson de més de 100 km². Diversos episodis glacials

La zona enfonsada de la falla forma una àmplia planícia amb el llac Jackson. Al darrere, el bloc aixecat de la falla dona lloc a la serralada del Teton.

Vista que tenim venint de Yellowstone. La carretera va per una gran planúria amb el llac Jackson. A la nostra dreta s'aixeca la muralla del Teton. Es tracta d'una gran falla normal que ha enfonsat el bloc oriental i s'ha omplert de sediments: roques molt antigues, entre 1.000 i 250 Ma; sediments més moderns, entre 5 i 10 Ma; erosió glacial dels relleus, entre 2 milions i 14.000 anys, i traça de la falla en superfície.

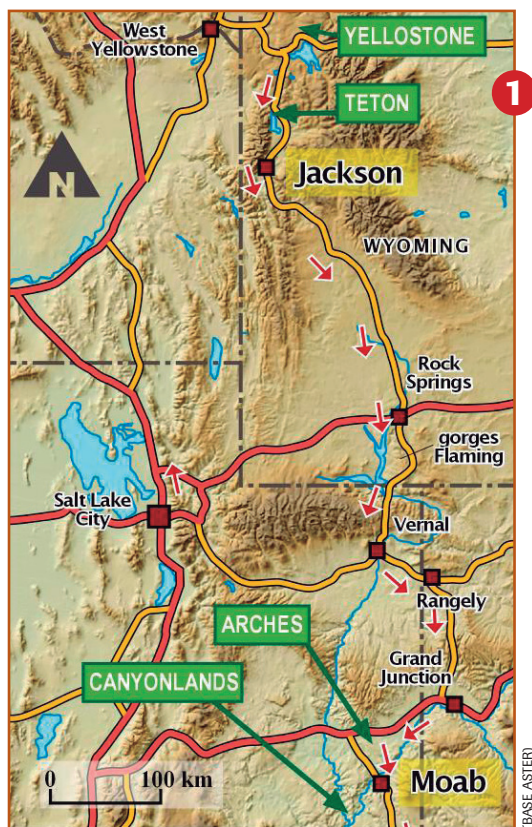
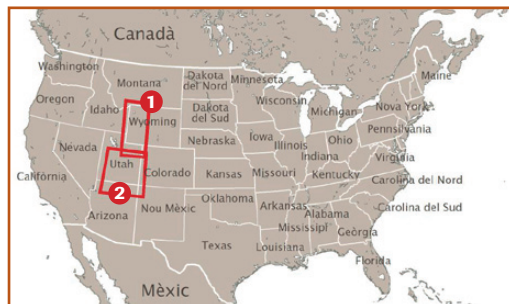
GETTY IMAGES

(BASE GOOGLE MAPS)

Vam fer nit a Jackson Hole, un dels centres més importants d'esquí de l'estat de Wyoming. És, per tant, un lloc car i la prova és que, precisament, va ser l'hotel que ens va costar més de tot el viatge, tot i que l'habitació era en un soterrani, com una mena de búnquer. Aquesta ciutat ha intentat conservar, o més ben dit, recrear l'aspecte del *western*, una mica com Disneyland. Una de les curiositats és que a la plaça principal s'hi accedeix passant per sota d'arcs fets amb banya de daines i uapitís (un dels cèrvids més grans del món). D'entrada et colpeix, però et tranquil·litges quan llegeixes, en uns panells informatius, que els cèrvids canvien les banyes anualment.

De Jackson vam anar directes a Moab, més de 10 hores de conducció per les carreteres típiques americanes. A poc a poc deixem la zona boscosa per anar-nos submergint en un món més àrid. Rectes infinites amb camions gegants que fins i tot porten tres tràilers i que, al damunt, t'avancen. Jo recomanaria que, si teniu temps, feu aquest trajecte en dos dies i dormiu, per exemple a Rock Springs. El viatge paga la pena, perquè comencem a copsar les magnituds d'aquest país i el paisatge geològic. És imprescindible parar a les gorges Flaming en del riu Green, que serà un aperitiu del que veurem més endavant al Grand Canyon. Si feu aquest trajecte en dos dies, us recomano arribar a Moab per la *Scenic* carretera 128 que transcorre al costat del riu Colorado. Venint de Rangely, agafem l'autovia 70, sortim a Cisco i la 128 que ens portarà a Moab, però gaudint de

Som a l'estat d'Utah, on quasi una tercera part de la seva superfície són zones protegides i que tenen una alta consciència del seu patrimoni geològic. Només cal fixar-nos en les seves matrícules que porten com a símbol el *Delicate Arch*, l'arc de roca més famós de Arches. Un altre detall és que a les carreteres hi ha cartells

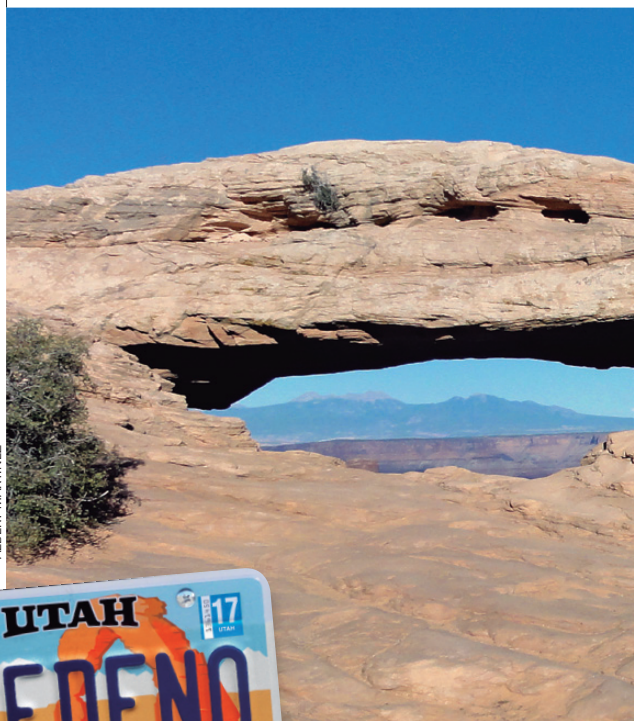

La ciutat de Jackson Hole intenta conservar l'estil ranci dels temps de l'oest americà.

que informen dels pisos geològics que anem travessant. Us recomanem que si veieu un que posa: *Precambrian, Utah's oldest fossils*, pareu, mireu i toqueu aquestes roques vermelloses, ja que tenen fòssils del Precambrià que, amb més d'un bilió d'anys, són dels més antics del planeta. Ara estem situats en ple Colorado Plateau, una zona més o menys plana situada al sud-est de les muntanyes Rocalloses. Té una successió de capes de roques subhoritzontals que van des del Permià (fa 300 milions d'anys) fins al Cretaci (fa 66 milions d'anys). Durant més de 200 milions d'anys aquí només va haver-hi sedimentació de milers de metres i l'aixecament de tot el conjunt sense deformar les roques. La majoria dels sediments eren sorres

de rius i dunes, fangs de llacs i intrusions esporàdiques del mar. Aquests sediments es van transformar en roques, principalment, gresos de colors vermells u ocre amb intercalacions grises o blanquinoses dels sediments marins o lacustres. Les sorres, ja siguin de rius o dunes, estan formades per petits grans que es desplacen segons la direcció del corrent o del vent, originant unes làmines corbades inclinades, on les superiors tallen les inferiors, són les laminacions encreuades. El resultat és aquest paisatge tan singular on les capes, de colors diversos, són horitzontals, però les làmines internes fan un festival d'interseccions entre elles. Els nivells inferiors són sals originades en un mar de fa 300 Ma. El moviment plàstic d'aquestes sals ha originat un cert bombament de les capes superiors, produint una xarxa de fractures i diàclasis. Els agents externs, a poc a poc, han anat modelant el paisatge basat en la duresa o no de les capes. L'aigua superficial s'infiltra per les fractures i va perfilant un relleu característic

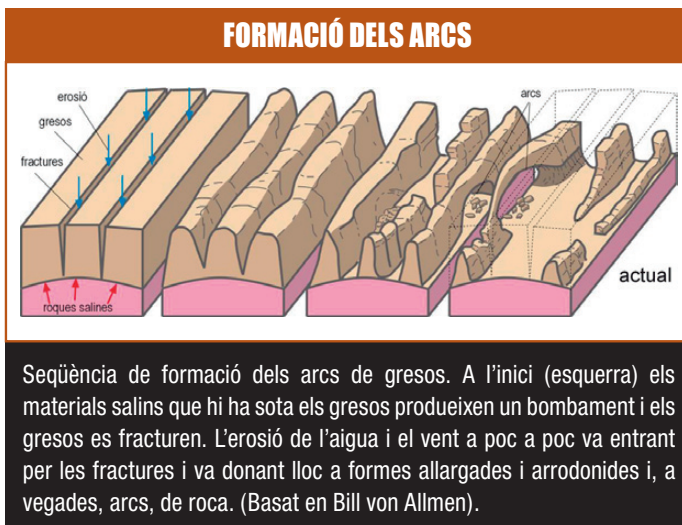
Un dels nombrosos arcs de la zona de Canyonlands.

format per zones àmplies horitzontals (altiplà), amb rius encaixats (canyons i gorges), amb zones planes més o menys isolades (mesa, tossal testimoni, pinacle, etc.). Els arcs són la conseqüència d'aquesta erosió a través de les diàclasis que van perfilant lentament zones primes i d'enfonsaments fins que produeixen aquests ponts naturals rocosos.

ARCS DE PEDRA

El parc nacional d'Arches està a uns 7 km al nord de Moab. Si heu comprat el passi anual dels parcs, ja no caldrà pagar més. Com el seu nom indica, el tema d'aquest parc està representat pels nombrosos arcs de pedra vermella. La major part es fa amb cotxe, fent diverses parades amb noms tan suggeridors com *Park Avenue*, *Balanced Rock* i el famós *Delicate Arch*.

Arch. Aquest darrer es pot veure des de lluny en un mirador a peu de cotxe o bé caminant, en una passejada de menys d'una hora. Al final de la carretereta hi ha la zona Devils Garden, on es poden fer diferents recorreguts a peu (curts i llargs) per veure diversos arcs. Cal agafar aigua (nombrosos cartells s'encarreguen de recordar-t'ho). La millor hora és cap la tarda, tant per la calor com pels colors de la llum.

VISTA AÈRIA DEL CANYÓ

Sortint d'Arches i no gaire lluny hi ha el parc nacional de Canyonlands i el parc estatal de Death Horse Point. Es pot visitar en un dia tots tres, però és recomanable fer un dia Arches i l'altre aquests dos darrers. El millor és començar pel parc estatal de Death Horse Point. Aquí no val el passi de parcs nacionals i cal pagar. Però val la pena, ja que hi ha una vista espectacular i àmplia d'un conjunt de valls profundes que és com si tinguéssim una vista quasi aèria del Grand Canyon. Reculem i continuem fins a Island in the Sky, l'entrada nord de Canyonlands. Al centre de visitants podem veure una bona exposició i ens donaran fulletons. Aquí sí que val el passi de parcs nacionals. Es pot anar amb cotxe fins un gran mirador, el Grand View Point Overlook, parant en diversos llocs com el Mesa Arch, Upheaval Dome, Whale Rock, etc.

Típic paisatge desèrtic del Monument Valley, amb taules i pinacles coneguts per les pel·lícules d'indis de John Ford.

MONUMENT VALLEY

Un bon lloc per dormir pròxim al Monument Valley és un poblet anomenat Bluff, en concret el Motel Kokopelli, que té com a símbol un petroglif que representa un simpàtic flautista. Sortint del poble per la 163 en direcció sud, podem desviar-nos, cap a la dreta, per un camí de terra transitable que ens porta un recorregut pel Valley of the Gods. Un aperitiu, i gratis, del que serà el Monument Valley. Aquest camí ens duu a la carretera 261 la qual torna a empalmar amb la 163, més o menys a l'alçada del Mexican Hat, una roca singular amb la forma del que diu el seu nom. Seguim la carretera fins just el límit entre els estats d'Utah i Arizona, en ple territori navaho. A l'entrada al Monument Valley, hi ha el centre de visitants amb una exposició molt bona sobre la història dels navahos. Cal comprar l'entrada (no val el passi) per anar pel teu compte o llogar un vehicle que et portarà per un recorregut més ampli que el general. Vam optar per la segona opció, i malgrat el preu gens barat, vam quedar satisfets, ja que el guia era jove i bastant amable (cosa no gaire freqüent en els indígenes). Ens va obsequiar amb un petit concert de flauta

típica dels navahos, en un lloc màgic on la roca fa com una gran capella amb un forat al cel (Eye of Sky). El paisatge és el que hem vist a les nombroses pel·lícules de l'oest. El 1939, John Ford va posar de moda aquest lloc, totalment desconegut, a partir del rodatge de *La diligència* (*Stagecoach*). Les grans esplanades àrides amb pinacles i taules aïllades de roques de parets verticals de colors vermellorsos, ens transporten als nostres records d'infantesa.

LLAC POWELL

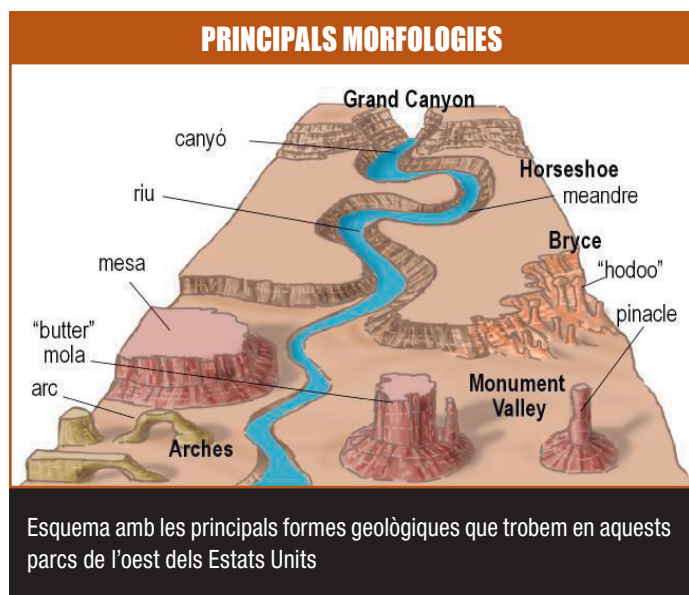
L'any 1957 es va començar a construir una gran presa per produir electricitat al riu Colorado, en una zona desèrtica que no hi havia quasi ningú, només petits assentaments de navahos. Es va crear una població on vivien els obrers i directius de l'obra faraònica que a poc a poc va prendre forma de la ciutat de Page. Actualment, Page és una de les destinacions turístiques preferides dels habitants de molts quilòmetres a la rodona. És la seva platja i en gaudeixen. No cal dir que els preus són molt alts i costa trobar hotels econòmics, sobretot en cap de setmana o ponts festius. L'embassament és un immens llac que forma part del Glen Canyon National Recreation Area, i que per tant ha de ser accessible a la majoria. S'han creat ports nàutics, amb rampes gegants perquè els americans puguin baixar les seves barques remolcades amb els seus *super pickups*.

Es poden llogar embarcacions, però els preus són molt elevats. Ens hem de conformar en fer una excursió en vaixells turístics. És bastant interessant visitar la presa des d'on podem veure el pont metàl·lic que creua el riu Colorado, una obra d'enginyeria dels anys 50. Per copsar la grandesa del llac cal anar a un mirador (*scenic view*) a la carretera 89 i d'allà es pot baixar a la platja on hi ha un gran pedra de roca blanquinosa el mig de l'aigua (Lone Rock). Aquí sí que accepten el passi dels parcs. Si ens

movem entre Page i Kanab, és important tenir en compte que encara que Arizona està en el fus horari de muntanya (que és diferent al de la costa) i, per tant, hauria de tenir la mateixa hora que Utah, Idaho, Wyoming, etc., zones de territoris indígenes, no canvien l'hora d'estiu, amb la qual cosa hi ha èpoques de l'any que hi ha una hora de diferència amb les poblacions veïnes d'Utha, com Kanab.

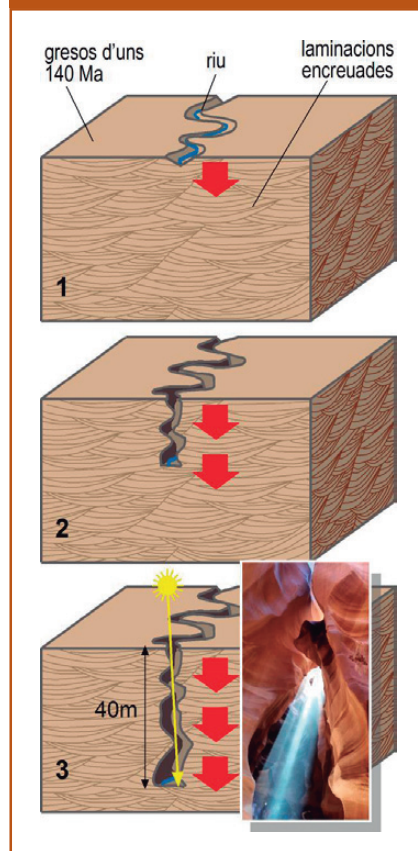
Un lloc imprescindible de visitar és un meandre del riu, aigües avall de la presa, anomenat Horseshoe Bend. Està a pocs quilòmetres al sud per la carretera 89. Cal caminar uns 20 minuts per una zona plana fins a arribar al vorell del precipici que ha excavat el riu. És impressionant veure el meandre gegantí que el riu ha excavat a la roca, en forma, evidentment, de feredura. Està al fons de cingleres de més de 100 m. Alguns cartells avisen que és perillós apropar-se a menys de tres metres del cingle i és prohibit asseure-s'hi. Tot i això, fa feredat veure un munt de gent fent-se *selfies* just a la vora i en roques extraplomades.

THE WAVE I ANTELOPE CANYON

Nosaltres vam anar a dormir a un motel de Kanab (Utah), ja que volíem anar a visitar un lloc anomenat *The Wave* a la part nord de Coyote Buttes. Segurament alguna vegada heu vist fotografies espectaculars de roques de colors vermellorsos i ocres amb unes

FORMACIÓ DE L'ANTELOPE CANYON

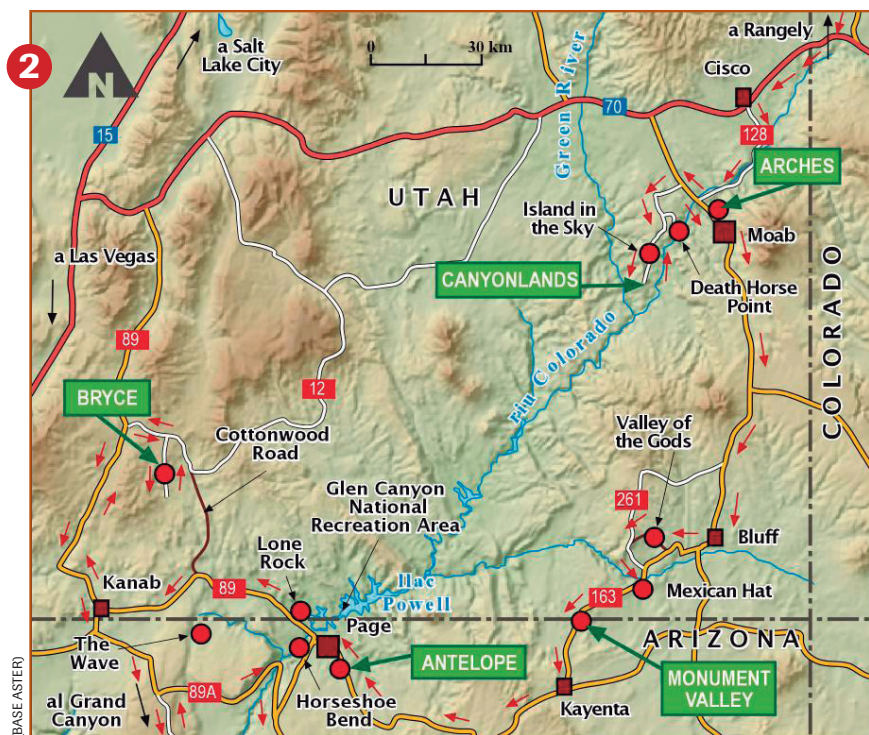
(1) En unes roques del Juràssic (fa uns 140 Ma) compostes per gresos amb nombroses laminacions encreuades i de colors vermellorsos i blancs s'hi encaixa un riu. (2) Aquest riu cada cop va erosionant més formant uns meandres. (3) El riu ha excavat una gorja estreta d'uns 40 m de profunditat. Els rajos del sol quan entren donen lloc a un espectacle singular.

ALBERT MARTÍNEZ

laminacions corbes tallades entre si (fins i tot, fons d'escriptori d'ordinador) i no sabíeu d'on eren. Doncs, molt probablement són de Wave, un lloc que darrerament s'ha fet mític ja que només donen permís per anar-hi 20 persones per dia. Et pots apuntar a un sorteig per internet, pagant un donatiu de 5 \$, quatre mesos abans, del qual sortiran deu afortunats. Si no tens sort, el més probable, pots provar un altre sorteig diari presencial a les 8:30 h del matí al centre de visitants de Kanab. Vam provar l'opció d'internet i dos dies presencials, però no vam tenir sort. Fa uns quants anys aquest lloc era bastant desconegut i tenies certes possibilitats d'anar-hi, però darrerament s'ha creat una fama de lloc geològic increïble i quasi inaccessible. Cal tenir en compte que malgrat que hi vam anar al setembre, érem quasi 100 persones al sorteig i per internet tenen unes 1.000 peticions diàries, a 5 \$ cada una... ¡és clar que és un bon sistema de finançament sense fer res!

Aleshores vam tornar a Page per visitar una altre lloc també molt fantàstic, però amb més aglomeraci-

Formes d'erosió corbes a l'Antelope Canyon inferior.
A baix: Imatge màgica de la llum penetrant l'Antelope Canyon.

ons de visitants: Antelope Canyon. Hi ha el superior i l'inferior. Val la pena veure'ls tots dos. Són canyons molt estrets excavats en roques vermelloses i ocres fent una sèrie de meandres. Aquí també es poden veure les laminacions encreuades de les roques que, juntament, amb els meandres donen lloc a formes d'una bellesa increïble. Si tenim la sort que entrin els rajos del sol, la imatge ja és d'un altre món. Com que estan en territori navaho, ells fan el contrari del que deïem a The Wave, volen molta gent i t'organitzen la visita, fent grups que porten en els seus jeeps fins l'entrada i, allà, t'acompanyen per dins, una mica com borrecs. Les millors hores són les del migdia perquè és quan entren els rajos del sol. Només et deixen portar la càmera de fotografies, ni bosses ni tripodes, ja que tenen un preu més car pels que volen fer fotos més professionals, amb tripode i sense tanta gent. El canyó inferior, està a la part nord del superior. S'hi entra a peu i es baixa per unes escales de ferro. Normalment és més tranquil que el superior, ja que és només d'una direcció i no et creues amb la gent, com en l'altre.

T. FERRER

ALBERT MARTÍNEZ

FORMACIÓ DELS *HODOOS* DEL BRICE CANYON

L'erosió diferencial de les roques del Bryce Canyon ha modelat formes capritxoses: (1) mur de roca; (2) finestres, i (3) *hadoo* o pilar coronat.

El paisatge del Bryce és espectacular per les seves formes d'agulles i *hodoos* de diversos colors. A la pàgina següent: Imatge mítica de The Wave, un lloc que només poden visitar 20 privilegiats al dia. Nosaltres no vam ser afortunats.

BRYCE

Vam estar tres nits a Kanab, un poblet molt agradable, punt de partida per visitar molts llocs importants, com Bryce, riba nord del Grand Canyon o Zion. Però, en realitat, es pot passar una setmana aquí i fer moltes altres visites com ara: el Kodachrome Basin, el Grand Staircase-Escalante National Monument, les dunes Coral Pink, els arbres petrificats de Escalante, el poblat indi dels Anasazi, el Pipe Spring National Monument, etc. És imprescindible anar a veure la caseta d'informació turística de Kanab, a part d'anar a buscar informació, per veure com estar decorada per fora. Les parets estan pintades amb fragments dels paisatges típics i figures fent totes les activitats de la regió, fins i tot un John Wayne somrient, amb el rifle a l'espatlla.

Atès que el segon dia tampoc vam tenir sort amb el sorteig de Wave vam decidir anar a Bryce. Un dels parcs més bonics dels Estats Units. Situat a només 1 h 30 min al nord de Kanab. Quan et desvies cap a l'est de la carretera 89, passes per un paratge on tot és rabiosament vermell i que, evidentment, és diu *Red Canyon*. Segueix la carretera 12, considerada una *Scenic byway* pel seu valor paisatgístic, però també amb una gran aflluència d'animals salvatges que, desgraciadament, no saben què són les carreteres. Mai havia vist tants cèrvids morts a la cuneta. L'entrada del parc nacional de Bryce Canyon sí que està inclosa en el passiu anual. De fet, no és un canyó sinó una cinglera amb unes belles formes retallades i de colors salmó, vermellós i blanc. És un paisatge canviant durant el dia, ja que depenen de la llum canvien els colors i les ombres fan figures diferents. Estem en ple Colorado Plateau, on les capes són horitzontals, però tot el conjunt està molt aixecat per la tectònica, amb alçades que ronden els 3.000 m. Les roques que hi veiem són el resultat d'antics llacs i rius de fa més de 40 milions d'anys. Per aquest motiu les roques tenen aquests colors ocres salmònats amb les intercalacions blanquinoses dels llacs. Les dures condicions climàtiques, amb grans canvis de temperatura, han erosionat les roques donant lloc a parets estretes amb finestres, arca-

GETTY IMAGES

des i per últim, pinacles isolats que allà anomenen *hoodoo* i aquí *pilar coronat*, sobretot quan el pinacle té una roca més dura a sobre.

Una carretera d'uns 35 km segueix la vora de la cinglera amb nombrosos punts d'observació, com el Sunset, Sunrise, Bryce i el darrer: Rainbow point. Una manera còmode de visitar: deixeu el cotxe al centre de visitants i alterneu la caminada amb els autobusos gratis. Els més caminadors poden baixar per alguns dels camins ben condicionats. El camí més fàcil és Queens Garden, que surt de Sunrise Point, té gairebé 3 km i un desnivell moderat de 109 m, que es pot fer entre 1 i 2 hores. Pels més caminadors hi ha el Queens-Navajo Loop, un camí circular que va del Sunset al Sunrise Point, són quasi 5 km i un desnivell d'uns 200 m; es pot fer entre 2 i 3 hores. Hi ha altres itineraris de dificultats diferents en els mapes que et donen a l'entrada. Al marxar, és recomanable parar a la sortida del parc en una zona amb botigues on s'ha recreat un poblat *western*, entre les quals destaca Bryce Rock Shop (al costat est de la carretera), on venen nombroses roques de la zona, fòssils i fins i tot arbres petrificats. Encara que no ens emportarem un tros d'aquests arbres de record (a part del pes i el preu elevat) està bé poder-los admirar perquè són preciosos.

Si porteu un vehicle tot terreny i teniu un dia més, us recomanem fer una pista anomenada Cottonwood Road, que va de la carretera 89, entre Kanab i Page, fins la 12. És un itinerari geològic continu, que està perfectament descrit en una guia geològica que podeu trobar als centres de visitants dels parcs de la zona.

Un conte d'escalada

Desnivel publica per primera vegada *La gran ascensió. El Club alpino de los animales*, un bonic conte d'escalada que té com a objectiu estimular els més petits i futurs alpinistes en l'amor per les muntanyes. En el país dels animals hom somnia en escalar grans muntanyes. L'ós Bruno guia la primera escalada, on el Jumbo, el Leo i l'Hipo completen la cordada. Una bonica història en colors, plena de dibuixos i aventures, nascuda fa més de 100 anys a Anglaterra, i ara adaptada en castellà, segons els textos de Clifton Bingham, amb il·lustracions de G. H. Thompson.

Una gran ascensió.
El Club Alpino de los animales

**Clifton Bingham
& G. H. Thompson**
Madrid: Ediciones
Desnivel, juny 2017

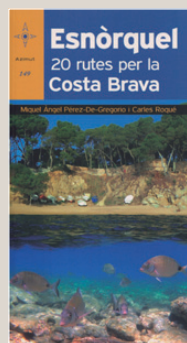
**Euskal Herria. Las otras
cumbres de la montaña vasca**
Jesús M. Pérez Azaceta

Bilbao: Sua Edizioak, març 2017
[Euskal Herria Liburuak, 20]

Muntanyes del País Basc

Aquesta és una guia que descriu els itineraris per pujar a 134 cims poc freqüentats del País Basc. Molts d'aquests cims són propers a altres cims més coneguts, però la seva ascensió es fa imprescindible perquè transcorre per rutes gairebé inèdites, trepitjant senders actualment oblidats. L'autor pretén fer una invitació als excursionistes per assolir cims diferents, sovint menystinguts per la importància de les muntanyes clàssiques, però cims interessants al mateix temps per conèixer la muntanya basca.

**La Costa Brava
sota l'aigua**

Per conèixer la riquesa submarina del litoral. Tant per a neòfits com si es practica habitualment el busseig a pulmó.

**Esnòrquel. 20 rutas
per la Costa Brava**
**Miquel Àngel Pérez-
De-Gregorio
Carlos Roqué**

Valls: Cossetània Edicions,
maig 2017 [Azimut, 149]

**La Costa Brava
a peu**

15 itineraris per recórrer la Costa Brava, com ara de Portbou a Llançà, de Pals a la Bisbal d'Empordà o de Palamós a Sant Feliu de Guíxols. Hi trobareu les fitxes, mapes i fotografies.

**Excursions a peu
per la Costa Brava.**
Sergi Lara

Valls: Cossetània Edicions,
juny 2017 [Miniiazimuts, 5]

L'univers de Ueli Steck

Les reflexions i vivències d'un dels alpinistes més importants d'avui dia. Amb aquests dos darrers llibres podem descobrir el seu carisma, la seva voluntat i el seu desig de comunicar experiències. L'accident mortal del passat mes d'abril va commoure l'alpinisme mundial, però alhora ha convertit Ueli Steck en una llegenda de l'alpinisme.

Speed.

Ueli Steck
(en col·laboració amb
Karim Steinbach)
Madrid: Ediciones
Desnivel, març 2017

8.000

Ueli Steck
(en col·laboració amb
Karim Steinbach)
Madrid: Ediciones
Desnivel, maig 2017

Monestirs de Catalunya

«**D**el sobri romànic a l'acolorit modernisme. De les altes roques dels Ports a les ufanoses fagedes del Canigó. Els monestirs acostumaven a tenir una estreta relació amb la natura, ja fos per trobar l'aïllament adient com per disposar dels recursos necessaris per sostenir la seva economia.

Aquest llibre recull 30 monestirs i 30 rutes a peu que permeten conèixer l'entorn natural on s'ubiquen, a més de l'arquitectura, l'art, la història, l'espiritualitat, les llegendes i tot el que ofereixen al visitant, des de productes com vins i melmelades fins a allotjament turístic o celles per a recessos.

En els seus inicis molts monestirs aglutinaven grups d'eremites que cercaven la vida en comú sense abandonar el camí espiritual. És per això que s'aixecaven en indrets tranquils envoltats de natura.

Boscós, rius, platges, salts d'aigua, palmeres autòctones i roques altives, entre d'altres, són alguns dels elements dels quals podrem gaudir.»

Així és com comença el darrer llibre del biòleg i fotògraf Valentí Zapater, autor habitual de la revista *Muntanya* i també d'altres revistes especialitzades en natura i paisatge. Els monestirs de Catalunya que apareixen en aquesta obra formen una tria molt ben feta acompanyada de fotografies esplèndides que han sabut captar els millors moments; però alhora també és una guia plena de curiositats i d'informació útil.

Monestirs. Història i art. Excursions a la natura **Valentí Zapater**

Bilbalo: Sua Edizioak, juny 2017 [Catalunya, 4]

La biografia de Steve House

Considerat per Reinhold Messner com el millor escalador del panorama actual, Steve House es revela també com un narrador excel·lent.

Más allá de la montaña
Steve House (pròleg de Reinhold Messner)
Madrid: Ediciones Desnivel, març 2017

La guia familiar del Corredor

Nova edició, revisada i actualitzada, de la guia de senderisme familiar centrada en el sector del parc natural del Montnegre-Corredor, amb 20 itineraris seleccionats.

Montnegre-Corredor
Autor
Granollers: Editorial Alpina, juliol 2017

Novetats cartogràfiques

L'Alpina, pionera l'any 1964 en la realització del mapa de Catalunya a escala 1:250.000, que es va anar actualitzant fins a finals de 1970, ara publica un nou mapa a escala 1:300.000 on, a part de tota la xarxa viària, s'hi troba tota la informació turística i de muntanya del nostre país. També apareix el mapa i guia oficial d'*El Cinquè Llac*, una ruta pirinenca de 100 km, dividida en 5 etapes.

Catalunya
Granollers: Editorial Alpina, juliol 2017
Escala: 1:300.000

El cinquè Llac
Granollers: Editorial Alpina, juliol 2017
Escala: 1:25.000

AMÈRICA DEL NORD

SIERRA NEVADA

El Capitan Solitària

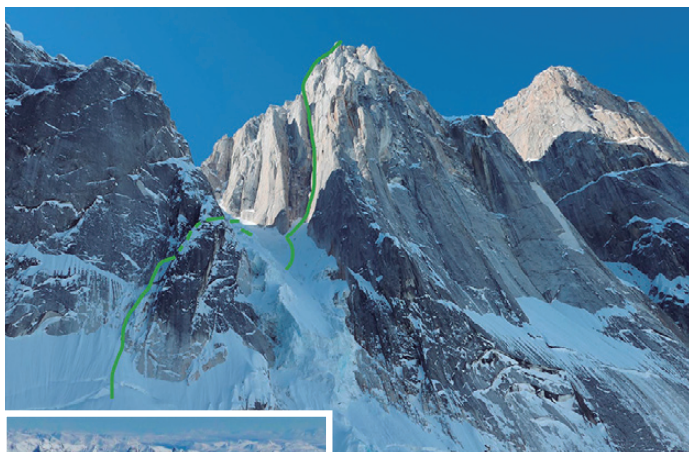
És un privilegi poder divulgar una ascensió tan extraordinària com aquesta: El Capitan sense cordes! Sí, l'Alex Honnold, pocs podien fer quelcom semblant i ell era el principal candidat. L'americà puja per la clàssica **Salathé Wall** (variant **Freerider**), però la via gairebé rai, una paret com aquesta en solitari integral i en lliure fins i tot transcendeix l'itinerari emprat. El que pesa, allò que ens ha deixat a tots bocabadats, són els 1.000 m de desnivell amb dificultats sostingudes de fins 5.12d (7c+). Honnold comença la matinada del 3 de juny, progressa a un ritme regular i triga 4 h fins al cim. Abans havia estudiat la via en diverses ocasions, com una repetició recent en 5 h 30 min (fent cordada amb Tommy Caldwell), o un descens des del cim en ràpel per assegurar-se que un episodi de pluges no havia esborrat marques de magnesi en preses clau.

Recordem que la primera en lliure de la via la van fer els germans Huber (1998), la primera en lliure i en solitari és del quebequès Stéphane Perron en 7 dies (2007). L'anglès Pete Whittaker també ho va aconseguir l'any passat (2016) en menys de 24 h... Tots ells amb cordes, naturalment.

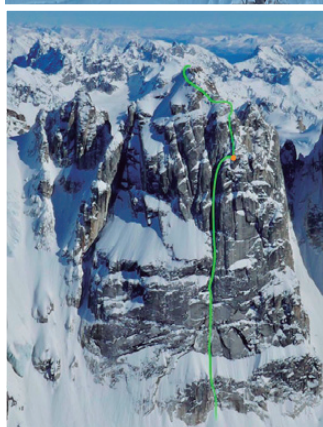
Altres solitàries integrals memorables d'aquests darrers anys són la **Direttissima** (7a+ / 500 m) de la Cima Grande di Lavaredo per Huber, o **Attraverso il Pece** (7b+ / 800 m) de la Marmolada per Auer.

ALASKA RANGE Glacera de Buckskin Noves vies

El passat mes de maig, el britànic Greg Boswell i Will Sim s'instal·len a la Buckskin Glacier i obren dos potents itineraris per la rodalia. A la cara sud-est del Bear's Tooth estableixen **Beastiality**, escalada mixta de 1.400 m de recorregut que exigeix quatre dies. Posteriorment, aprofitant una meteorològica excepcionalment bona, escalen el vessant nord-oest del que anomenen **Shark-Fishing**, que sembla que era un cim verge. Un bivac a la part alta. En els dos cassos els descensos es fan en ràpel per la via.

GREG BOSWELL, WILL SIM

GREG BOSWELL, WILL SIM

Beastiality a la Bear's Tooth.
A l'esquerra: la via oberta pels britànics a la Shark-Fishing.

estricte amb les maneres. Fa poc el vam esmentar en ocasió de la primera solitària-hivernal de la cara nord del Troll, junt amb Marcin Tomaszewski (veg. Crònica alpina de *Muntanya* 921), i fa alguns anys en motiu d'una gran obertura al Polar Sun Spire (veg. Crònica alpina de *Muntanya* 903). Enguany el trobem de nou a Baffin, completament sol durant set setmanes i per obrir no una sinó dues vies. I tot això els mesos de març i abril, quan les temperatures encara són molt baixes per aquelles contrades. El seu objectiu és la cara nord, però una vegada sobre el terreny es decideix per la cara est, buscant temperatures menys agressives (a mitjan març registra -50°C). Aquí queda **Mantramandala** (A3+ 450 m), en un sol

TERRES ÀRTIQUES

BAFFIN Ship's Prow Noves vies

Marek Raganowicz és un nom a tenir en compte, un alpinista relativament poc conegut, però extremament dur i

MAREK RAGANOWICZ

Cara est del Ship's Prow i el traçat de Mantramandala.

MAREK RAGANOWICZ

Cara nord del Ship's Prow.
Amb vermell Secret of Silence i en verd la primera via de la paret, dels anys 90.

atac i 17 dies a la paret, en part per les poques hores diàries que les temperatures permeten l'exposició a la intempèrie. Després d'un breu repòs, aquest home que sembla tan adaptat al fred extrem com els óssos amb qui topa durant l'estada, s'encara amb la cara nord del mateix cim, on estableix **Secret of Silence** (A4, 600 m). 13 dies més penjat. Cap expansió als itineraris i només equipa amb cordes els 4 primers llargs de la segona via.

HIMÀLAIA

MAHALUNGUR HIMAL

Everest (8.848 m)

Rècords

Sorprenent una vegada més **Kilian Jornet**, que puja dues vegades a l'Everest en una setmana i no cal dir que sense oxigen suplementari. L'itinerari escollit sense problemes tècnics: la via normal tibetana, amb gent, tendes, traces i cordes. El que és excepcional és la resistència i la capacitat d'adaptació a l'alçada del català. El dia 22 de maig surt del CB (5.100 m) i progressa sense novetat fins vora 8.000 m, on comença a patir trastorns digestius i es veu obligat a alentir. Finalment arriba al cim a mitja nit (26 h), després d'haver deixat les tendes del base i amb 4.000 m de desnivell a l'esquena. Immediatament enfila el camí de retorn, que havia de ser fins als 5.100 m de nou, però en passar pel CB avançat (6.400 m) i encara sense trobar-se bé, decideix aturar-s'hi. Tot en 38 h, sense parar! Però la cosa no s'acaba aquí, quatre dies després decideix tornar-hi. Aquest cop surt del

CB avançat, triga 17 h fins tocar cim i 28 entre anar i tornar.

Recordem que l'any 1996, el sudtirolès Hans Kammerlander, també sense oxigen, va fer el mateix recorregut (CB avançat - cim) en 16 h 45 min i amb els esquís a l'esquena (seguidament aconseguí la primera baixada del sostre del món amb esquís). Per la seva banda, el nepalès Pemba Dorje també va pujar dues vegades en una setmana, l'any 2007.

I no deixem el Sagarmatha sense celebrar l'ascensió d'un altre català, **Ferran Latorre**, que fa cim els mateixos dies i s'apunta el darrer vuit mil que li quedava. Latorre segueix la via clàssica del coll Sud i fa cim amb mal temps i vent, fet que segurament condiciona la decisió d'utilitzar la mascareta. En el darrer moment de la darrera muntanya... D'aquesta manera arriba la primera nacional als 14, però amb utilització d'oxigen suplementari. Més enllà de les diverses consideracions que es poden fer, Ferran Latorre és un gran alpinista amb una trajectòria brillant en tots els àmbits de la muntanya, de la roca al glaç i dels Alps a l'Himàlaia. L'enhorabona per aquest projecte tan treballat.

DAXUE SHAN

Mt. Hutsa (5.863 m)

Noves vies

Amb una mica de retard ens fem resó d'una activitat interessant i amb un marcat component d'exploració duta a terme a les muntanyes del sud-est de la Xina. La colla protagonista, de variada procedència, estableix un CB a 4.200 m, des d'on es van formant

cordades amb diferents objectius. Entre altres ascensions, destaquen dues primeres a aquesta muntanya inviolada del poc conegut massís de Genyen. A la cara oest, Rob Partridge (Nova Zelanda) i James Moneypenny (Regne Unit) obren **Yak Attack** (M5, 800 m) en 17 h anada i tornada. Pocs dies després, el mateix James i Peter Linney (Irlanda) obren **Holographic Jesus** (W16/M6, 800 m), un *coulóir* evident del vessant sud-oest, en 30 h anada i tornada. Setembre/octubre del 2016.

PETER HABELER A LA NORD DE L'EIGER AMB 74 ANYS

La passada primavera, Peter Habeler, un gran alpinista, però relativament poc conegut, s'encara amb la cara nord de l'Eiger amb 74 anys. L'acompanya el també austríac i més mediàtic David Lama. Ha estat la seva segona visita a l'Ogre. En la primera, l'any 1974 i junt amb Messner, la van fer en 10 hores, un horari que en aquell moment va representar un salt en la concepció que es tenia d'aquesta mena d'ascensions.

Habeler és una llegenda. Per les ascensions de gran nivell en què va participar, sí, però sobretot per com algunes van ser trencadores. Un any després de l'Eiger, Habeler protagonitza una altra ascensió sonada, el Hidden Peak (8.068 m) en estil alpi, també amb Messner. En una època en que els vuit mils es feien amb campanyes, cordes fixes i equips nombrosos, els tirolesos van pujar d'una tirada, sense equipar la muntanya i amb tot a l'esquena. Però potser l'ascensió estrella d'aquest guia de muntanya (UIAGM) del Zillertall, una vegada més amb el controvertit Messner, és la primera ascensió a l'Everest sense oxigen suplementari, el 1978. Allò va ser una campanada, ningú coneixia les conseqüències de l'exposició a tanta alçada sense mascareta i la seva audàcia emociona. Alguns metges i fisiòlegs fins i tot parlaven de lesions cerebrals irreversibles...

Habeler, de tarannà discret, sempre es va mantenir a l'ombra de Messner. Però no va ser mai un segon de corda, el que van fer junts no haurien pogut fer l'un sense l'altre.

JAMES MONEYPENNY

Mt. Hutsa. A l'esquerra Yak Attack, a la dreta l'evident corredor d'holographic Jesus.

Els límits del setè grau presents en gran part de les novetats

Si bé no sempre ressenyem vies extremes, en aquesta crònica precisament s'apleguen els oberturistes més vinculats a la dificultat, autors d'unes línies força agosarades reservades als fanàtics més apassionats del grau en paret. Un fet que no és casual, i representa a hores d'ara l'evolució real de l'escalada lliure, a costa d'una potent saga que no afluixa amb els seus constants objectius. Una carrera que va començar puntualment a Montserrat a la dècada de 1990 i que va madurar posteriorment a Mont-rebei, i actualment arrelada al Sobrarb i Ordesa com els llocs més significatius on queda terreny verge per aquest afer. Així doncs, parlarem d'itineraris de 7è obligat fregant el 8è en molts casos, oberts principalment en els panyes més rellevants de la Peña Montañesa. Una breu parada en la Peña Foratada servirà per corroborar que també ofereix vies de 7è, malgrat que és un terreny molt més pirinenc i caòtic a primer cop d'ull. Arrodonirem presentant un panoràmic d'un indret poc conegut situat a tir del Cotiella, la paret de los Carboncillos, on segur que val la pena acostar-s'hi per tastar la seva singular geologia minada de pedres negres com si fos un enorme gelat de crocant.

al nº2 (del 0 al 1 repetits). Inici pujant per un arbre situat a la dreta del fil de l'esperó (pitó visible). Cal anotar que a nivell de la R4 podem escapar-nos per una vira a l'esquerra, minvant el compromís de l'ascensió. Un cop dalt, el descens més factible consisteix en travessar en direcció nord fins a localitzar una xemeneia pregonia (via *Frescor Caribeño*) on amb tres ràpels baixarem a la citada vira. D'aquí cal trobar la instal·lació en un arbre i amb dos ràpels més de 55 m arribarem a la feixa sobre el sòcol que caldrà flanquejar al S. També podem rapelar pel mateix itinerari amb les instal·lacions bastant justetes (dueu cordins llargs per reforçar) fins a l'esmentada vira (R4) i flanquegeu cap a l'esquerra a l'arbre.

Més a la dreta d'aquesta vira, Iker Madoz, Unai Mendia, Arkaitz Yurrita i el malaguanyat Toti Solé, enllesteixen

PEÑA MONTAÑESA

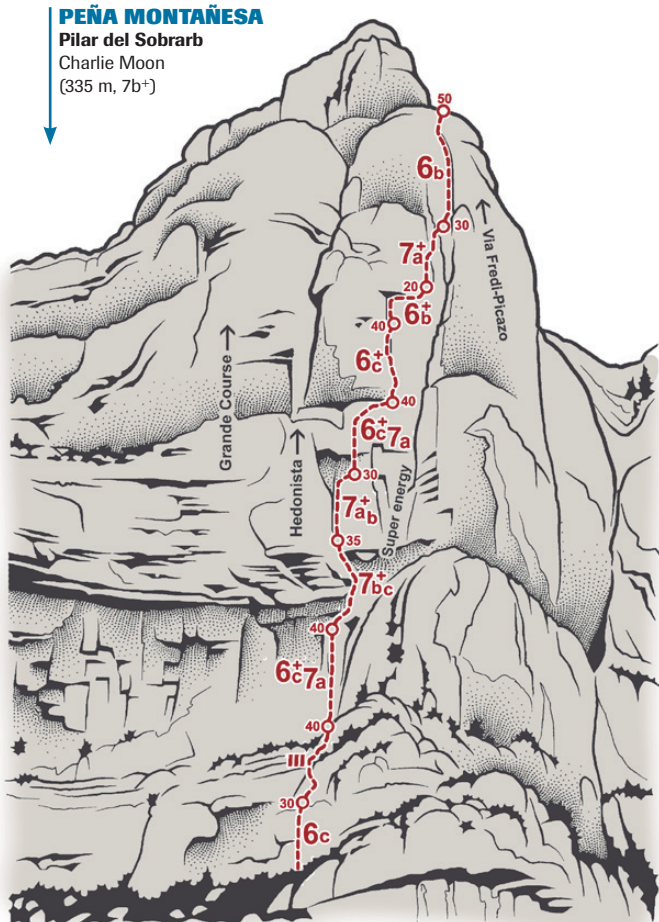
Al pilar del Sobrarb, Mikel Zabalza, Carlos Rubio i Jesús Ibarz aconseguen embotir una nova línia, la via **Charlie Moon** (maig 2017), al cobert espai disponible de l'esperó més cridaner en totes les panoràmiques d'Ainsa. Servint-se d'entrada de la via *Super Energy* fins a la meitat del L4, l'abandona per l'esquerra aprofitant el millor d'un terreny que no baixa del 6c obligat en conjunt. Magnífica escalada semiequipada amb un total de 8 parabolts i 7 pitons, on seran indispensables els tascons i els friends fins al nº4 (micros i mitjans repetits). Cal dir que en la R9 coincideix de nou amb l'itinerari veí, que el creua per sortir a mà dreta pel diedre més característic que duu al la Faja Toro pel fil de l'eix principal. Descens travessant cap a ponent direcció a la Canal Mayor.

A l'esquerra de la Punta Sola del Sobrarb i tot just on el bastió canvia d'orientació, Martín Elias, Rémi Labourie i Christian Ravier enllesteixen en dues jornades la via **Sin casa, ni perro, ni jardín** (9-6-11), una bona mostra del bon nivell i compromís d'aquests escaladors que mai en tenen prou. Itinerari del tot exigent, quasi sempre sobre murs de roca excepcional (7a obligat), on resta equipat el just i necessari (pitons i alguns parabolts) per anar trampejant amb tascons i un bon joc de Camalots fins

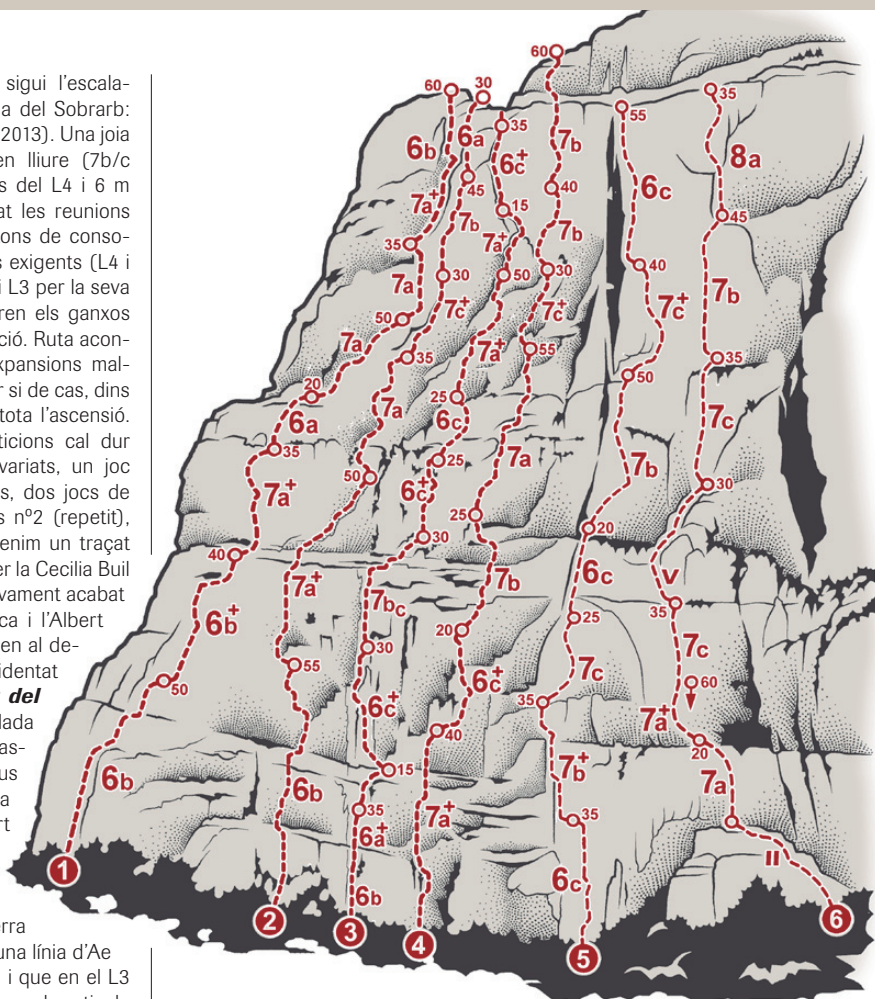
PEÑA MONTAÑESA

Pilar del Sobrarb

Charlie Moon
(335 m, 7b+)

la que possiblement sigui l'escalada més dura i extrema del Sobrarb: **Ver venir** (primavera 2013). Una joia oberta íntegrament en lliure (7b/c obligat), salvat un pas del L4 i 6 m del L5, on han quedat les reunions muntades i alguns pitons de consolació en els llargs més exigents (L4 i L5). Destaquen el L2 i L3 per la seva exposició on s'utilitzaren els ganxos com a mida de protecció. Ruta aconseguida sense l'ús expansions malgrat dur el trepant, per si de cas, dins de la motxilla durant tota l'ascensió. Per a pròximes repeticions cal dur els tascons, ganxos variats, un joc de C3, un joc d'Aliens, dos jocs de Totems i els Camalots nº2 (repetit), 3 i 4. A continuació tenim un traçat començat ja fa anys per la Cecilia Buil i l'Iñaki Cabo, i definitivament acabat per l'escaladora d'Osca i l'Albert Salvadó, que li dediquen al desaparegut Iñaki, accidentat l'any 2007: **El Señor del Hielo** (2013). Escalada semiequipada amb bastants parabolts i claus (6c obligat), on fins a la R4 trobarem gran part del material existent. Cal destacar que de la R1 (bis) es continua cap a l'esquerra malgrat l'existència d'una línia d'Ae que supera la vertical, i que en el L3 trobem dues alternatives al sortir de la R2, possiblement més factible per la dreta. Començament amb roca discreta, però a partir del L3 la roca és de somni i les tirades molt bones. Es pot davallar per la via en ràpels (cal dur cordes de 60 m). Cal portar els tascons, un joc de Totems, el joc d'Aliens, ganxos i Camalots 2 i 3. Més a la dreta apareix la via **Caminant** (maig 2013), oberta per Ignasi Miralpeix i Marc Vilaplana, on gràcies a un acurat equipament a base d'uns 30 parabolts i alguns claus, gaudirem d'una escalada excepcional (L6 de pel·lícula) amb una dificultat màxima obligada de 7a. Roca molt bona en tota la via llevat dels primers 12 m, la sortida de la R2 i un tram del L5. La instal·lació de l'última reunió està lluny de la vertical, passat un tram herbós i trencat. Descens en ràpels pel mateix itinerari. Cal dur els tascons, 2 jocs d'Aliens (del blau al vermell) i el joc

de Camalots fins al nº1. A continuació tenim la via **Mai tant** (25-9-15) a càrrec de Pol Ordeix i Paco Rei, que amb molt menys ferro assolix l'eix del cridaner diedre que corona el bastió, evitant-lo a la llarga per la seva vegetació i aprofitant els esplèndids murs de la dreta, sens dubte molt més interessants per gaudir d'un grau coherent a la resta del itinerari (7a obligat). Cal dur tascons mitjans, dos jocs de micros i Camalots fins al nº3. Descens pel mateix itinerari. Per finalitzar apareix la via **Lògica relativa** (octubre 2015) gràcies a l'Ignasi Miralpeix i Marc Vilaplana, segurament l'alternativa més extrema de grau del repertori, en comptar amb una tirada final acotada de 8a (6c obligat). Semiequipada amb parabolts. Cal portar 13 cintes, un joc de microfriends i Camalots del 0,5 al nº2. Inici grim-

PEÑA MONTAÑESA

Cara oest

- 1) Sin casa, ni perro, ni jardín (260 m, 7a+)
- 2) Ver venir (245 m, 7c+)
- 3) El Señor del Hielo (260 m, 7b/c)
- 4) Caminant (270 m, 7c+)
- 5) Mai tant (260 m, 7c+)
- 6) La lògica relativa (200 m, 8a)

pant per un sòcol fàcil, però que cal prendre atenció fins a assolir el pont de roca de la R1. L'aproximació a aquestes vies es fa per una pista que duu a la collada, a l'entrada del poble de Ceresa, fins a desviar-se a la dreta per un trencall evident, en direcció a unes antenes visibles. Podeu aparcar uns 100 m abans d'aquestes antenes i pujar pel llom de la muntanya per un camí en direcció a unes roques característiques. Més amunt i a l'alçada d'un collet dins del bosc, cal remuntar

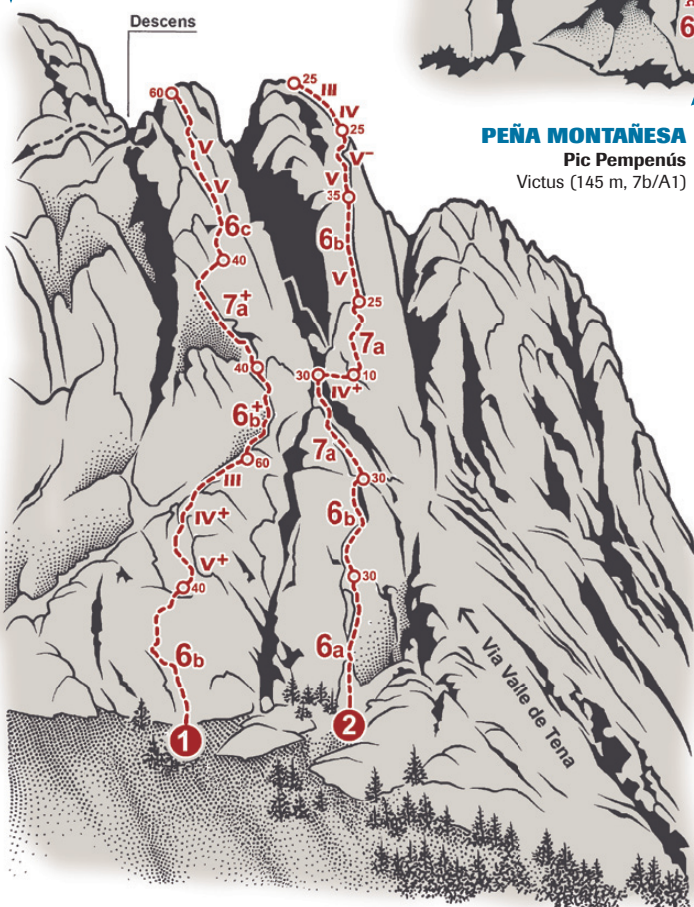
en diagonal ascendent a la dreta per tarteres i terreny obert, fins que es guanya l'extrem dret del sòcol inicial i travessar al peu de les vies (unes 2 h llargues).

Al pic Pempenús situat a l'extrem oriental del vessant sud de la Peña Montañesa, Eneko César i Albert Salvadó enllesteixen la via **Victus** (finals 2014). Potent itinerari semiequipat sobre un pany de paret especialment monolític, on seran indispensables el joc de tascons, joc de Totems, el semàfor d'Aliens, Camalots 2 i 3, C3 (verd i vermell), i ganxo i estrep segons la graduació sense alliberar (7a obligat). Accés des d'Oncins prenent direcció a San Victorián. Poc abans d'arribar al monestir apareix el camí que puja a la Peña Montañesa pel

VALL DE TENA

Peña Foratata

- 1) On va déguster (240 m, 7a+)
- 2) Envole toi! (210 m, 7a)

El turó de Santa Fe (1.210 m) des d'Organyà

Tot recordant l'expedició del diputat a la serra de Boumort l'agost de 1713

Organyà és al pas entre les planes lleidatanes i el Solsonès amb l'Alt Urgell, un lloc escortat per les muntanyes feréstegues del Boumort, grans miradors del Segre al seu pas per aquesta terra de congostos i parets.

ITINERARI

- Organyà
- la Borda
- coll Marí
- Santa Fe (1.210 m)
- font de la Teuleria
- cal Llauna
- dolmen de Cal Llauna
- la Borda
- Organyà

Organyà es troba entre Oliana i la Seu d'Urgell, als peus de la C-14. El tram de retorn cap a la font de la Teuleria és el que li dona un grau de dificultat, perquè el corriol és molt pronunciat. El podeu evitar tornant pel camí de pujada des del coll Marí. Llavors reduïreu l'excursió en una hora i la dificultat baixarà de difícil a mitjana

00:00 Carretera C-14 al seu pas per Organyà. Hi trobarem el trencall de la carretera de Montanissell i Cabó, un xic abans d'arribar al revolt del poble venint des del sud. El trencall és a la nostra esquerra, i té rètols que indiquen que s'hi va cap a la ruta dels dòlmens i el tanatori. Comencem a caminar per un carrer amb cases velles i noves, alguns edificis agrícoles, algun bloc de pisos, horts i una fàbrica d'embotits. De seguida albirarem el turó de Santa Fe, coronat per l'ermita. Tot ell és un penyal rocallós, molt destacable per la seva fesomia pètria. Passada la cruïlla del tanatori sortirem als afores, on es espera, a l'esquerra, el camí de la Borda. L'identificarem perquè hi ha el rec de la vila, que distribueix aigua als horts. També perquè hi ha un indicador cap al coll Marí. Bona part de la ruta estarà senyalitzada amb pintura groga i fites

locals i d'una cursa de muntanya, que obeïrem. El camí per on pugem està marginat i recorre uns prats grans, amb feixats.

0:30 La Borda. Després de d'una bifurcació, triem la dreta per acostar-nos a aquest mas voltat d'instal·lacions ramaderes i agrícoles. Aviat trobem una nova bifurcació. Seguim ara recte, pel ciment. En pocs metres descobrim un camí a l'esquerra. Continuem recte, cap a una bassa rodona que dona pas a una de més allargada i gran.

0:40 Carretera de Montanissell. Asfaltada i estreta, és a pocs metres. La creuem. Al davant tenim un camí sota el bosc, amb flaire de boix.

0:45 Pista. Ressegueix el peu de la muntanya. La creuem per continu-

ar pel corriol en ascens que torna a desembocar a la mateixa pista, però més amunt. Anirem en ascens per un corriol bonic i ombrívol. De nou a la pista repetirem l'operació per tornar a aparèixer al darrer tram de pista. Llavors haurem de trencar cap a l'esquerra.

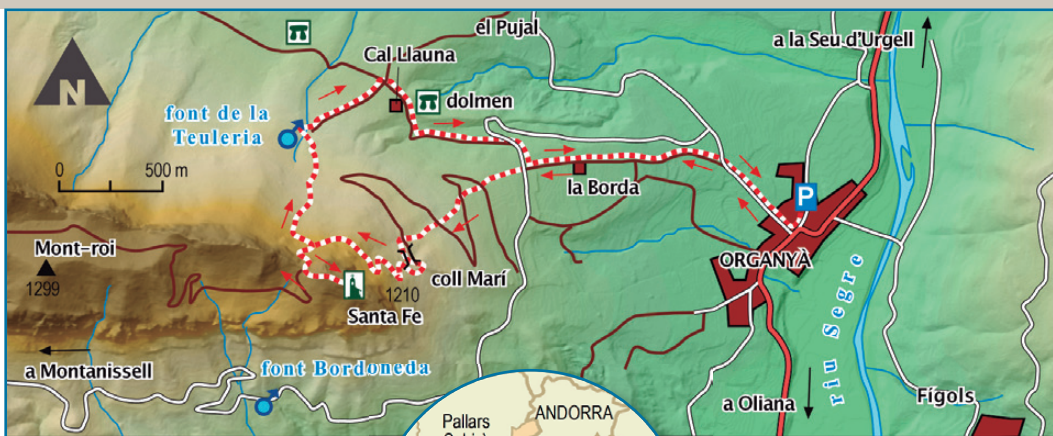
1:15 Coll Marí. Collet on mor aquesta pista forestal. En aquest punt podem fer un cop d'ull al monument a Jacint Verdaguer, que va visitar l'ermita el 1883. Al costat hi neix un corriol orientat a ponent. El seguim en ascens per apropar-nos a la base del cingle, fent una travessa pel seu sector obac, amb algunes restes d'empedrat antic. Les escasses clarianes ens deixen veure els cims nevats del Pirineu, i Puigjal, a la vall, voltat de camps i pastures.

1:50 Corriol que puja des de la dreta. Hi ha unes marques blaves que acompanyen les grogues. Es tracta de la ruta de tornada, que de moment aparcem per continuar per l'esquerra. Arribats a la collada descobrim uns quants camins. Agafarem el més esquerrà, tossut en això de pujar. Per tot arreu cingles, pics escarpats

**L'estret i bonic camí passa
arran de l'espadat.**

JUAN CARLOS BORREGO

i vessants recoberts de pinedes. A la plana prats i la serp de la carretera de Montanissell, que no acabem de veure. Cap al sud s'intueix la plana de Lleida: hi ha algunes línies horitzontals.

2:15 Ermita. El primer que veiem és la part posterior. La rodegem i ens situem a la balconada orientada a llevant, on hi ha una gran creu al morral de la penya. Les vistes són increïbles: Organyà, Figols, el Segre, la serra d'Ares... Un cop enllestida la vista, retornem a la collada i al corriol marcat

de blau i groc que de pujada el teníem a la dreta. L'agafem per precipitar-nos per una zona de desnivells acusats.

3:00 la font de la Teuleria. Amagada entre la bosquina, al pla. Hi passem

pel damunt dels tolls, de quan plou i raja aigua. Vora la font trobem un camí més ample, amb roderes. L'agafem cap a la dreta. Ara toca caminar per una zona que combina boscos amb prats, sense cap mena de marcació. Hi sovintegen els entradors als camps, molt fressats pel pas dels tractors. Per no equivocar-nos, sempre trepitjarem el camí que és evident. Passarem a prop de la borda de Cal Llauna, situada enmig d'un camp (esquerra). És a escassos metres de la cruïlla del camí de Cabó, amb una fita de la ruta dels dòlmens (BTT). En aquest punt girarem a mà dreta. Aviat deixarem el dolmen del Serrat de les Cobertades. És a l'esquerra: un conjunt de pedres que no identificaríem com un monument megalític si no ens ho advertís el cartell. Seguint pel camí a l'esquerra trobem cal Llauna, un mas esventrat.

3:30 Carretera d'Organyà a Montanissell. Girem a mà dreta per trobar, en poques passes, el conegut enllaç entre la Borda i la pista del peu de la muntanya de Santa Fe. Ja només ens queda desfer el camí per l'esquerra fins a Organyà.

EXPEDICIÓ DEL DIPUTAT A LA SERRA DE BOUMORT

Bona part dels castells de Catalunya ja han canviat la guarnició imperial per una de borbònica i només resisteixen Barcelona, Cardona i Castellciutat. Les autoritats catalanes no accepten els acords d'Utrecht i es neguen a abandonar la lluita i decideixen impulsar una revolta a tot el territori. Dins d'aquest context, un contingent català comandat pel general Nebot i tutelat pel diputat general de Catalunya, Antoni de Berenguer, surt del port de Barcelona el 9 d'agost, trencant el setge per mar. Desembarcat a Arenys de Mar, se'ls uneixen els regiments d'Ermengol Amill, Manuel Moliner i Antoni Desvallés.

El seu objectiu era arreplegar voluntaris per intentar atacar els assetjadors de Barcelona per les seves esquenes.

L'expedició va travessar el Vallès, Osona, el Ripollès, la Cerdanya,

l'Alt Urgell i el Pallars. Més que èxit, l'operació estava resultant un fracàs. Molts pobles els refusaven i l'exèrcit que havia de deslliurar Barcelona dels seus encercladors no era prometedor. A l'alt Segre estaven rodejats per tot arreu: el general Bracamonte els buscaven per la Seu d'Urgell, el marquès de Bus els esperaven per la conca de Tremp i el coronel Po de Jafra acampava a Organyà per evitar que baixessin cap a Oliana i la plana.

Però el gran coneixement del general Nebot de les muntanyes de Boumort va permetre l'impossible. La matinada del 22 al 23 de setembre els regiments catalans van començar a desfilar en direcció la Conca de Tremp. Allà van fer una maniobra per evitar les forces que els esperaven i van aparèixer a Oliana, a les esquenes del destacament del coronel Po de Jafra.

Temps de camí

4 h

Desnivell

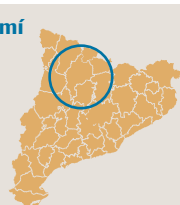
687 m
(acumulats)

Dificultat

Mitjana

Cartografia

Serra de Boumort. Barcelona: Editorial Piolet, 2007. Escala 1:20.000

El Montsaliente

El Montsaliente és un cim poc freqüentat que frega la ratlla dels tres mil metres i gaudeix d'una gran panoràmica. Accedir a un cim així exigeix un gran esforç i plantejem l'ascensió en dues jornades. En la primera arribem al refugi d'Amitges des de l'estany de Sant Maurici. En la segona jornada accedirem al cim del Montsaliente (2.890 m) per la vall de la Coma de l'Abeller. No hi ha dificultats ni passos exposats si seguim bé l'itinerari, però hi ha trams aeris i pedres que dificulten el camí. També hi podem trobar congestes de neu.

Aquesta excursió la plantejem mirant de reproduir una ascensió històrica liderada per Lluís Estasén, el gran pirineista català del primer quart del segle xx, en la qual el fotògraf muntanyenc Ignasi Canals va immortalitzar una de les millors imatges dels exploradors d'aquella època.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

El grup de muntanyencs que van fer la primera ascensió documentada al Montsaliente eren del Centre Excursionista de Catalunya. A més de Lluís Estasén hi havia altres grans escaladors com Josep Maria Guiera, Josep Pauss, August Herzog, Carles Feliu, Josep Puntas i Ignasi Canals i Tarrats, que ens ha deixat un llegat de fantàstiques fotografies que constitueixen una de les grans documents gràfics de l'excursionisme del seu temps.

La fotografia de Canals és del 15 de juliol de 1920. En menys de 15 dies van pentinar des de la vall Fosca fins les Maladetes, amb ascensions com el Montsent de Pallars, el pic de Mainera, el Pui Pla i el Montsaliente, el Bassiero, el pic d'Amitges, els Encantats, el Tuc de Saboredo, el Subenuix, el Gran Tuc de Colomèrs, el Montardo, el Comaloformo, el pic d'Abellers, el Bessiberri Sud, la punta d'Harlé, la Maladeta i l'Aneto, entre d'altres.

COM PODEM ARRIBAR-HI

A Espot s'hi arriba per la carretera local (CL) que surt de la C-13, entre Llavorsí i Esterri d'Àneu. Podem deixar el vehicle a Espot mateix o bé pujar fins a l'aparcament del prat de Pierro, per arribar amb el servei de taxis fins a Sant Maurici des de qualsevol dels dos punts. Des del prat de Pierro, també podem pujar fins a Sant Maurici a peu, pel camí de l'Isard, amb una hora i mitja ben bona.

ITINERARI

L'excursió la plantejem en dues jornades, començant el primer dia des de Sant Maurici (1.900 m) per arribar al refugi d'Amitges (2.378 m). El camí és una pista ben senyalitzada. Gaudirem d'un ascens bonic amb els Encantats sempre visibles per assolir l'estany de Ratera primer, i després un segon pont que ens porta a la dreta de la vall fins el refugi on pernoctarem (cal fer abans la reserva).

La segona jornada, sortirem ben d'hora del refugi i creuarem per sobre el mur la presa de l'estany Gran d'Amitges, sota la imponent visió de les agulles. Seguint unes fites irregulars, pel marge esquerre d'un rierol i de petits estanys que queden per sota nostre, intentant no perdre alçada, flanquejarem fins a l'entrada de la vall de la Coma de l'Abeller. Després de superar uns pendents herbosos per l'esquerra, anirem guanyant alçada per la vall pedregosa fins a les agulles de Bassiero, uns monòlits força característics, passats els quals ja veurem una gran canal a la dreta, inconfusible, per la qual pujarem. Davant nostre veiem una immensa paret coneguda com el *Perfil del Montsenyor*, per la forma de senyor panxut que té. Enfilem la canal amb molt de compte, sobre una tartera molt irregular primer, i assolint per uns ressalls feixucs la bretxa, grimpant en algun punt. Des de la bretxa admirarem el paisatge i, pel pendent de l'esquerra i mirant la vall de Cabanes, arribarem ràpidament fins el cim. La tornada la farem pel mateix camí, vigilant especialment els trams de desgrimpada.

De l'estany de Sant Maurici al Refugi d'Amitges (2 h). Del Refugi d'Amitges a l'inici de la vall de la Coma de l'Abeller (40 min); de l'inici de la vall a la bretxa (1 h 45 min); de

la bretxa al cim (20 min). Total: unes 3 h pujar al cim des del refugi. Per la baixada compteu unes 4 h ben bones fins a Sant Maurici, des del cim i passant pel refugi.

FITXA

Descoberta: excursió d'alta muntanya a l'estiu.

Equip: cantimplora, calçat de muntanya, muda còmode amb diferents peces per si fa més o menys calor. Crema de protecció solar, gorra i ulleres de sol.

Època recomanable: estiu.

Dificultat: a l'alta muntanya cal vigilar amb la meteorologia. És imprescindible anar ben orientats, seguir les fites i no avançar si no tenim clar l'itinerari.

LES EXCURSIONS D'ALTA MUNTANYA

Per excursions d'alta muntanya requereix als seus participants unes bones condicions físiques i el domini de les tècniques necessàries per moure's en aquests espais, en funció de les condicions per a cada cas.

En el període estival, tot i poder gaudir de jornades més llargues, la climatologia d'alta radiació solar i de sobtades precipitacions intenses, així com els desnivells i les llargues aproximacions als refugis o als cims, requereixen una adequada previsió i bones condicions físiques, a més dels coneixements tècnics per a cada cas. A l'hivern, a més de tot això, i comptant que el dia s'escurça, cal un bon coneixement del medi hivernal per afrontar les baixes temperatures i tècniques per a la progressió amb neu (esquí, raquetes, piolet, grampons, etc.).

Per la formació de personal docent de les entitats excursionistes, existeix l'Escola Catalana d'Alta Muntanya (ECAM) com a òrgan tècnic de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC). Té el seu precedent en l'existència, des de l'any 1953, de la delegació catalana de la Escuela Nacional de Alta Montaña (ENAM). La seva creació l'any 1978, en el si de la FEEC, va consolidar l'agrupació d'experts i tècnics que van planificar els primers cursos de formació en les diferents especialitats.

LA REFLEXIÓ DEL Savi XIRUCAIRE

Segons la *Viquipèdia*, «l'alta muntanya és un terreny muntanyenc, relativament elevat però d'altitud no específica que té condicions geogràfiques particulars de neu, gel, clima, radiació ultraviolada, etc., i en què existeixen riscos associats per a les persones si s'hi exposen. Alguns dels perills que es poden experimentar a l'alta muntanya són: temperatures extremadament baixes; caigudes de llamps; allaus de neu; radiació solar intensa; desprendiments de roques i pedres; caigudes des de gran altura; a grans altures, falta d'oxigen; encontres amb animals salvatges; en barranquisme i altres esports aquàtics, ofegament; desorientació».

Caldria revisar aquesta definició i ampliar-la, tenint en compte que a més de classificar la muntanya en funció de l'alçada i enumerar els perills, també hi ha altres factors. Hem de tenir en compte les condicions (geogràfiques i físiques, clima, vegetació, fauna, etc.) però, sobretot, definir que l'activitat excursionista a l'alta muntanya sovint es desenvolupa en espais allunyats i, per tant, aïllats, que per encarar qualsevol situació cal experiència i una adequada formació tècnica per avançar en les diverses condicions que s'hi troben.

En la tradició excursionista a Catalunya classifiquem el territori on fer excursions en funció de l'entorn que ens podem trobar. Per això molts curssets d'iniciació divideixen l'activitat en baixa, mitjana i alta muntanya. Per a la nostra realitat geofísica pròpia, centrem l'activitat d'alta muntanya als Pirineus.

IGNASI CANALS

JORDI QUERA

En el cim del Montsaliente, avui i en una fotografia d'Ignasi Canals del 1920.

La Pemba, una xerpa música Pemba Chhoti Sherpa

La Pemba és una xerpa de la regió del Solu Khumbu, situada a l'est del Nepal. Tot i pertànyer a una ètnia molt coneguda pels alpinistes, perquè molts dels seus membres fan de guies o portadors, la Pemba no ha escalat mai cap muntanya, sinó que és una cantant de cançons folklòriques de la seva terra. Titulada en música per la Universitat de Kàtmandu, la Pemba és una dona culta que parla cinc llengües: xerpa, nepalès, urdú, anglès, català i castellà. Ha gravat sis discos, tres en llengua xerpa i els altres dos en nepalès. Va marxar del Nepal per la llarga guerra civil, que assolà el país entre els anys 1996 i 2006, i des d'aleshores va començar una nova vida amb el seu marit i el seu fill a Catalunya, a Taradell. Un dia, la Pemba decideix tornar a Goli, després de vint anys d'haver abandonat el seu poble natal, per organitzar-hi un concert i descobrir què queda d'aquell paradís perdut i ara trobat. El documental realitzat per Josep Pérez amb el títol de *La Pemba torna a Goli*, estrenat recentment a TV3, mostra com és la vida en un dels indrets més remots i mítics del planeta.

¿Com et dius?

Em dic Pemba Chhoti Sherpa. Pemba Chhoti és el meu nom de pila i Sherpa és el cognom. Antigament, als xerpes ens posaven el nom del dia de la setmana en què havíem nascut. El meu, Pemba, correspon al dissabte.

¿Com és la vida a Taradell?

Aquí, a Taradell, vivim 16 nepalesos. Jo tinc permís de residència i de treball. Vaig venir a Taradell perquè ja coneixia una noia del Nepal que hi vivia, i a Barcelona no coneixia ningú. Ara mateix faig de cambrera en un restaurant. De tant en tant també faig algun concert. Actuo sola. Fa uns set mesos, vaig anar al Nepal per gravar un nou disc, i en aquests moments estic treballant en algunes cançons per gravar discos amb altres cantants.

Vas marxar de Goli, el teu poble natal, per anar a Kàtmandu. ¿Per què?

Vaig marxar del poble per continuar els meus estudis a Kàtmandu. Perquè a Goli no teníem escola. La primària l'havia de fer en un altre poble, i per això quan anava a escola cada dia havia de caminar una hora avall i després una hora amunt. Quan acabava primària no hi havia secundària, i havíem d'anar a un altre poble que encara era molt més lluny. Al final, amb la meua família, vam anar a la capital, i així vaig poder continuar els meus estudis. Vaig estudiar música folklòrica, xerpa i nepalesa. Bàsicament canto, de vegades toco una mica l'harmònica del Nepal.

DAVID MENGUAL

M'han dit que ets una noia amb vertigen i molt fredolica, que no has tingut mai interès per pujar cap muntanya, ¿és veritat això?

(riu) De fet, sí. Sempre tinc fred i sempre m'han fet por les altures, per això no m'han vingut ganes de pujar les muntanyes. No sé per què, però mai he tingut cap interès per la muntanya. Sempre m'ha agradat la música i per això vaig voler estudiar-la, per cantar les cançons del meu país.

¿Oï que la paraula xerpa es fa servir incorrectament a Occident per designar els guies i portadors?

Sempre que es parla de l'ètnia xerpa s'associa a les muntanyes. Per això tenim interès que la gent ens conegui d'una altra manera. A mi, des de

petita, sempre m'ha agradat la música i l'he volguda aprendre. Tothom coneix la paraula *xerpa* i sap qui són els xerpes, és com una marca, però en realitat la gent no sap qui som realment. Som una ètnia, un poble, amb la nostra llengua, molt diferent de la nepalesa, amb la nostra cultura i la nostra manera de viure. Per tant, això és el que volem ensenyar al món.

¿La pel·lícula que heu rodat explica la teua història i la de la de la gent de Goli?

Sí. També és una mica la meua història: com vaig marxar del poble, com vaig arribar a Catalunya i com va sorgir la idea d'organitzar el concert. Però a través de la meua història també s'explica la història de deu personatges de Goli. Volem ensenyar amb aquest documental com és un poble xerpa, els personatges que hi podem trobar (el lama, el bruixot, el mestre, la mestressa de casa), on cadascú té la seves obligacions i la seva feina. La pel·lícula que ha dirigit Josep Pérez no conta només la meua història, sinó que el més important que volíem ensenyar al món és què significa l'ètnia xerpa.

¿Com has trobat la gent del teu poble després de tant de temps de no haver-hi anat?

Després de vint anys el poble ha canviat molt. Va ser el poble més afectat de la zona de l'Everest pel terratrèmol del 2015. Goli era un poble molt maco, encara totalment desconectat del progrés, on la gent vivia feliç, i ara veig que tothom ha marxat cap a Kàtmandu o a l'estranger. En general, tot és bastant trist i difícil d'explicar. Al Nepal s'ha de refer tot, tot s'està reconstruint.

¿El retorn a Goli, a part de descobrir un Nepal diferent, ha estat per a tu com fer una mena de viatge interior?

Per a mi sí. Ha estat molt emotiu tornar-hi després de vint anys. No només per retrobar-me amb la família, amb la meua mare i els meus germans, que ara viuen a Kàtmandu, sinó també amb les amigues de la infància. Jo sóc l'única de la meua família que va emigrar del Nepal. Estava molt contenta per haver-hi tornat després de vint anys, però també em vaig entristir, perquè no m'ho esperava tan diferent.

Ho he trobat tan desolat després del mal que ha fet el terratrèmol. Un cop al poble, he anat visitant veïns casa per casa, però no s'hi podia viure sinó amb dificultat.

En una ocasió vas dir: «No hem de fer espectacle de la pobresa».

En el moment que em van proposar de fer la pel·lícula, no era un bon moment, perquè era massa trist i tot estava destrossat, no era el moment. He vist molts documentals del Nepal, i per això vaig dir que no havíem de fer un espectacle de la pobresa, perquè només s'ensenyava això al món: la misèria, els nens amb la cara bruta... tot trencat; però també cal ensenyar les coses positives.

¿Finalment, vas poder celebrar el concert a Goli?

Sí. Tot i que al principi semblava molt complicat, perquè a Goli no hi ha electricitat. I tampoc el poble, en aquell moment, no estava per celebrar concerts, perquè després del terratrèmol tot era trist i desolat. Al final, amb l'ajuda de gent del poble i d'un grup de joves, que van portar a l'esquena els bafles i tot el material, caminant durant tot un dia, vam poder organitzar el concert. No m'esperava que vingués tanta gent per un poble tan petit com Goli. I a més a més cada dia plovent perquè el monsó no havia marxat encara... però al final va poder venir gent del poble del costat caminant més d'un dia per ser-hi. ¡Mai no havia fet un concert al meu poble!

¿Aquest concert també va coincidir amb el festival Dashain, oi? ¿Què representa aquesta festa?

Sí, va coincidir tot al setembre. Nepal és budista i hinduista i cada religió té les seves pròpies celebracions, però Dashain és el festival religiós nacional del Nepal que celebren els hinduistes.

Podem dir que és com la festa major dels hinduistes, però al meu poble, encara que sigui budista, sempre s'ha celebrat la festa Dashain, com una gran commemoració amb els lames, a l'entorn del monestir i amb tot el poble, tots junts, per renovar els vincles amb la comunitat. Molta gent que és fora, torna al Nepal per celebrar el festival amb la seva família i els amics. Les dones hinduistes l porten el sari i els homes el seu vestit típic; els xerpes van vestits també segons el seu estil, que és diferent entre homes i dones.

¿Creus que el Nepal s'està recuperant?

Sí, segur. Ens hem recuperat bastant més ràpid del que pensàvem. Entre nosaltres ens vam moure molt i ens vam ajudar. Fins i tot, els que vivim lluny del Nepal vam fer actes solidaris per reunir recursos. L'ajut exterior ha estat important, però al meu poble, cal dir que no han arribat les ajudes. Ens hem ajudat sobretot entre nosaltres i, així, de mica en mica, ens hem anat refent. El món està ajudant també al Nepal, ha enviat molt, però el nostre govern no ha respost tan ràpid com calia, i encara hi ha zones on l'ajut no ha arribat.

¿Creus que amb vint anys més veurem canvis significatius?

Això és bastant difícil de dir perquè els governs que tenim no inspiren gaire confiança. Ara som una república democràtica, on cada sis o set mesos el govern canvia, però com que no hi ha un govern estable, els polítics no pensen en la gent i els problemes del país, sinó només en arribar al poder i enriquir-se per després marxar corrents. Estem esperant que vingui un bon govern que faci coses pel país. Els nepalesos estem molt cansats dels polítics.

¿Què els diries a la gent de Catalunya sobre el teu país?

Doncs que vagin al Nepal. Que hi vagin, que la gent d'allà necessita el tu-

Goli, el poble natal de Pemba. A baix: un dels seus CD de música popular xerpa.

risme mundial. Jo sempre dic a les xarxes socials que no hi ha cap problema per viatjar-hi, que els nepalesos encara que estiguin tristos i preocupats, sempre esperen nouvinguts. Sempre tractem molt bé els estrangers. En aquests moments no hi cap problema per anar al Nepal: tots els hotels funcionen, les visites turístiques i els trescs de muntanya es poden fer. Per tant hi podeu anar tranquil·lament.

¿Quins llocs recomanaries de visitar?

Podeu anar a tot arreu, a qualsevol lloc menys a Kàtmandu. Trobareu molts paisatges diferents i bonics, llengües i ètnies. Però Kàtmandu és una ciutat sense ordre. Jo sempre aconsello als meus amics o als que m'ho pregunten que vagin on vulguin, però fora de la capital. Hi ha massa gent! La gent que viu als pobles, a la muntanya viuen millor: conreen la terra, tenen els seus animals, no tenen contaminació, la vida és més barata...

¿És veritat allò que diuen que els nepalesos no perden mai el somriure?

(Riu) Sí, és veritat, encara que estiguem tristos per dins, sempre mostrem als estrangers un somriure.

¿Penses tornar al Nepal per quedar-t'hi o continuaràs a Catalunya?

De moment vaig al Nepal un cop a l'any a veure la família, que resideix a la capital. Només a Goli feia 20 anys que no hi tornava. Jo crec que sí, que d'aquí a uns anys tornaré a viure al Nepal.

Si voleu veure
el documental
La Pemba torna a Goli

ANY PUIG I CADAVALCH

Commemoració de la Ruta Puig i Cadafalch del descobriment del romànic de la vall de Boí i la Vall d'Aran

Del 30 de juny al 2 de juliol la vall de Boí ha estat protagonista de la commemoració de l'Any Puig i Cadafalch, promogut per la Generalitat de Catalunya, amb l'organització de la Ruta Josep Puig i Cadafalch 2017, a cura del Centre Excursionista de Catalunya.

La ruta, que va comptar amb la participació d'un centenar de persones, segueix les traces que l'arquitecte mataroní va fer en l'expedició històrico-arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Vall d'Aran i l'Alta Ribagorça del 1907 i que va representar el descobriment de la pin-

tura romànica mural a Catalunya. El conseller d'Empresa i Coneixement i exconseller de Cultura, Santi Vila, va prendre part en l'activitat, conduïda per l'escriptor i viatger Enric Soler i Raspall, autor de *Pantocràtor, seguint Puig i Cadafalch i la missió arqueològica de 1907* (Tushita Edicions, 2016).

Aquesta ruta s'inclou, doncs, dins de l'Any Puig i Cadafalch, que commemora, entre altres actes, el 150è aniversari del seu naixement i els 100 anys de president de la Mancomunitat.

El grup teatral A Galet, caracteritzats com els expedicionaris de Josep Puig i Cadafalch, fa una representació de la missió arqueològica de 1907, a la població d'Erill la Vall.

CINEMA DE MUNTANYA

El 35è Festival BBVA de Cinema de Muntanya de Torelló fa un tribut a Jordi Pons

Torelló tornarà a ser l'epicentre del millor cinema a gran altura del 10 al 19 de novembre. La 35a edició del certamen amplia el ventall de propostes i reforça, encara més, un model d'èxit que reuneix cada any les millors projeccions cinematogràfiques.

Tot i la seva dimensió internacional, el Festival de Cinema de Muntanya de Torelló vol seguir sent l'escenari on es recorden els grans èxits catalans. És per això que l'edició d'aquest any donarà el tret de sortida amb un tribut a la figura de Jordi Pons. L'acte inaugural servirà per reconèixer els grans mèrits de l'alpinista català; capaç de combinar de la millor manera la passió per la muntanya i el cinema durant més de seixanta anys. Al llarg de l'espectacle es reviuran les grans as-

censions de l'alpinisme de casa nostra a través de les pel·lícules de Pons acompanyades del testimoni dels seus companys d'aventures.

Jordi Pons, al costat d'Anglada, Guillaumon, Pokorski, Cerdà, Civis i molts altres, van ser els referents d'una nova generació que a la dècada de 1950 va iniciar una activitat important en tots els nivells i en totes les seralades del món. Una punta de llança que va situar l'alpinisme català al nivell que li corresponia durant els anys seixanta i setanta.

Les grans parets alpines, els Andes, l'Hindu Kush o l'Himàlaia van ser testimonis de les gestes d'aquests pioners, de manera que avui no es podria entendre el nostre alpinisme sense la seva contribució.

ARXIU J. PONS

REVISTES

L'iQUIOSC.cat a La Setmana del llibre en català

Un anys més l'iQUIOSC.cat s'instal·larà al Pla de la Seu durant La Setmana del llibre en català, que enguany començarà el 8 de setembre i omplirà l'avinguda de la Catedral de llibres i revistes durant 10 dies. El dissabte 9 de setembre a la tarda estarà dedicat al Dia de les revistes i la premsa, amb activitats organitzades pels editors de Cavall Fort, Enderrock i 440 Clàssica & Jazz, Entreacte i Esguard. No cal dir que la revista *Muntanya* també hi serà present en aquest quiosc presencial com cada any.

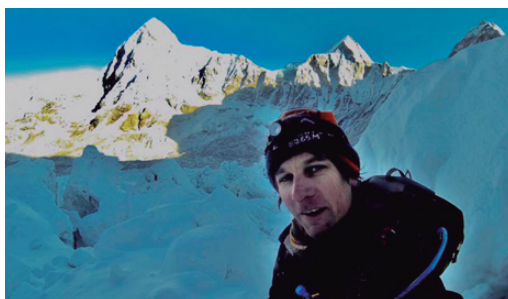
APEEC

HIMÀLAIA

22.000 \$ de multa per escalar l'Everest sense el permís

BBC.COM

El sud-africà Ryan Sean Davy ha estat detingut per un dels tres oficials d'enllaç en el camp base de l'Everest, i després ha estat multat per haver intentat escalar la muntanya sense el permís d'ascensió, per la qual cosa li ha estat retirat el passaport i haurà de pagar 22.000 \$. Ryan Sean Davy només tenia el permís de trekking per a la vall del Khumbu, en lloc d'un permís d'ascensió, cosa que només li donava dret a anar fins al camp base de l'Everest, però no més enllà i, pel que sembla, va estar fent aclimatació fins al camp 1. La informació prové del diari *The Himalayan Times* (7-5-17).

Nepal

JORDI CANAL-SOLER

Muntanyes i ètnies extraordinàries

Descobreix-les amb nosaltres

& independents
trekkings
viatges viages travels

Av. Diagonal, 337 · 08037 Barcelona
Tel. 934 543 703 / www.viatgesindependents.cat

APLICACIONS

Les app per anar d'excursió

L'smartphone ha estat dissenyat per usar-lo sigui quin sigui el lloc on ens trobem. Per tant, també és una eina adient per a l'excursionisme. Les principals app que ens poden ser útils en les nostres caminades són:

MapMyHike. Una de les més valorades per practicar el senderisme. Permet consultar rutes, dissenyar recorreguts i mantenir una llista de preferits. Pot connectar dispositius diferents, com alguns models de GPS de Garmin o un Android Wear i unificar totes les dades en una sola app. Alguns app, però, són de pagament.

Google Maps. Ofereix una bona aproximació dels recorreguts més populars, circuits forestals, camins per a

bicicletes, etc. Es pot seleccionar una zona determinada i descarregar-la al mòbil a través de wifi i recórrer-la després sense consumir dades i evitar problemes de cobertura. No és pròpiament una app específica de senderisme.

Endomondo Sport Tracker. Una de les aplicacions més completes pel que fa a l'activitat física. Actua com un *tracker*, és a dir, una app per monitoritzar els recorreguts i donar informació de les distàncies, ritme de treball, calories consumides i més coses.

THINKSTOCK

TOPONÍMIA

El Govern d'Aragó corregeix els noms dels 160 tres mils del Pirineu aragonès

La Comissió Assessora de Toponímia d'Aragó, creada el 2016 pel Govern d'Aragó, ha fet la proposta d'actualització de l'escriptura dels 160 cims de més de tres mil metres del Pirineu aragonès, que ha estat aprovada pel Consell Cartogràfic d'Aragó. Per

tant, a partir d'ara, els nous topònims s'usaran en les publicacions oficials.

En aquest projecte s'han fixat els noms oficials dels 160 tres mils segons la toponímia aragonesa, seguint la tradició genuïna i evitant deformacions, invencions o traduccions do-

lentes, que sovint es veuen en escrits i mapes diversos. Molts d'aquests topònims s'han transmès al llarg dels segles de manera oral, però la seva adaptació a la cartografia no s'ha fet amb el rigor que calia.

Per exemple, en aquest projecte s'han eliminat les denominacions fetes per les primeres cartografies franceses, en noms com Soum de Ramond, cim dedicat a Ramond de Carbonnières, quan la muntanya ja tenia el nom tradicional de Pico de Añisclo. Així mateix el pic Beraldi, l'agulla Jean Garnier, el pic Lebondidier, el pic Cordier, la punta Oliveras o el pic de Margalide, que també fan referència a pirineïstes, recuperen els noms tradicionals: Tuca de Bagüenola, Agulla de Cabriòles, Tuca d'el Morro de Cregüefia, Tuca d'el Cabo de la Tartèra, Tuqueta de la Crus i Tuca d'el Cabo Barrancs. En alguns casos, com el nom del Monte Perdido, traducció castellana de Mont Perdu, la Comissió s'ha decantat per l'acceptació forana juntament amb la tradicional Punta de Treserols.

Des d'ara, l'Aneto, el cim més alt dels Pirineus, es dirà Tuca d'Aneto.

JAUME ALTADILL

REFUGIS

Centenari del refugi de la Colomina

El refugi de la Colomina, situat a la capçalera de la vall Fosca, a 2.395 m d'altitud, celebra aquest mes de setembre el centenari de l'edifici, esdeveniment que servirà també per fer la inauguració oficial de les obres de millora que s'hi han dut a terme.

FEEC

El refugi Colomina ha obert les portes un cop acabades les obres d'adequació i millora que han reformat notablement l'equipament, i es troba en ple funcionament. Amb aquesta actuació el refugi ha augmentat considerablement la comoditat i l'espai, tant per als usuaris com per als guàrdies, ja que s'ha ampliat l'espai de la cuina i el menjador. El nombre de dutxes i lavabos també ha augmentat, adequant-lo a les necessitats reals del refugi. A la planta superior s'han ampliat els dormitoris per tenir més espai i també s'ha reformat l'escala interior per millorar les condicions d'ús i de seguretat dels excursionistes.

Fe d'errades

En el número anterior (*Muntanya* 921) es va publicar, per error, una fotografia en baixa resolució, que desmillora notòriament la seva qualitat original. Es tracta de la cala Moros, al Perelló (pàg. 38-39), que encapçala el reportatge fotogràfic de Valentí Zapater «La costa salvatge del Baix Ebre. De l'Ametlla de Mar a l'Ampolla».

També és incorrecte el peu de foto de la pàgina 82, que acompanyava la notícia de la Festa de la FEEC, que hauria d'haver dit: «Jordi Merino, Jordi Pons, Josep M. Anglada i Gerard Figueras (*enlloc de Roger Cararach*) a la Festa de la FEEC 2016». Certament, en aquesta fotografia acompanyaven als alpinistes Pons i Anglada, Jordi Merino (president del FECC) i Gerard Figueras (secretari general de l'Esport de la Generalitat de Catalunya).

Lamentem aquests errors i demanem disculpes a les persones afectades.

VALENTÍ ZAPATER

TURKISH AIRLINES

DESCOBREIX L'HIMÀLAIA AMB TURKISH AIRLINES

A STAR ALLIANCE MEMBER

20
YEARS

TURKISHAIRLINES.COM

Enguany es compleixen 75 anys del CADE i 65 anys de l'ERE, les dues seccions esportives d'elit del CEC

El Centre Excursionista de Catalunya ha estat pioner en moltes coses, en molts esdeveniments esportius, culturals i científics de Catalunya, cosa que ha definit la seva personalitat i compromís.

Ara fa setanta-cinc anys, recollint les aspiracions d'un dels grups més actius de la Secció de Muntanya, que preconitzava la necessitat de formar un organisme específic per a l'ensenyament de l'escalada, decideix el 15 d'abril de 1942 la creació d'un Centre Acadèmic d'Escalada, el CADE. Els promotors van ser Joan Rodríguez, Jaume Reñé, Josep Pi-qué, Francesc Blasi, Ernest Mallafré

i Estanislau Pellicer. Des d'aleshores fins avui, el CADE ha representat molts moments claus de l'alpinisme català que han marcat una fita singular en l'escalada a Catalunya.

D'altra banda, l'ERE, l'Equip de Recerques Espeleològiques del Centre Excursionista de Catalunya, va néixer ben aviat farà seixanta-cinc anys, un desembre de 1952, fruit d'aquell mateix esperit apassionat per la descoberta del territori, de l'interior de la terra, per encadenar exploracions, algunes de les quals han esdevingut històriques, en el món d'aquesta disciplina de l'espeleologia i de l'excursionisme científic.

VALENTI ZAPATER

BÚSTIA

Un guarda penalitza un grup d'escolars que van haver de canviar la ruta de travessa a causa d'una forta tempesta

Ens va passar en una travessa de quatre dies entre Queralbs i les muntanyes de Prats de Molló. Després de dues jornades dures pel grup d'alumnes de 14 anys, arribant al refugi d'Ulldeter, vam veure que la previsió del temps pel següent dia 15 de juny del 2017 era de risc de tempesta. Preveient que són 12 km molt exposats per muntanya fins al refugi de Les Conques al costat francès, ens va quedar clara la decisió de no fer aquesta etapa per prioritzar la seguretat del grup.

Vam avisar amb més de 24 hores d'anticipació al guarda d'aquest refugi, Xavier Bosch, que el grup no podria arribar al refugi com estava planificat a causa de la previsió del

temps i de l'edat dels nens del grup i vam informar que hauríem de cancel·lar la pernoctació amb mitja pensió de 19 persones. Em va sobtar molt que el Sr. Bosch em digué de seguida que perdriem tots els diners. Havíem fet la paga i senyal com va demanar per escrit, però ell havia pressionat perquè paguéssim tot el preu previst pel grup per avançat i així ho vam fer. Llavors es va quedar amb 722 € sense donar-nos cap servei. A més a més, nosaltres vam haver de pagar un altre refugi pel canvi de ruta. Les despeses per les famílies dels alumnes van pujar un 30% per una sortida escolar de quatre dies.

Aquesta penalització d'una cancel·lació en aquestes circumstàncies i per

prudència no hauria estat cobrada en els refugis de la FEEC i està mal vista pels guardes de la zona. La paga i senyal està pensada per evitar cancel·lacions sense justificació. Per tant, considero que és el màxim de diners que ens hauria d'haver cobrat. En el nostre cas ens ha cobrat molt més, tot i que era totalment justificat per la situació meteorològica. Ningú amb sentit de responsabilitat hauria portat un grup d'escolars a la tempesta que va caure el 15 de juny a les 3 de la tarda amb forta calamaras en aquestes muntanyes. El Sr. Bosch argumenta fins ara que hauria estat possible arribar amb el grup abans de les 14.00 al refugi de Les Conques; això mostra que ell prioritza el negoci abans de la seguretat de les persones. Trobo que és una actitud totalment incorrecta per un guarda de refugi.

Monika Wenzl

Mestra de l'escola El Tiher (Bellaterra)

***La natura deixa
empremta!***

**Vine amb el Grup de
Muntanya 4 Columnes
de 6 a 17 anys**

Una sortida al mes:
excursions, jocs, vies ferrades,
raquetes de neu, campaments...

**CEC Centre
Excursionista
de Catalunya**

Paradís, 10, Barcelona · Tel. 933 152 311 · infants@cec.cat · www.cec.cat

NEPAL T'ESPERA

VIATJANT-HI POTS CONTRIBUIR
A LA SEVA PROSPERITAT

